

**Όσα μετρούν
για σένα**

.....

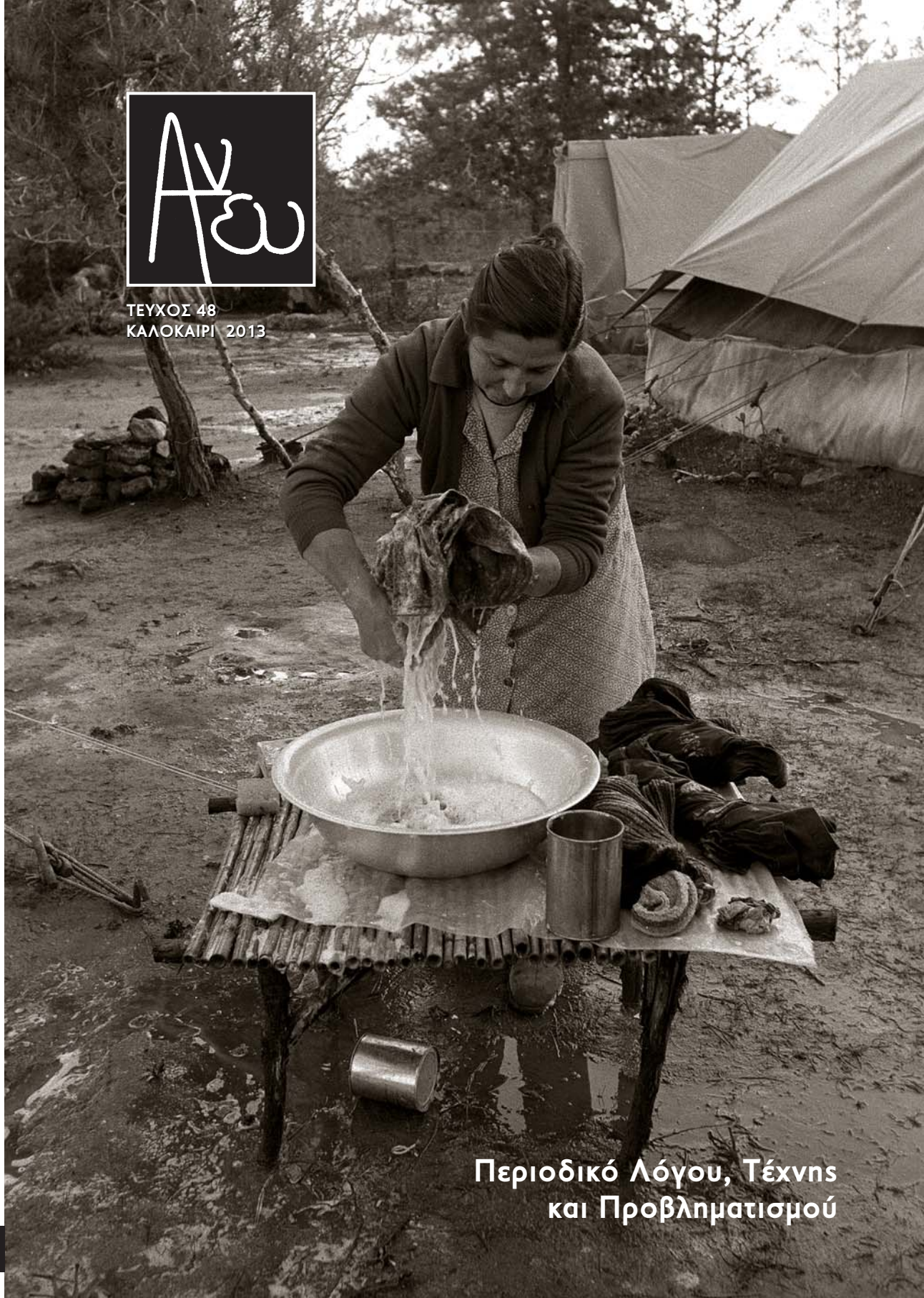
Αυτό που μετρά για μας
είναι να προσφέρουμε συνεχώς
αυτά τα καθημερινά, αλλά σημαντικά,
που σε βοηθούν να είσαι σε επαφή
με ό,τι αγαπάς.

www.cyta.com.cy

ΤΕΥΧΟΣ 48
ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 2013

Περιοδικό Λόγου, Τέχνης και Προβληματισμού
Τεύχος 48
2013

Περιοδικό Λόγου, Τέχνης
και Προβληματισμού

Γνωρίστε την εικαστική τέχνη της Κύπρου

Εκδόσεις στη σειρά «Κύπριοι Ζωγράφοι»

Στην Αγορά του Πολιτιστικού Ιδρύματος Τραπέζης Κύπρου, θα βρείτε μια πλούσια συλλογή από εκδόσεις που αφορούν μεγάλους Κύπριους Ζωγράφους. Δωρίστε βιβλία αφιερωμένα στη ζωή και το έργο των πρωτοπόρων της εικαστικής τέχνης της Κύπρου, όπως οι Θηλεμάχος Κανθός, Αδαμάντιος Διαμαντής, Ιωάννης Κισσονέργης, Γεώργιος Πολυβίου Γεωργίου, Χριστόφορος Σάββα, Σολωμός Φραγκουλιδής κ.ά.

Ώρες Λειτουργίας: Δευτέρα - Παρασκευή 8:00 - 14:00

Πολιτιστικό Ίδρυμα Τραπέζης Κύπρου
Φανερωμένης 86-90, Παλιά Λευκωσία
Τηλ: 22128157, Φαξ: 22662898
www.boccf.org

Πολιτιστικό Ίδρυμα
Τραπέζης Κύπρου

1410

για τους νέους και όσους
νοιιάζονται για αυτούς

1410

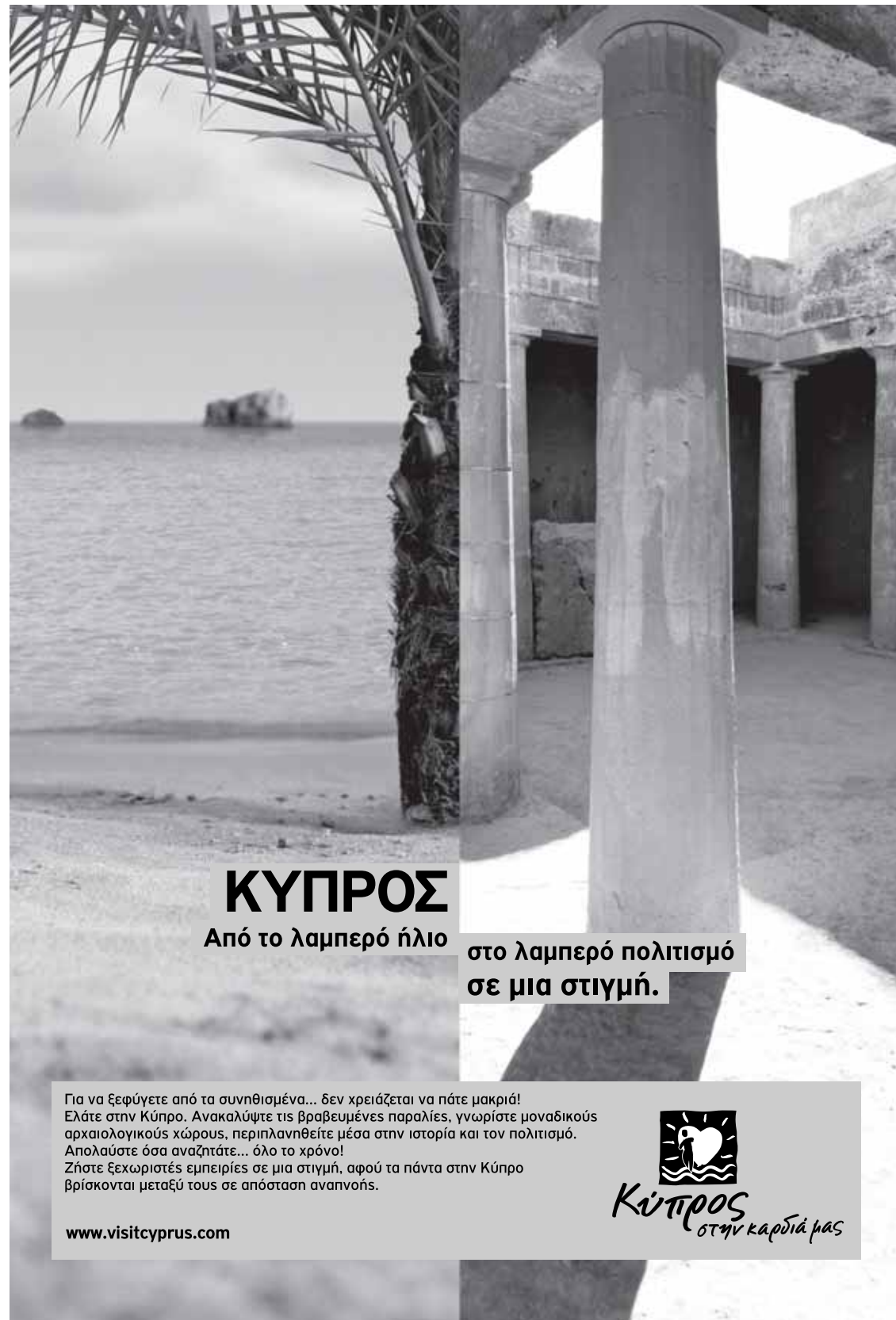
ΓΡΑΜΜΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ,
ΣΤΗΡΙΞΕΤΕ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ

ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΜΕΣΩ ΔΙΑΔΥΚΤΙΟΥ
www.preventionsection.org.cy

Ανώνυμα - Εξέμυθα - Εμπιστευτικά

Οι υπηρεσίες προσφέρονται χωρίς χρέωση

Οργανισμός
Νεολογίας
Κύπρου

ΚΥΠΡΟΣ

Από το λαμπερό ήλιο

στο λαμπερό πολιτισμό
σε μια στιγμή.

Για να ξεφύγετε από τα συνηθισμένα... δεν χρειάζεται να πάτε μακριά!
Ελάτε στην Κύπρο. Ανακαλύψτε τις βραβευμένες παραλίες, γνωρίστε μοναδικούς
αρχαιολογικούς χώρους, περιπλανηθείτε μέσα στην ιστορία και τον πολιτισμό.
Απολαύστε όσα αναζητάτε... όλο το χρόνο!
Ζήστε ξεχωριστές εμπειρίες σε μια στιγμή, αφού τα πάντα στην Κύπρο
βρίσκονται μεταξύ τους σε απόσταση αναπνοής.

www.visitcyprus.com

Κύπρος
στην καρδιά μας

ΘΟΚ

ΓΙΝΕ ΚΙ ΕΣΥ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΗΣ

ΑΠΟΛΑΥΣΤΕ ΘΕΑΤΡΟ ΜΕ < €5

Σε μια δύσκολη οικονομική συγκυρία, ο θεσμός των συνδρομητών προσφέρει μια πολύ συμφέρουσα λύση στους θεατρόφιλους δίνοντάς τους την ευκαιρία να παρακολουθήσουν για περίοδο ενός έτους όλες τις παραγωγές του ΘΟΚ (εξαιρούνται οι παραγωγές της Σκηνής 018) με έκπτωση που ξεπερνά το 50% της τιμής του εισιτηρίου.

Ο κάθε συνδρομητής ενημερώνεται για τις τρέχουσες και τις επόμενες παραγωγές του ΘΟΚ, για τις δράσεις και εκδηλώσεις του Οργανισμού με ενημερωτικά δελτία, και του παρέχεται δωρεάν το πρόγραμμα της κάθε παραγωγής.

Ετήσιες συνδρομές:

- 2 ατόμων: € 75
- 1 ατόμου: € 50

Για περισσότερες πληροφορίες και αιτήσεις: τηλ. 77772717, 22864303
www.thoc.org.cy/gr/friends.htm

Θεατρικός Οργανισμός Κύπρου
Γρηγόρη Αυξεντίου 9, 1096 Λευκωσία

 Join us on Facebook στη σελίδα ΘΟΚ/THOC

Περιοδικό Λόγου, Τέχνης και Προβληματισμού
Τεύχος 48, Χρόνος 13ος, Καλοκαίρι 2013

Εκδότρια

Ντίνα Κατσούρη

Συντακτική επιτροπή

Βασίλης Βασιλειάδης

Αντώνης Γεωργίου

Γιώργος Γεωργίου

Χριστίνα Γεωργίου

Μαρία Ιάσονος

Χριστόδουλος Κατσούρης

Νικόλας Πάρης

Ελίζα Πιερή

Αιμίλιος Σολωμού

Άννα Χριστοδουλίδου

Σχεδιασμός, σελιδοποίηση και εκτύπωση

Τυπογραφείο Theopress Ltd

Τηλ.: 22730404

Τηλεμοιότητα: 22730521

E-mail: info@theopress.com

Μιχαλάκη Κουσουλίδη 1,

1027 Καϊμακλί

Οι φωτογραφίες είναι

από το αρχείο του Κώστα Φαρμακά
(FOTO CINE)

Φωτογραφία εξωφύλλου:

1974, Προσφυγικός Καταυλισμός,

Δασάκι Άχνας.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Κύπρος €20, Ελλάδα €25

Άλλες χώρες €25

Τιμή τεύχους:

Κύπρου €5/Ελλάδα €6

Για να αποστέλλεται το Άνευ
στη διεύθυνσή σας, μπορείτε
να επικοινωνήσετε:

Άνευ

Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη 8,

2123 Αγλαντζιά

Τηλ.: 22336752, 99028603

Τηλεμοιότητα: 22334692

Email:

anefdina@cytanet.com.cy

Ιστοσελίδα:

www.e-anef.com

Τραπεζικός Λογαριασμός:

ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΥΠΡΟΥ:

0357 005 673 270

ΤΟ ANEY πωλείται στα
βιβλιοπωλεία και σε κεντρικά
περίπτερα.

ISSN 1450-0981

Επιτρέπεται η αναδημοσίευση με αναφορά του Άνευ ως πηγής

ΧΟΡΗΓΟΙ

Το παρόν τεύχος έχει επιχορηγηθεί από τις Πολιτιστικές Υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού. Η επιχορήγηση δε σημαίνει την αποδοχή του περιεχομένου ή των απόψεων που εκφράζονται από τη συντακτική επιτροπή από πλευράς του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού.

Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου

Περιεχόμενα

Πρόλογος	5
1. ΠΟΙΗΣΗ	
Αγγέλα Καϊμακλιώτη, <i>Στις χορδές της ψυχής μου, Ραγισμένος Καθρέφτης, Ανάκριση, Στιγμές Αλκυονίδες</i>	8
Αφροδίτη Οικονόμου, <i>Άπιλο</i>	10
Ειρήνη Σιδερά, <i>Μικροί Θάνατοι, Αποδράσεις, Απουσία</i>	11
Αθηνά Τέμβριου, <i>Στο Δάντη, Ο Κύκλος, Ακροβάτες</i>	12
Αντρέας Τιμοθέου, <i>Ποίηση, άκραντο μυστήριο, Οι καταραμένες της γενιάς μου, Εικόνες</i>	14
2. ΓΙ' ΑΥΤΟΥΣ ΠΟΥ ΕΦΥΓΑΝ: Κώστας Φαρμακάς (1936-2013)	
Αλέξης Κλεάνθους, <i>Κώστας Φαρμακάς (1936-2013)</i>	18
Κώστας Φαρμακάς, <i>Πορεία, Στους ήρωες, Άπιλο I, Άπιλο II, Τούτο το χρόνο I, Θλίψη</i>	19
3. Η ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΟΥ ΒΡΑΒΕΙΟΥ ΝΕΟΥ ΛΟΓΟΤΕΧΝΗ: Σκέψεις από βραβευμένους λογοτέχνες	
Λεωνίδα Γαλάζη	24
Χρήστος Αργυρού	25
Στέφανος Σταυρίδης	26
Γιώργος Χριστοδουλίδης	27
Λουίζα Παπαλοΐζου	28
Μαρία Ιωάννου	29
4. ΜΕΛΕΤΕΣ	
Γιώργος Ρουσής, <i>Ένα ποίημα από τη συλλογή «Ιμερος» του Κυριάκου Χαραλαμπίδη και η επιστροφή του ορθολογισμού με το μανδύα του Υπερρεαλισμού</i>	32
Ανδρέας Πετρίδης, <i>Σύντομο σχόλιο για τον «ΙΜΕΡΟ» του Κυριάκου Χαραλαμπίδη (έκδοση 2012)</i>	36
5. ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ	
Βασίλης Βασιλειάδης, <i>Όσα γίνονται εγώ...</i>	40
6. ΜΟΥΣΙΚΗ - ΧΟΡΟΣ	
Δέσποινα Κωνσταντίνου, <i>Χορωδία: Κύριοι τύποι και είδη</i>	44
Άριστος Παπαχριστοφή, <i>Χορευτικές αποκαλύψεις</i>	46
7. ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ - ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ	
Βάκης Λοϊζίδης, <i>Στοχαστικά συμβάντα</i>	52
Μαρίνος Καρτίκνης, <i>Κυπριακό Σινεμά: Υπάρχει μέλλον;</i>	63
8. ΚΡΙΤΙΚΗ ΘΕΑΤΡΟΥ	
Ντίνα Κατσούρη, <i>Γεθσημανή</i>	58
Ντίνα Κατσούρη, <i>Ράους, ουστ απ' εδώ</i>	59
Ντίνα Κατσούρη, <i>Και μη Χειρότερα</i>	59
Ντίνα Κατσούρη, <i>Love Lies</i>	61
Κώστας Χατζηγεωργίου, <i>Εκπαιδευοντας τη Ρίτα</i>	62
Μαριάννα Παπαστεφάνου, <i>Playing Doctor</i>	63
9. ΚΡΙΤΙΚΗ - ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ	
Λευτέρης Παπαλεοντίου, <i>Δuo αξιόλογες και σημαντικές εκδόσεις</i>	66
Δημήτρης Δολαψάκης, <i>Στην Εφτάλοφη και Στα Βουνά της Τραμουντάνας</i>	75
Αιμίλιος Σολωμού, <i>Κωνσταντίνου Παπαγεωργίου, Οι πέντε εποχές</i>	76
Λεωνίδα Γαλάζη, <i>Δοκιμές συγκολλήσεως</i>	77
Ευφροσύνης Μαντά-Λαζάρου, <i>Ο Νώε στην πόλη</i>	79
Γιώργος Χριστοδουλίδης, <i>Δρόμος μεταξύ ουρανού και γης</i>	82
Νικόλας Μίχα, <i>(σ) το τέλος να φοβάσαι</i>	84
10. ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ	
Αιμίλιος Σολωμού, <i>Ο τύπος και ο πολιτισμός</i>	88
Άριστος Παπαχριστοφή, <i>Απορίας άξιον, Dancescape...Dreamscape...Seascape</i>	88
Μαρία Ιάσωνος, <i>Σαμιά Μενάνδρου, Μια αλλιώτικη προσπάθεια...</i>	89
Νικόλας Πάρης, <i>Πονεϊ κεφάλι, κόβει κεφάλι</i>	90
Ντίνα Κατσούρη, <i>Αλλαγή τοπίου στο θέατρο, Η δυναμική του πνεύματος και της Τέχνης, Το 17ο Φεστιβάλ Αρχαίο Δράματος</i>	92
Τα βιβλία που πήραμε	94

Πρόλογος

Πάντοτε υπήρχαν διαφορετικές απόψεις για τη χρησιμότητα των λογοτεχνικών, αλλά και άλλων βραβείων, ενώ κατά καιρούς προβάλλονται ενστάσεις για τη σύσταση των διάφορων επιτροπών απονομής τους ή για άλλα διαδικαστικά. Απόψεις σεβαστές που θα μπορούσαν κάποτε να τεθούν σε μια ανοιχτή και σε βάθος συζήτηση. Το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, όμως, φαίνεται πως δεν είχε υπόψη του τίποτε από όλα αυτά, όταν προχωρούσε στην κατάργηση του Βραβείου πρωτοεμφανιζόμενου συγγραφέα από τα Κρατικά Βραβεία Λογοτεχνίας. Ουσιαστικά επίσημα δεν έδωσε κάποια πειστική εξήγηση. Ακούστηκε απλώς ότι υπήρχαν «δυσκολίες» στην κατάταξη των συγγραφέων στην κατηγορία του πρωτοεμφανιζόμενου και έτσι προτιμήθηκε να καταργηθεί η κατηγορία. Δηλαδή, ακολουθήθηκε η λογική του «πονάει χέρι κόβει χέρι» και αυτό ως ANEY θεωρούμε πως είναι απαράδεκτο.

Σε έναν τόπο όπου η προβολή βιβλίων, κυρίως νέων και Κύπριων συγγραφέων, είναι, με κάποιες εξαιρέσεις, μηδαμινή, όπου οι πολιτιστικές σελίδες των εφημερίδων είναι τα πρώτα θύματα των περικοπών, ενώ οι ιδιωτικοί τηλεοπτικοί σταθμοί αγνοούν εντελώς τα πολιτιστικά γεγονότα, η απονομή ενός λογοτεχνικού βραβείου μπορεί να αποτελέσει αφορμή για την προβολή ενός βιβλίου ή συγγραφέα.

Ειδικότερα, όμως, για τους νέους λογοτέχνες που ζουν και δημιουργούν σε ένα περιβάλλον που δυσκολεύει την προσπάθειά τους να εκφραστούν και που η έκδοση όσο και η προώθηση ενός βιβλίου είναι δύσκολη, το βραβείο μπορεί να αποτελέσει μια σοβαρή ηθική στήριξη και να λειτουργήσει ως μια ένεση αυτοπεποίθησης, τόσο σημαντική στο ξεκίνημα.

Το ANEY από την αρχή της έκδοσης του επιδιώκει και φιλοξενεί τακτικά έργα πρωτοεμφανιζόμενων λογοτεχνών, ενώ δημοσίευσε και έργα φοιτητών και μαθητών. Για αυτό και επιμένει να αναδείξει το θέμα της κατάργησης αυτού του βραβείου. Στο τεύχος αυτό δίνει βήμα σε λογοτέχνες, ήδη βραβευθέντες, για να πουν την άποψή τους για την κατάργηση του βραβείου, ενώ ταυτόχρονα νέοι ποιητές παρουσιάζουν τα ποιήματά τους. Θα ακολουθήσει στο επόμενο τεύχος αφιέρωμα σε πρωτοεμφανιζόμενους πεζογράφους. Θεωρούμε καθήκον μας να δίνουμε σελίδες σε νέους λογοτέχνες και θα συνεχίζουμε να το κάνουμε. Και ελπίζουμε το υπουργείο να αλλάξει τη λανθασμένη απόφασή του επαναφέροντας το βραβείο και προχωρώντας, μετά από διάλογο, σε όποιες αλλαγές κρίνει αναγκαίες για την «οριοθέτηση» της κατηγορίας αυτής.

1 ποίηση

Άποψη της Αμμοχώστου, προ της Τουρκικής εισβολής.

Ποιητικό αφιέρωμα σε πέντε νέους Λαρνακείς ποιητές

(Επιμέλεια: Κώστας Κατσώνης)

Η Λάρνακα, η πόλη του Ζήνωνα, που έχει μια μακρά παράδοση πολιτιστικής δημιουργίας και πνευματικής ζωής, από τα πανάρχαια χρόνια ίσαμε σήμερα, διαθέτει ένα πολύ αξιόλογο ανθρώπινο δυναμικά στον χώρο της ποίησης και της λογοτεχνίας γενικότερα. Αυτό καταδεικνύεται από το γεγονός ότι ζουν και δημιουργούν σήμερα στην πόλη και την επαρχία της Λάρνακας περισσότεροι από 70 συγγραφείς, που ασχολούνται με όλα τα είδη του γραπτού λογοτεχνήματος, όπως έχει καταδείξει μια πρόσφατη έρευνα και καταγραφή που έγινε από τη Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών Λάρνακας. Ανάμεσά τους περιλαμβάνονται και μια πλειάδα νέων ποιητών, που μας έχουν ήδη δώσει τα πρώτα και πολύ αξιόλογα δείγματα της ποιητικής τους έμπνευσης και δημιουργίας, μέσα από ποιητικές συλλογές που έχουν εκδώσει τα τελευταία χρόνια. Πέντε από τους ποιητές αυτούς, τέσσερις γυναίκες και έναν άνδρα, παρουσιάζουμε στο μικρό αυτό ποιητικό αφιέρωμα (με αλφαβητική σειρά του επιθέτου). Πρόκειται για την Αγγέλα Καϊμακλιώτη, την Αφροδίτη Οικονόμου, την Ειρήνη Σιδερά, την Αθηνά Τέμβριου και τον Αντρέα Τιμοθέου.

Αγγέλα Καϊμακλιώτη

Η Αγγέλα Καϊμακλιώτη γεννήθηκε στην Αμμόχωστο το 1967. Σπούδασε παιδαγωγικά στην Παιδαγωγική Ακαδημία Κύπρου και στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Είναι κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου ΜΑ στην Εκπαιδευτική Διοίκηση και Πολιτική. Είναι Διευθύντρια Σχολείων Δημοτικής Εκπαίδευσης. Το 2011 κυκλοφόρησαν από τις εκδόσεις ΠΗΛΙΟ, η ποιητική της συλλογή “Ξεκλειδώνοντας την αλφαβήτα” και η συλλογή διηγημάτων “Οι ψυχές βαδίζουν μόνες”. Το 2012 κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Πήλιο η ποιητική της συλλογή “Στιγμές Αλκυονίδες”.

Στις χορδές της ψυχής μου

Δεν το περίμενα
μα κατάφερε να φυτέψει
το πιο κόκκινο λουλούδι
στον κρυφό κήπο της ζωής μου.
Ίσως και να μην το άξιζε
μα κατάφερε να παίξει
το πιο μελωδικό τραγούδι
στις χορδές της ψυχής μου.

Ραγισμένος καθρέφτης

Τον καθρέφτη που ράγισε
μπορείς ξανά να τον κολλήσεις.
Μην περιμένεις
ο ίδιος όπως πριν
ξανά να γίνει.
Και τις μορφές μας μη ζητάς
ολόκληρες εκεί να δεις
αλλά μισές, παράταιρες
και παραμορφωμένες.

(Από την ποιητική συλλογή
“Ξεκλειδώνοντας την Αλφαβήτα”)

Ανάκριση

Μιαν αύρα
μια γαλήνη αναπολώ
ίσως ανάμνηση ή όνειρο.
Σίγουρα για να πω δεν ξέρω
μα ρίγος νιώθω
όταν τα μάτια σου
το σώμα μου ανακρίνουν
δίχως οίκτο.
Φαντάσου να φαινόταν κι η ψυχή μου.

Στιγμές Αλκυονίδες

I

Ήσουν η γεύση του Αυγούστου
Κι ήταν η πρώτη μέρα του χειμώνα.

II

Ακόμη κι άμα δεν έρχεσαι
είναι υπέροχο
που εγώ σε περιμένω.

(Από την ποιητική συλλογή “Στιγμές Αλκυονίδες”)

Αφροδίτη Οικονόμου

Η Αφροδίτη Οικονόμου γεννήθηκε στη Λάρνακα. Σπούδασε δημοσιογραφία και εργάστηκε για αρκετά χρόνια ως δημοσιογράφος σε τοπικό ραδιοφωνικό και τηλεοπτικό σταθμό της Λάρνακας. Στη συνέχεια έκανε νομικές σπουδές και σήμερα ασκεί το επάγγελμα του δικηγόρου. Ασχολείται με την ποίηση από τα νεανικά της χρόνια και το 2004 εξέδωσε την ποιητική συλλογή *Εμείς οι άνθρωποι*. Παραθέτουμε, ενδεικτικά, τρία ανέκδοτα άτιτλα ποιήματά της, που γράφτηκαν πρόσφατα:

Άτιτλο

Τους επίγειους θησαυρούς
Τα χίλια αγαθά
Τούτης εδώ της πλανεύτρας ζωής
Μην βούλεσαι
Τις μύριες υποσχέσεις τις χρυσοποίκιλτες
Μην ενστερνίζεσαι
Τις βαρβάτες πεθυμίες
Χαλίνωσέ τις
Στα πάθη τα ασυγκράτητα
Να βάλεις βουλοκέρι
Στο πλάνταγμα της υποχθόνιας σκέψης σου
Σύρε χορό
Κι' απόδιωξέ την
Καλωσορίζοντας μες στην αστροφεγγιά
Το αγνό βάδισμα της εσωτερικής ελευθερίας.

Γεννάμε σκέψεις,
Συναισθήματα,
Όνειρα
Σκέψεις, συναισθήματα
Όνειρα
Που θέλουν μια αγκαλιά
Ένα χάδι
Πολλή κατανόηση
Όπως τα παιδιά
Που φέρνουμε στον κόσμο.

Η μελωδία της σιωπής
Το φτερούγισμα της καρδιάς
Ο ήχος της βροχής
Πάνω στα κεραμίδια
Συνθέτουν μια όμορφη μέρα.

Ειρήνη Σιδερά

Η Ειρήνη Σιδερά γεννήθηκε στη Λευκωσία το 1971. Από το 1982 ζει στη Λάρνακα. Σπούδασε Χημικός Μηχανικός στην Αθήνα και Μηχανικός Περιβάλλοντος στις Η.Π.Α. Άρχισε να ασχολείται με την ποίηση από τα μαθητικά της χρόνια. Το 2007 εξέδωσε από τις Εκδόσεις «Αιγαίον» την πρώτη της ποιητική συλλογή, με τίτλο *Οι Μύθοι των Σκιών*. Από τη συλλογή αυτή παραθέτουμε ενδεικτικά τρία ποιήματα:

Μικροί Θάνατοι

Άσπρη σελίδα
γυμνή
όμοια μ' εκείνη
των παιδικών μας χρόνων.
Χρόνια με μελάني
τις μέρες μου σκάλιζα,
μα το πρωί λευκή,
μ' ένα δυο λεκέδες
απ' της αλμύρας τη θλίψη,
την ιδέα πως ζήσαμε
και των ονείρων τη σκιά
Έτσι αποφάσισα να μη γράφω πια.
Τη δίπλωνα κάθε πρωί με τάξη,
την έβαζα στην τσέπη πριν βγω για τη δουλειά
και το βράδυ γυρνώντας
την άπλωνα πάνω στο κρεβάτι
έτσι απλά...
για να μαρτυράει πως έζησα
έστω και λευκή.

Αποδράσεις

Κρατούσα σφιχτά το γράμμα σου
μήπως ξεφύγει η αγάπη
με τη βεβαιότητα
πως όλα θα τ' άλλαζε.
Κι έπειτα έσχισε το σύννεφο
η κραυγή ενός παιδιού
και φάνηκε η θάλασσα.
Και με τη θλίψη
εκείνων που γνωρίζουνε
πως ό,τι έχασε τον δρόμο του
ποτέ πια πίσω δεν γυρνάει

τ' απόθεσα στην άκρη
και από μακριά το κοίταζα
ν' αλλάζει χρώματα
ν' αλλάζει εποχές
ν' αλλάζει παραλήπτη.
Κι ένα πρωί
ένα κυκλάμινο άνθισε στο πλάι του
και σκέφτηκα "θα 'ναι άνοιξη"
ή ίσως η αγάπη μου
και λευτερώθηκε
απ' τη σιωπή σου.

Απουσία

Είναι και κείνο το τσιγάρο
που αργοπεθαίνει ακόμα απάνω στ' άδειο τραπέζι
λεπτά μετά που τ' άφησες.
Μια ελεύθερη πτώση που διαρκεί χρόνια
κι ο κρότος της πόρτας που έκλεισε πίσω σου.

Αθηνά Τέμβριου

Η Αθηνά Τέμβριου σπούδασε Αγγλική Λογοτεχνία στο State University of New York at Stony Brook στις Η.Π.Α και συνέχισε τις μεταπτυχιακές της σπουδές στο University of Sussex στο Ηνωμένο Βασίλειο, με κύριο θέμα τη λογοτεχνία της αγγλικής και της ιταλικής αναγέννησης. Έχει διακριθεί σε διαγωνισμούς ποίησης και έχει δημοσιεύσει ποιήματά της σε διάφορες ανθολογίες στην Κύπρο και στο εξωτερικό, σε λογοτεχνικά περιοδικά και εφημερίδες. Έχει επίσης αρθρογραφήσει ως δημοσιογράφος. Είναι μέλος του διοικητικού συμβουλίου της Εθνικής Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών Κύπρου, μέλος του ΠΕΝ, του Συνδέσμου Ηνωμένων Εθνών Κύπρου και του Συνδέσμου Χαρισματικών Παιδιών Κύπρου. Έχει εκδώσει δύο ποιητικές συλλογές, *Της Πατρίδας και της Νιότης* (1997) και *Μετάβαση* (2009). Ποιήματά της έχουν μεταφραστεί στα Αγγλικά και στα Γερμανικά. Είναι καθηγήτρια αγγλικής λογοτεχνίας και γλώσσας. Δίνουμε στη συνέχεια τρία ανέκδοτα ποιήματά της:

Στον Δάντη

Είναι το βάπτισμά σου Ποιητή
η ροή της σκέψης.
Άνεμος η πνοή σου,
ο στίχος απ' το σκοτάδι βγαλμένος.

Έρθες ολόλευκα ντυμένος
ωσάν αγγελιοφόρος καλών οιωνών,
με την ποίηση να ηχεί
ταπεινά στη σιωπή
όπως την αφουγκράστηκα,
σαν ψαλμωδία.

Ο Κύκλος

Το βλέμμα προς την Ανατολή
αγκίστρωνε τις ψυχές μια μια
ώσπου ο μύθος να περάσει με φως
στην απέναντι όχθη
πριν να τυφλώσει ανθρώπους και ζα.
Ήταν λίγοι αυτοί που κρατούσαν τον ήλιο
δίχως τα σώματα κι ο νους να περάσουν
την κάμινο της ζωής και να γίνουν στάχτη.
Το νερό και το χώμα ζητούσαν αέρα
να αναπνεύσει η ψυχή την αιωνιότητα.
Κι ύστερα... ύστερα έπρεπε να ριχτούν στη φωτιά
να καεί ο κόσμος μέχρι το κόκαλο
να γραφτεί η ιστορία
να διαβάζουμε στίχους στις σάρκες των δέντρων.
Η γνώση είχε πάντα ως τίμημα
τη ζωή και τον θάνατο.

Ακροβάτες

Ακροβατούμε σ' ένα σχοινί
ατενίζοντας τον ορίζοντα
πάνω από τις θάλασσες,
πάνω από τα βουνά·
συναντώντας μικρούς θεούς
η διαδρομή χαράζει το αίνιγμα,
προδιαθέτει άσκηση
για να μην πέσουμε,
μην διακοπεί το ταξίδι και
συναντήσουμε το κενό
ακόμη μια φορά
σαν πριν απ' τη γέννησή μας,
απ' το σκοτάδι στο φως,
αιώνια, σφαιρικά, με στιγμές
π' αγαπήσαμε.

Αντρέας Τιμοθέου

Ο Αντρέας Τιμοθέου γεννήθηκε στη Λάρνακα το 1990. Είναι απόφοιτος του τμήματος Επιστημών της Αγωγής του Πανεπιστημίου Κύπρου, υπότροφος του κληροδοτήματος Γεωργίου και Μαρίας Τυρίμου. Ασχολείται κυρίως με τη συγγραφή ποίησης και διηγημάτων. Το 2010 τιμήθηκε από την International Art Society & Academy με Α' έπαινο, καθώς και με Α' βραβείο στον 26ο διαγωνισμό λόγου και τέχνης «Σικελιανά». Το 2011 κυκλοφόρησε η πρώτη του ποιητική συλλογή με τίτλο «Για μια στιγμή και μια αιωνιότητα», η οποία έλαβε Α' βραβείο στον 4ο Διεθνή Λογοτεχνικό Διαγωνισμό του Ελληνικού Πολιτιστικού Ομίλου Κυπρίων Ελλάδος. Ποιήματά του δημοσιεύτηκαν σε λογοτεχνικά περιοδικά και σε ανθολογία. Το 2012 του απονεμήθηκε το βραβείο εις μνήμη της εκπαιδευτικού Πόπης Παπαχριστοφόρου-Κυριακοπούλου από το Πανεπιστήμιο Κύπρου και τιμήθηκε με έπαινο για ποίημά του από την Ομάδα Φίλων Ελληνικού Πολιτισμού Στουτγάρδης. Είναι μέλος της Εθνικής Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών Κύπρου.

Ποίηση, άχραντο μυστήριο

Ώρα πρώτη και ο θίασος έξω απ' την πόρτα μου.
Μου χτυπά και ανοίγω ευλαβικά,
όπως έμαθα άλλωστε να κάνω.
Τα βλέμματά μας, αντικριστά
και απ' το μυαλό μου περνάς εσύ...
Έτσι όπως ξέρεις να με κερδίζεις κάθε φορά,
να με παρηγορείς, να με φροντίζεις, να με συντηρείς.

Με καταριέσαι και πάλι με την ευλογία
και γω δεν αντιστέκομαι,
παραδίδομαι ο ερωτευμένος.
Μου υπόσχεσαι στιγμές
απ' τη χώρα του αχωρήτου
και γω δεν κάνω άλλο, παρά να σου γνέφω θεληματικά.
Ολόδικός σου.
Στις λέξεις, στους στίχους, στις στροφές.
Ποίηση, άχραντο μυστήριο.

Οι καταραμένες της γενιάς μου

Σας κοιτώ καταραμένες
και λυπάμαι που σας έμελλε
να συνεχίσετε τις ζωές σας
στον κύκλο της Πηνελόπης.

Σας κοιτώ καταραμένες
υποφέρω, φωνάζω, πεθαίνω
μα δεν φτάνει σε σας κανένας ήχος.

Σας κοιτώ καταραμένες
μα τα βλέμματά σας δεν μ' αντικρίζουν.
Φοβούνται την αλήθεια.
Φοβούνται μη ματώσουν τους κόσμους
που έκτισε ο Οδυσσέας.

Σας κοιτώ καταραμένες
μα εσείς με διώχνετε.
Ζείτε την κατάρα της εποχής σας.
Στην αναμονή τα όνειρά σας.

Και ο Οδυσσέας κάποτε θα φτάσει...

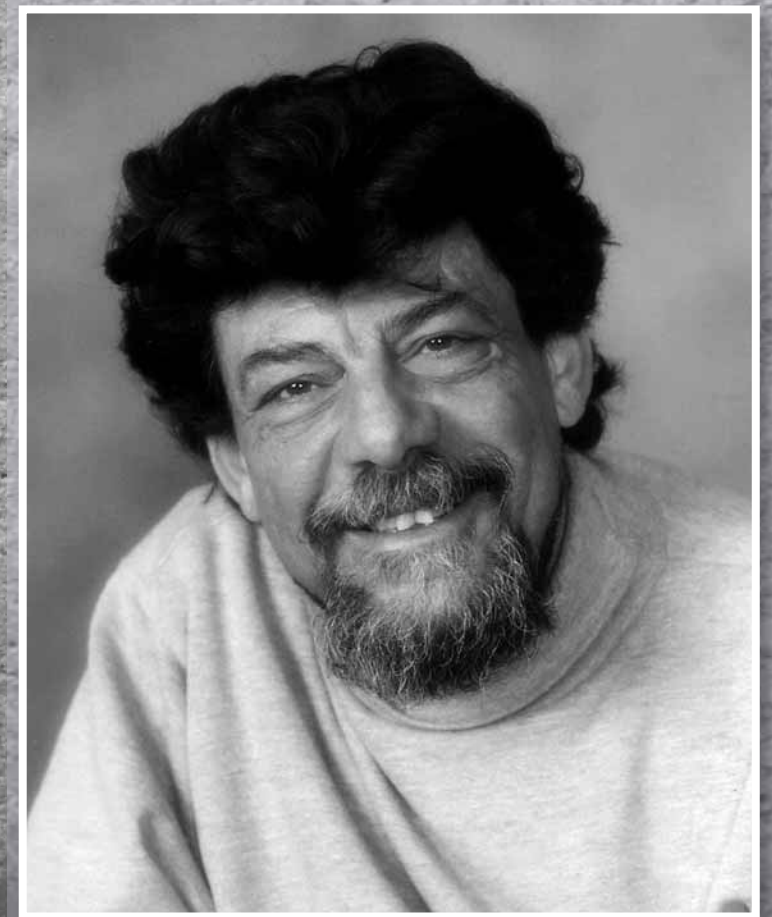
Εικόνες

Η πόλη μου βρωμάει τα πρωινά.
Είναι οι αναθυμιάσεις από τους ψεύτικους έρωτες,
τα κορμιά της ηδονής, το χρήμα που έκλεισε ταμείο στις έξι το πρωί
και τώρα είναι έτοιμο να βάλει τη μάσκα του
να το υποδεχθούν οι άλλες καταθέσεις.

Δεν το 'ξερα... το γνώρισα καθώς περίμενα.
Στο κέντρο της πόλης μου κυκλοφορούν άνθρωποι παράξενοι, διαφορετικοί.
Ίσως να φταίει η ώρα του πρωινού.
Απ' ένα σημείο δεσπόζει περίφημα το υπέροχο καμπαναριό,
μου κλέβει ένα χαμόγελο
μα στρέφομαι πάλι και βλέπω δίπλα του τ' αρχοντικά
χωρίς τους άρχοντές τους,
χωρίς ζωή, κενά, φαντάσματα.
Κάποια βέβαια τα έφτιαξαν
και έχουν ντύσει τα μπαλκόνια τους
με κακόγουστες καρέκλες και λουλούδια εποχής
κάηκαν όμως κι αυτά απ' τον ήλιο...
Η αναμονή μου τελειώσε. Πήρα τα τετράδιά μου και έφυγα.
Ήθελα να φτύσω.

2 Γι' αυτούς που έφυγαν

**Κώστας Φαρμακός
(1936-2013)**

Αλέξης Κλεάνθους

Κώστας Φαρμακάς (1936 - 2013)

Κάτι παραπάνω από δύσκολος ήταν ο δικός μου ρόλος προκειμένου να γράψω το παρόν κείμενο για τον Κώστα Φαρμακά. Αλήθεια, πόσο αντικειμενικός θα είμαι σκέφτηκα όταν ακόμα και τώρα, περισσότερο από τρεις μήνες από το θάνατό του, με το άκουσμα και μόνο του ονόματός του, μου προκαλείται έντονη συναισθηματική φόρτιση;

Η ανάγκη όμως για ένα κείμενο γίνεται πιο επιτακτική όταν όλες οι εφημερίδες της επομένης του θανάτου του αλλά και αργότερα δεν αφιέρωσαν ούτε ένα μονόστιχο για τον αποδημήσαντα. Τα πράγματα όμως γίνονται ακόμα πιο δύσκολα όταν ο ίδιος ενόσω ζούσε ήθελε να αφήσει «κάτι» για τις επόμενες γενιές, αλλά δεν πρόλαβε, και αυτό το «κάτι» μου το είχε εκμυστηρευτεί.

Τι ήταν λοιπόν αυτό το «κάτι» που ήθελε ν' αφήσει ο «λησμονημένος» κινηματογραφιστής και φωτογράφος; Μα φυσικά η δουλειά του: τα αμέτρητα κλικ της φωτογραφικής του μηχανής, τα χιλιάδες μέτρα κινηματογραφικού φιλμ, κληροδοτήματα καταγραφής και μνήμης μιας εποχής, που δεν υπάρχει πια και που η ψηφιοποίηση και η αξιοποίησή τους θα βοηθήσει τις επόμενες γενιές, ιδιαίτερα τους ερευνητές και μελετητές, να κατανοήσουν καλύτερα την Κύπρο του χτες.

Ο φακός του Φαρμακά έχει καταγράψει την πολιτική, πολιτιστική αλλά και καθημερινή ζωή των Κυπρίων από τα μέσα της δεκαετίας του '50 μέχρι τις μέρες μας. Στο σημαντικό αυτό αρχείο υπάρχουν καταγραμμένα πρόσωπα που σημάδεψαν τη νεότερη ιστορία του τόπου μας, πολιτική καθώς και πολιτιστική. Υπάρχουν κινηματογραφικά ντοκουμέντα όπως το ντοκιμαντέρ *Κύπρος 1974* το οποίο ήταν το πρώτο ντοκιμαντέρ που έγινε από κυπριακής πλευράς. Υπάρχει η μεγάλου μήκους ταινία *Ο ππαράς ο μασκαράς*, καθώς επίσης και μια πλειάδα κινηματογραφικών διαφημίσεων που οι περισσότεροι τις θυμόμαστε με αρκετή νοσταλγία. Αλήθεια, πόσες φωτογραφίες του από τις μαύρες ημέρες του 1974 δημοσιεύτηκαν σε πρωτοσέλιδα ελληνικών και κυπριακών εφημερίδων; Πόσες θεατρικές του φωτογραφίες κοσμούσαν τις προθήκες των θεάτρων μας; Πόσοι και πόσες δεν έχουμε πάει στο FotoCine και αποτυπωθεί από το φακό του;

Θέλω να σταθώ περισσότερο στο υλικό του 1974 και συγκεκριμένα στο ντοκιμαντέρ *Κύπρος 1974*. Τις μαύρες εκείνες μέρες το FotoCine είχε στην κατοχή του αρκετό κινηματογραφικό φιλμ το οποίο προοριζόταν για τη δημιουργία κινηματογραφικών διαφημίσεων. Με την καταστροφή της Κύπρου και την κατάρρευση της οικονομίας της, κάτι τέτοιο ήταν ανέφικτο, έτσι ο Κώστας Φαρμακάς με τον τότε συνεργάτη του Γιώργο Κατσούρη καθώς και τον Μάρκο Σιαπάνη κατέγραψαν τις τραγικές εκείνες στιγμές της προδοσίας, τον πόνο και τον ξεριζωμό των προσφύγων στο δασάκι της Άχνας, την αγωνία αυτών των ανθρώπων για το αύριο, τις αφηγήσεις τους για τη βαρβαρότητα των

Τούρκων, τη Λευκωσία να φλέγεται και την καταστροφή της πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Συνάμα κατέγραψαν τη νεότερη ιστορία του τόπου μας.

Όπως ανάφερα και πιο πάνω ήταν το πρώτο ντοκιμαντέρ που δημιουργήθηκε από κυπριακής πλευράς για να κάνει γνωστό το κυπριακό πρόβλημα τρεις μήνες μετά την Τουρκική εισβολή (Οκτώβριος 1974). Την ίδια περίοδο η Τουρκία είχε ήδη έτοιμες έξι προπαγανδιστικές ταινίες μεγάλου μήκους και τις παρουσίαζε ανά τον κόσμο. Για την ολοκλήρωση της ταινίας σημαντική ήταν η βοήθεια του τότε πρέσβη της Ελλάδας στην Κύπρο Μιχάλη Δούντα. Με δικές του ενέργειες, οι δημιουργοί της πήγαν στην Αθήνα όπου τους δόθηκε κάθε δυνατή βοήθεια από το Υπουργείο Τύπου. Σημαντική ήταν η προσφορά του Μίχη Θεοδωράκη ο οποίος παραχώρησε μέρος της μουσικής του για τις ανάγκες της ταινίας. Την αφήγηση έκανε αφιλοκερδώς ο Μάνος Κατράκης. Αξίζει να αναφερθεί πως στην πρώτη προβολή της ταινίας στην Αθήνα ανάμεσα στους θεατές ήταν ο Ζύλ Ντασσέν, η Μελίνα Μερκούρη και ο Γιάννης Ρίτσος.

Πριν την προβολή ο Γιάννης Ρίτσος διάβασε για πρώτη φορά ποιήματά του για την Κύπρο τα οποία συμπεριέλαβε αργότερα στην ποιητική του συλλογή *Υμνος και θρήνος για την Κύπρο* που μελοποιήθηκε από τον Γιώργο Κοτσώνη.

Η ταινία προβλήθηκε από τη Γαλλική τηλεόραση και από τις περισσότερες ελληνικές παραιοκίες του εξωτερικού.

Αυτά τα λίγα για τον φίλο Κώστα. Για όσους τον γνώρισαν θα τον θυμούνται να κάθεται πάντα πίσω από τον πάγκο του FotoCine και να συνομιλεί με τον κόσμο, να γελά, να φωνάζει... Για όσους δεν τον γνώρισαν και προσπαθούν να κατανοήσουν ποιος ήταν ο Κώστας Φαρμακάς ας φέρουν στο μυαλό τους τον Αλέξης Ζορμπά, τον ήρωα του βιβλίου του Νίκου Καζαντζάκη, που τόσο απολαυστικά ενσάρκωσε ο Άντονι Κούνι στην ομώνυμη ταινία του Μιχάλη Κακογιάννη. Αυτός ήταν ο Φαρμακάς, Ζορμπάς, ο Ζορμπάς της φωτογραφίας.

Κώστας Φαρμακάς

Πορεία

*Στην απεραντwsύνη του διαστήματος
Κρεμμάστηκαν σύννεφα.
Φρουροί της πορείας της.
Κι η σελήνη γερτή τη δέχτηκε στην ποδιά της
Λούφαξε μέσα της κι όπλισε με θάρρος τους δημιουργούς της
για το ταξίδι στο άπειρο.
Κυνήγησαν το κουνούπι από μίλια μακρwά
Και το πέτυχαν στα σπλάχνα.*

1959

Στους ήρωες

Απλώσαν τις σκέψεις τους
στους τοίχους
στα πεζοδρόμια
στις στράτες
και στις διπλές διασταυρώσεις.
Πόθησαν τη Θεά των σκλάβων.
Μάτωσαν τη γη
Που φύτρωσε δέντρα με κόκκινους καρπούς.
Οι σκέψεις είναι κρεμμασμένες
Ακόμη στους τοίχους
Σβήστηκαν απ'τα πεζοδρόμια και τις στράτες και κρεμμάστηκαν
στ'αγκαθωτά συρματόσχοινα σαν λευκογάλαζες δαντέλες.

(Αγων χωρίς τέλος) 1959

Άτιτλο I

Πήρα μια σελίδα από τον ουρανό
για να γράψω την ευαισθησία
της καρδιάς
με τις ξεφτυσμένες λέξεις του
αλφαβήτου!
Γιόμισε το δεφτέρι του μπακάλη
κι ακόμα δεν χορτάσαμε το μήνα τούτο...

Άτιτλο II

Γιόμισα τον κόρφο σου με τα λουλούδια
τ' απογέματος
με τη δροσιά του πρωινού
και την αφή των πέντε μου δακτύλων.
Γιόμισαν κερύθρες μέλι
και καρτερούν τον τρύγο
με τη λεπτότητα της αράχνης
με την προσδοκία των Τριών
καλοκαιριάτικων ανέμων
για την αέναη πορεία προς τ'άγνωστο.

Τούτο το χρόνο I

Τούτο το χρόνο,
τον άδικο τούτο χρόνο θα νοσταλγώ.
Στο δρόμο της ζωής μου
μια λαγκουβίτσα τόσο μικρή (όσο χωράει ένα μερμήγκι)
στάθηκε εμπόδιο τρανό.
Κι όλα με μιας αλλάξαν, σκοτεινιάσαν,
κι απέμηναν στην πλάση οι συμφορές...
Στο δρόμο της ζωής μου
μια λαγκουβίτσα όσο που χωράει ένα μερμήγκι
μα που χώρεσε και το κορμί μου.
Κι όταν ο χρόνος περάσει
κι όταν οι θύμησες δεν θα 'ναι νωπές,
θα νοσταλγώ τα περασμένα.
Τότε θα θυμηθώ μια λαγκουβίτσα
που μ'έκανε άντρα,
ενώ πριν ήμουν παιδί.

Θλίψη

Τ'αστέρια χαμήλωσαν απόψε για να φωτίσουν το θλιμμένο μου πρόσωπο.
Στα χίλια κομμάτια του ραγισμένου καθρέφτη, τώρα στη συννεφιά
των ονείρων και
της αγάπης μου, ξεχώρισα την ηρεμία.

Γιόμισα τον κόρφο σου με τα λουλούδια του απογέματος.
Με τη δροσιά του πρωινού και την αφή των πέντε μου δακτύλων.
Γιόμισαν οι κερύθρες μέλι και καρτερούν τον τρύγο
Με τη λεπτότητα της αράχνης
Με την προσδοκία των τριών καλοκαιριάτικων ανέμων
Για την αέναη πορεία προς το άγνωστο

Βημάτισα στη λάσπη για να ιδώ τ'αχνάρια πίσω μου ως πότε θα σβήσουν.
Είδα τον πόνο στο πρόσωπό σου, φτερούγισαν οι σκέψεις μου και γύρισα
κοντά σου.

Με παγωμένα τα πόδια μα ζεστή την καρδιά, βρήκα το δρόμο μου.
Σαν το τρένο στις ράγες του.
Ποιον νοιάζει το μέλλον αφού ζει το παρόν.

3

**η κατάργηση
του βραβείου
Νέου Λογοτέχνη:
Σκέψεις από
βραβευμένους
λογοτέχνες**

Η Μελίνα Μερκούρη στη Συναυλία για την Κύπρο, Αθήνα 1975.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Την άποψή τους για το βραβείο νέου λογοτέχνη και πρωτοεμφανιζόμενου και πως οι ίδιοι αντιμετώπισαν τη βράβευσή τους δίνουν κάποιοι λογοτέχνες. Σίγουρα η συγγραφή είναι μια εσωτερική ανάγκη που δεν χρειάζεται βραβεία και επιβραβεύσεις, ούτε δημοσιότητα και προβολή για να υπάρξει και να συνεχίσει. Αλλά ταυτόχρονα αυτό το βραβείο, όπως αναφέρει η συγγραφέας Λουίζα Παπαλοΐζου, στο σημείωμά της «αποτελεί την έμπρακτη απόδειξη –τη μόνη δυστυχώς στη χώρα μας– πως η πολιτεία, αυτό το αφηρημένο ιδεώδες, έχει τα μάτια στραμμένα προς τα χρόνια της εκκόλαψης».

Ας δουν, λοιπόν, οι όποιοι αρμόδιοι αυτό το βραβείο, ως μια απλή φιλοφρόνηση, ως να έρχεται η πολιτεία και σφίγγει το χέρι του νέου λογοτέχνη, τον χτυπάει επιδοκιμαστικά στην πλάτη και του λέει ένα «μπράβο, συνέχισε». Και να είναι σίγουροι πως ακόμα και αυτό δεν είναι καθόλου λίγο.

Λεωνίδα Γαλάζης

Για την κατάργηση του βραβείου πρωτοεμφανιζόμενου λογοτέχνη

Νομίζω πως η κακοδαιμονία γύρω από τα λογοτεχνικά μας πράγματα ξεκινά από το γεγονός ότι ως παιδεία και ως κοινωνία αποτύχαμε καταγυδώς να εμπεδώσουμε τη λογοτεχνία ως αξία στους νέους μας. Δεν είναι τυχαίο, λοιπόν, που η όποια βράβευση ενός λογοτέχνη (είτε από την πολιτεία είτε από άλλους φορείς) δεν αποτελεί είδηση και δεν γίνεται γνωστή παραμόνο στην ευάριθμη «συντεχνία» των λογοτεχνών. Η ουσία είναι πως, κατά κανόνα, ό,τι γράφεται στην Κύπρο δεν διαβάζεται και δεν σχολιάζεται παρά από ελάχιστους.

Συνεπώς, ο θεσμός των κρατικών βραβείων λογοτεχνίας, αν και αναγκαίος, δεν πέτυχε στον κυριότερο στόχο του, που κατά την άποψή μου είναι η διάδοση της καλής λογοτεχνίας στο κοινό και η προώθηση της όσο το δυνατόν ευρύτερης επικοινωνίας των λογοτεχνών με τους αναγνώστες.

Ωστόσο, παρά τις πιο πάνω και άλλες αδυναμίες του θεσμού, που δεν οφείλονται απόλυτα στην κρατική πολιτική γύρω από τον πολιτισμό, αλλά έχουν να κάνουν και με παγιωμένες αντιπνευματικές και αντιλογοτεχνικές νοοτροπίες που επικρατούν στον τόπο μας, πιστεύω πως τα κρατικά βραβεία λογοτεχνίας έχουν λόγο ύπαρξης και πως η πολιτεία σε συνεργασία με τις ενώσεις λογοτεχνών πρέπει συνεχώς να μεριμνούν για την αναβάθμιση του εν λόγω θεσμού.

Όμως, η πρόσφατη απόφαση για την κατάργηση του βραβείου πρωτοεμφανιζόμενου λογοτέχνη λειτουργεί προς την αντίθετη κατεύθυνση, καθότι αποστερεί από τους νέους μια δυνατότητα να θέσουν τα πρώτα λογοτεχνικά τους κείμενα στη βάση της κριτικής και της αξιολόγησης, ανεξάρτητα από το όποιο χρηματικό ποσό συνοδεύει τη βράβευση, το οποίο θεωρώ δευτερευούσης σημασίας.

Οι νέοι μας σήμερα αναζητούν άλλη πατρίδα για να ξεδιπλώσουν τα όνειρά τους, αποκλεισμένοι από τον χώρο της εργασίας και της κοινωνικής καταξίωσης. Και δεν φτάνει αυτό! Φροντίζουμε συνεχώς να τους κλείνουμε στα μούτρα τις πόρτες, τις όποιες προσβάσεις σε ό,τι θα μπορούσε να τους δώσει την ικανοποίηση της προσφοράς και της δημιουργίας. Μακάρι με την κατάργησή του πιο πάνω βραβείου να μπορούσε να σωθεί ο τόπος από τα οικτρά αδιέξοδα (οικονομικά και άλλα) στα οποία έχει περιέλθει! Ένα είναι, όμως, βέβαιο: πως η κατάργηση του βραβείου πρωτοεμφανιζόμενου λογοτέχνη, ως αντινεανικό μέτρο, πρέπει να επανεξεταστεί, καθώς η επαναφορά του δεν συνεπάγεται μιαν υπολογίσιμη επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού. Εκτός αν θέλουμε, εν ονόματι της αντιμετώπισης της οικονομικής κρίσης, να γκρεμίσουμε στιδήποτε σχετίζεται με τις πνευματικές μας αξίες και τον πολιτισμό. Οι ρίζες της σκληρής δοκιμασίας του λαού μας βρίσκονται αλλού και όχι στα ούτως ή άλλως πενιχρά ποσά (σε σύγκριση με τις δαπάνες για τις άλλες τέχνες, τον αθλητισμό κλπ.) που δαπανώνται για την προώθηση της λογοτεχνίας μας.

Χρήστος Αργυρού

Σκέψεις για την κατάργηση ενός βραβείου

«Ευχαριστώ την πολιτεία για τη μεγάλη τιμή που μου κάνει απονέμοντάς μου το Βραβείο Πρωτοεμφανιζόμενου Λογοτέχνη. Η βράβευση με ένα τέτοιο βραβείο είναι αφ' εαυτής σημαντική ενθάρρυνση για έναν πρωτόπειρο στην τέχνη του λόγου, για να συνεχίζει να δοκιμάζει και να δοκιμάζεται στους δύσβατους και γλυκόπικρους δρόμους της ποιήσεως». Με αυτά τα λόγια, με ταξύ άλλων, εξέφραξα τις ευχαριστίες μου στην Πολιτεία και τις σκέψεις μου για το εν λόγω βραβείο κατά τη σύντομη αντιφώνησή μου στην τελετή απονομής των Κρατικών Βραβείων Λογοτεχνίας.

Σίγουρα ένα λογοτεχνικό βραβείο δεν πρέπει να αποτελεί αυτοσκοπό (δυστυχώς δεν είναι λίγοι εξ ημών, και μάλιστα με εμμονές θηρευτού, που υποπίπτουν στην ψευδαίσθηση της λογοτεχνικής καταξίωσης διά των βραβεύσεων). Από την άλλη, όμως, μία βράβευση αποτελεί ένα σημαντικό κίνητρο για ένα λογοτέχνη να συνεχίσει να βαδίζει στα κακοτράχαλα, μα φωτεινά, μονοπάτια της λογοτεχνίας. Αν είναι ένα βραβείο που επιβάλλεται να υπάρχει ως θεσμός, αν θα έπρεπε να μπορούμε σε μια συζήτηση ιεράρχησης των κρατικών βραβείων, είναι αυτό του Πρωτοεμφανιζόμενου Λογοτέχνη (θα πρόσθετα και αυτό της λογοτεχνίας στην κυπριακή διάλεκτο για άλλους βέβαια λόγους). Η απόφαση των Πολιτιστικών Υπηρεσιών για κατάργηση του Βραβείου Πρωτοεμφανιζόμενου Λογοτέχνη προκαλεί έκπληξη. Αν το βραβείο αυτό θυσιάζεται στο βωμό της οικονομικής κρίσης κι η κατάργησή του εντάσσεται απλά σε μια προσπάθεια οικονομικής περισυλλογής θα μπορούσε πολύ απλά να γίνει εξοικονόμηση με τη μείωση του χρηματικού επάθλου των 5000 ευρώ που συνοδεύει όλα τα κρατικά βραβεία, καθώς η σημασία ενός κρατικού βραβείου δεν

είναι τόσο το χρηματικό ποσό που λαμβάνει ο βραβευθείς όσο η αναγνώριση του έργου του από μια κριτική επιτροπή ειδικών, η συνακόλουθη δυνατότητά του να γίνει γνωστότερο το έργο του στο αναγνωστικό κοινό και βεβαίως η ώθησή του για νέες λογοτεχνικές απόπειρες. Αυτά αποκτούν ακόμη μεγαλύτερη σημασία και δυναμική όταν πρόκειται για ένα λογοτέχνη που παρουσιάζει το πρωτόλειό του. Ακόμα κι αν θεωρήσουμε ότι ιστορικά λίγοι από τους βραβευθέντες συνεχίζουν να διακρίνονται στο λογοτεχνικό πεδίο, είναι αυτός ο λόγος για τις Πολιτιστικές Υπηρεσίες να απαξιώνουν ένα τέτοιο βραβείο; Μα τζι ένας μόνον να γιωρκήσει στους τόσους νεοεμφανιζόμενους λογοτέχνες το βραβείο επιτελεί το σκοπό του! Για το καλό της λογοτεχνικής δημιουργίας του τόπου και το μέλλον των επόμενων γενιών, οι Πολιτιστικές Υπηρεσίες και ο πολιτικός τους προϊστάμενος, κ. Κυριάκος Κενεβέζος, θα πρέπει να προχωρήσουν στην ανάκληση αυτής της απόφασης. Γιατί, παραφράζοντας τον Κ.Π. Καβάφη, εδώ που έφθασαν οι νέοι μας λογοτέχνες, κύριοι, λίγο δεν είναι.

Στέφανος Σταυρίδης

Κατάργηση βραβείου πρωτοεμφανιζόμενου καλλιτέχνη

Το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού μου έκανε την τιμή να με βραβεύσει για τις εκδόσεις του 1998 και του 1999 στην κατηγορία του πρωτοεμφανιζόμενου λογοτέχνη (μαζί με τον Γιώργο Τριλλίδη). Κατά την τελετή της βράβευσης που έγινε τον Δεκέμβριο του 2000, έκλεισα την αντιφώνησή μου με έναν προβληματισμό. Συγκεκριμένα, παραθέτοντας ένα απόφθεγμα, έθεσα το ερώτημα κατά πόσο οι νέοι λογοτέχνες πρέπει να ενθαρρύνονται να γράφουν ή ...να αποθαρρύνονται. Παρόλο που δεν ξεκαθάρισα εκείνο το βράδυ την άποψή μου, εμμέσως πλην σαφέστατα η παρουσία μου από μόνη της ήταν αρκετή: το να πήγαινα στην τελετή βράβευσης και να έλεγα ή υπονοούσα ότι είμαι εναντίον του θεσμού των βραβείων θα ήταν σκέτη υποκρισία.

Ουδέποτε φαντάστηκα ότι αρκετά χρόνια αργότερα θα ερχόταν το ίδιο Υπουργείο να προβληματιστεί πάνω στο ίδιο θέμα. Είμαι απόλυτα βέβαιος ότι κανείς δεν θυμάται τι είπα τότε (κι έτσι έχω ήσυχη τη συνείδησή μου), αλλά αυτό δεν έχει σημασία. Σημασία έχει ότι το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού εν έτει 2013 αποφασίζει να καταργήσει το ετήσιο κρατικό βραβείο για την κατηγορία πρωτοεμφανιζόμενου λογοτέχνη.

Δεν γνωρίζω ποια είναι τα κίνητρα γι' αυτή την απόφαση (πάντως οικονομικά σίγουρα δεν είναι), ωστόσο πιστεύω ότι αν είναι να προάγει τον πολιτισμό, είναι μέσα στις υποχρεώσεις του Υπουργείου να ενθαρρύνει κάποιους νέους καλλιτέχνες που κρίνει ότι κάτι αξίζουν να συνεχίσουν να παράγουν. Τολμώ να πω, ίσως παρακινδυνευμένα, ότι το βραβείο του πρωτοεμφανιζόμενου λογοτέχνη είναι πιο σημαντικό από τα άλλα κρατικά βραβεία λογοτεχνίας, από την άποψη ότι οι λογοτέχνες που έχουν ήδη καθιερωθεί χρειάζον-

ται την επιβράβευση λιγότερο από τους νέους στα πρώτα τους εκδοτικά βήματα. Πιστεύω γενικώς στον θεσμό των βραβείων, είναι χρήσιμος και σημαντικός θεσμός, αλλά στην πραγματικότητα τα σπουδαία έργα θα κριθούν σε τελική ανάλυση από τον χρόνο κι όχι από επιτροπές. Αντίθετα, τα πρωτόλεια έργα υποσχόμενων πρωτοεμφανιζόμενων πρέπει οπωσδήποτε να βραβεύονται από την πολιτεία, με την προσδοκία ότι οι συγγραφείς αυτοί θα δώσουν αργότερα πιο σημαντικά έργα - κάτι που συνέβη πολλές φορές, τόσο στον χώρο της κυπριακής λογοτεχνικής παραγωγής, όσο και σε οποιονδήποτε θεσμό, οπουδήποτε στον κόσμο, που περιλαμβάνει τη βράβευση νέων καλλιτεχνών.

Εύχομαι να μην υλοποιηθεί η απόφαση του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού για κατάργηση του κρατικού βραβείου πρωτοεμφανιζόμενου λογοτέχνη, καθώς, αν υλοποιηθεί, θα πλήξει την ντόπια λογοτεχνική παραγωγή και μάλιστα εντελώς αχρείαστα.

Γιώργος Χριστοδουλίδης

*Βραβευθείς το 1996 με το βραβείο νέου λογοτέχνη
Και το 2001 με το Α' κρατικό βραβείο ποίησης*

Σκέψεις επί της κατάργησης του Βραβείου Πρωτοεμφανιζόμενου συγγραφέα

Με αφορμή την κατάργηση του Βραβείου Πρωτοεμφανιζόμενου συγγραφέα, θα μπορούσε κανείς να υποψιαστεί ότι είναι εύλογο πλέον το κράτος να καταργήσει και τον ίδιο τον Πρωτοεμφανιζόμενο συγγραφέα. Άλλωστε, σε τι εξυπηρετεί να υφίσταται, αν δεν αναγνωρίζεται; Και προς τί να υπάρχουν βραβεία για όλες τις άλλες κατηγορίες, αλλά όχι για εκείνον; Θα μπορούσε βεβαίως να ληφθούν πιο ρηξικέλευθες αποφάσεις: Το κράτος να καταργήσει όλων των ειδών τους λογοτέχνες! Με αυτή την ενέργεια θα γλύτωνε μερικές χιλιάδες ευρώ που δίνει κάθε χρόνο σε κρατικά βραβεία, (ανάσα για την οικονομία του τόπου θα ήταν) θα εξάλειφε δια παντός τα όσα κυκλοφορούν για το πώς και με ποιά κριτήρια δίνονται μερικές φορές κάποια κρατικά βραβεία, θα γείωνε απότομα αλλά αποτελεσματικά τους "επηρεμένους λογοτέχνες" υπενθυμίζοντας τους την εν Κύπρω ανυπαρξία τους.

Θα ήταν μάλιστα δυνατόν, με αυτές τις «διευθετήσεις», να διεκδικήσει η Κύπρος μια θέση στο βιβλίο Γκίνες ως η μόνη χώρα στον κόσμο που δε θα έχει επισήμως αναγνωρισμένους λογοτέχνες...κι εμείς, οι λογοτέχνες εννοώ, αν πια θα θεωρούμαστε τέτοιοι, θα επιστρέψαμε ελαφρώς απογοητευμένοι μεν, θριαμβευτές δε στα μονωμένα υπόγεια μας. Διότι η απογοήτευση είναι μια ευκαιρία για πραγματική δημιουργία!

Βραβείο Πρωτοεμφανιζόμενου Λογοτέχνη

Θα παρακάμψω το βραβείο για να φτάσω γρηγορότερα στην ουσία: στην κατηγορία της πρωτοεμφανιζόμενης συγγραφέως. Και μάλιστα θα μετακινήσω τον χρόνο προς τα πίσω. Πριν την εμφάνιση της πρωτοεμφανιζόμενης. Στην εποχή της αφάνειας, στα χρόνια της εκκόλαψης. Είμαι πεπεισμένη ότι σ' αυτά τα χρόνια συντελούνται οι πιο σημαντικές συγγραφικές διεργασίες: της αιώρησης, της καταβύθισης, της θραύσης. Και όλα αυτά χωρίς καμία βεβαιότητα για κάποιο αντίκρισμα στο τέλος της διαδρομής, καμιά εγγύηση για επιτυχή έξοδο από το κουκούλι.

Το βραβείο, αν έρθει, έρχεται πολύ αργότερα. Αν και θα ήταν φέμα να ισχυριστώ πως είναι άνευ σημασίας για αυτήν που το λαμβάνει, σίγουρα δεν αφορά την ουσία της λογοτεχνίας. Όταν ήρθε το βραβείο, στη δική μου περίπτωση, η πρώτη που το αμφισβήτησα ήμουν εγώ. Με όλο τον σεβασμό προς τα μέλη της κριτικής επιτροπής αλλά κανένα έργο δεν είναι υπεράνω κριτικής. Είχα την κρυφή ελπίδα πως θα υπήρχαν αντιδράσεις –θετική κριτική από τη μια αρνητική από την άλλη – αυτός ο γόνιμος διάλογος που κάθε φορά βαθαίνει την κατανόηση μας γύρω από τον όρο λογοτεχνία.

Τίποτα από αυτά δεν συνέβη. Στη χώρα μας, στην καλύτερη περίπτωση, κάποια έντυπα, ιστοσελίδες, θα αναδημοσιεύσουν το σκεπτικό της βράβευσης. Μια παράγραφος. Αυτό είναι όλο. Συν το χρηματικό ποσό. Σημαντικό και αυτό. Ειδικά σε μια χώρα που – ας το παραδεχτούμε δεν είναι ταμπού – πολλοί από εμάς, τους πρωτοεμφανιζόμενους, χρηματοδοτούμε εν πολλοίς την έκδοση του βιβλίου μας.

Η πραγματική αξία όμως του θεσμού του «Κρατικού Βραβείου Πρωτοεμφανιζόμενου Λογοτέχνη», υπερβαίνει παρασάγγης το μεμονωμένο αθροιστικό όφελος του βραβείου. Ο θεσμός αυτός αποτελεί την έμπρακτη απόδειξη – τη μόνη δυστυχώς στη χώρα μας – πως η πολιτεία, αυτό το αφηρημένο ιδεώδες, έχει τα μάτια στραμμένα προς τα χρόνια της εκκόλαψης. Και αν στο εκκολαπτήριο επικρατούν συχνά «θανατερές» συνθήκες, ο θεσμός αυτός συνιστά μια σταθερή υπενθύμιση προς κάθε εκκολαπτόμενο πως εκεί έξω από το κουκούλι υπάρχει ο «πρωτοεμφανιζόμενος εαυτός του».

Ιούνιος 2013

Σκέψεις για το βραβείο

Από τη στιγμή που τοποθέτησα το τιμητικό δίπλωμα της βράβεισής μου σε κορνίζα δεν το ξανακοίταξα. Κι αυτό είναι κάπως ειρωνικό, άμα αναλογιστεί κανείς πως έκανα τα πάντα για να το κρατήσω γερό όσα χρόνια κι αν περάσουν. Στην πρέσα. Με εσωτερική επένδυση. Το καλύτερο γυαλί. Το έχω στον τοίχο απέναντι ακριβώς από το γραφείο μου. Για να εξουδετερώνει μ' ένα κοίταγμα τις άπειρες στιγμές χαμηλής αυτοεκτίμησης που με βασανίζουν. Κάποτε σκέφτομαι πως η κορνίζα του στερεί λίγη από την ελευθερία του, ίσως και λίγη από τη δική μου. Θυμάμαι όταν μου ανακοινώθηκε η διάκρισή μου τηλεφωνικώς συγκράτησα τη χαρά μου μέχρι την τελετή. Το παθαίνω συχνά να νοθεύω τις μεγάλες χαρές με τρελές, αδικαιολόγητα αρνητικές σκέψεις. Τη μέρα της βράβευσης μίλησα για τις δυσκολίες της συγγραφής, ευχαρίστησα, υποσχέθηκα, ξεγυμνώθηκα. Άραγε αν ξεγυμνωθόμουν κυριολεκτικά θα εξασφάλιζα τη διατήρηση του συγκεκριμένου βραβείου; Δύσκολο. Δεν είμαι η Kate. Λίγες μέρες μετά, οδηγώντας προς έναν προορισμό που δε θυμάμαι, δάκρυσα. Είχε από την εφηβεία μου να συγκινηθώ ακούγοντας στο ραδιόφωνο ένα χλιαρό, ρομαντικό τραγούδι. Μέσα στο αυτοκίνητο, λοιπόν, κι όχι κάπου αλλού πιο λογοτεχνικά, εκτίμησα τις δυνάμεις μου, τη χώρα μου, τον θεσμό των κρατικών βραβείων λογοτεχνίας, όλους και όλα. Κι ένιωσα ολοκληρωμένη. Τόσο ολοκληρωμένη που πέρασα με κόκκινο. Κάποιος θεός μάλλον θέλει να συνεχίσω να γράφω. Και μετά ήρθε η κατάργηση του βραβείου πρωτοεμφανιζόμενου λογοτέχνη. Κι ήταν λες και κάποιος άπλωνε τα χέρια του και μου αποσπούσε αυτή τη διάκριση, όχι απ' την κορνίζα μα απ' τα σωθικά. Φώναξα «Διάρρηξη!». Κανείς δεν γύρισε να με κοιτάξει. Η λογοτεχνική φρεσκάδα του τόπου μας σίγουρα θρήνησε ακούγοντας αυτή την απόφαση, το κράτησε όμως για μια ακόμη φορά για τον εαυτό της. Ένας φίλος με αποκάλεσε την τελευταία των Μοϊκανών. Δε θέλω να είμαι η τελευταία των Μοϊκανών.

4 μελέτες

Από το Φεστιβάλ Πορτοκαλιού της Αμμοχώστου, προ της Τουρκικής εισβολής.

Γιώργος Ρουσής

Ένα ποίημα από τη συλλογή «Ίμερος» του Κυριάκου Χαραλαμπίδη και η επιστροφή του ορθολογισμού με το μανδύα του Υπερρεαλισμού

Ο «πόλεμος» κατά της νοησιαρχίας και της στεγνής λογικής, που περιορίζει τον άνθρωπο σε ασφυκτικά πλαίσια και πνίγει τις άλογες δυνάμεις του πάθους, της φαντασίας και του ονείρου, είχε αρχίσει πολύ πριν εκδηλωθούν τα επαναστατικά κινήματα του Ντανταϊσμού και του Υπερρεαλισμού. Ήδη η μεγαλοφυΐα του Ντοστογιέφσκι προηγήθηκε μισόν αιώνα και μας προειδοποίησε στο «Υπόγειο» του. «Μα δυό και δυό κάνουν τέσσερα δεν είναι πια ζωή. Είναι το αρχίνισμα του θανάτου. Η συνείδηση στέκεται πολύ πιο πάνω από τα δύο και δύο κάνουν τέσσερα». Όμως ο Υπερρεαλισμός και οι θιασώτες του άλλα οραματίστηκαν και άλλα μπόρεσαν να πραγματοποιήσουν. Βέβαια χωρίς αμφιβολία πολλά κέρδισαν και η ζωή και η ποίηση από το σπάσιμο των φραγμών και την απελευθέρωση από τον κλοιό μιας αποστεωμένης και νεκρής παράδοσης, αλλά και πολλούς κινδύνους εδημιούργησε κυρίως στο χώρο της ποίησης.

Δύο κυρίως κατηγορίες ποιητών παγιδεύτηκαν ή παραπλανήθηκαν από τα κηρύγματα του Υπερρεαλισμού. Όσοι ακολούθησαν την «αυτόματη γραφή», δηλαδή την ελεύθερη έκφραση του υποσυνειδήτου χωρίς την επέμβαση της λογικής, περιφρονώντας έτσι τις αρχές του Λόγου, επομένως και της ποίησης, και όσοι παρανόησαν τις αρχές του Υπερρεαλισμού και ταύτισαν τη γλωσσική παραμόρφωση μιας λογικά διατυπωμένης ιδέας με τη μοντέρνα ποίηση. Όμως κάτω από τον παραμορφωμένο γλωσσικό μανδύα στα ποιήματα αυτών των ποιητών, δεν κρύβεται το υποσυνείδητο με τις απεριόριστες δυνατότητες του, όπως οραματίστηκε ο υπερρεαλισμός, αλλά η στεγνή λογική. Δηλαδή αφετηρία και πηγή είναι η λογική και οι νόμοι που τη διέπουν και όχι η φαντασία και το όνειρο.

Αυτή η παραμορφωμένη γλωσσική διατύπωση θυμίζει τα αινίγματα που καλύπτουν κάτω από την εκφορά των λέξεων και των προτάσεων κάποιο νόημα που καλείται ο νους να το αποκαλύψει. Τα αινίγματα ήταν στην αρχαιότητα σοβαρή ενασχόληση των σοφών, αλλά σήμερα είναι πνευματικό παιχνίδι για παιδιά. Η αληθινή ποίηση δεν έχει σχέση με τέτοιες παιδιές. Αν χρησιμοποιεί συχνά τον υπαινικτικό λόγο, δεν αποσκοπεί στο να συγκαλύψει την αλήθεια, αλλά να δώσει βάθος, φωτεινότητα και διαύγεια πέρα από όσα λεκτικά μπορούμε να ονομάσουμε, ανοίγοντας δρόμους τον άλεκτο κόσμο των νοημάτων της σιωπής. Για να γίνω ακόμα πιο σαφής. Επειδή οι δυνατότητες του λόγου να προσεγγίσει την ουσία των πραγμάτων (συναισθημάτων, συγκινήσεων, καταστάσεων) είναι πολύ περιορισμένες, αναλαμβάνει η ποίηση, μια άλλη διαφορετική μορφή λόγου, που δε στηρίζεται αποκλειστικά στους νόμους της λογικής, να μας αποκαλύψει την ομορφιά και τον πλούτο μιας υπέρ-

τερης πραγματικότητας, που δεν μπορεί να προσεγγίσει η λογική. Δηλαδή στόχος της είναι να μας οδηγήσει μπροστά σε κείνο που δε λέγεται αλλά σημαίνεται. Ένα παράδειγμα: Τη στιγμή που κάποιος αποχαιρετά για πάντα αγαπημένο πρόσωπο που φεύγει οριστικά από τη ζωή του, δεν μπορεί να εκφράσει τη θλίψη του, τα συναισθήματά του με λόγια. Με τη σιωπή του, με μια κίνηση, με ένα δάκρυ του μπορεί να πει περισσότερα. Ποίηση είναι η λεκτική μορφοποίηση της συγκίνησης αυτής της σιωπής, αυτής της στιγμής. Με την παραμόρφωση του λόγου, την ασάφεια και τη σκοτεινότητα δεν εξασφαλίζεται η πολυσημία του στίχου, αλλά με το βάθος και τον υπαινιγμό, που διανοίγουν στη σκέψη προοπτικές και ορίζοντες στον κόσμο της φαντασίας και του ονείρου, πέρα από τα νοήματα και τα φαινόμενα. Δηλαδή οδηγεί σε μια άλλη πραγματικότητα πιο πλούσια και πιο αληθινή και περιορισμένη, μακριά από τον οργανωμένο και στεγανό κόσμο της συμβατικής λογικής.

Τα ποιήματα της συλλογής «Ίμερος» γράφτηκαν από ποιητή που παρανόησε τον Υπερρεαλισμό και ταύτισε τη γλωσσική παραμόρφωση μιας λογικά διατυπωμένης ιδέας με τη μοντέρνα ποίηση. Εύκολα το διαπιστώνει κανείς, αν αφαιρέσει από τους στίχους τα εμβόλιμα στοιχεία, τα περιττά και άχρηστα παραγεμίσματα. Αν αντικαταστήσεις τις λέξεις που σκόπιμα συσκοτίζουν, θα ανακαλύψει το νόημα που υποκρύπτεται. Δηλαδή, αν ακολουθήσει την ίδια διαδικασία που χρησιμοποιεί ο νους για να αποκρυπτογραφήσει ένα γρίφο ή ένα αίνιγμα. Καταλαβαίνει κανείς λοιπόν ότι τέτοια κείμενα δεν έχουν σχέση με την ποίηση, διότι τα κενά που αφήνει η αδυναμία του λόγου, αντί να γεμίσουν με τη σιωπή και τα χρώματα της σιωπής που δε λέγονται, το δάκρυ, τη συγκίνηση, γεμίζουν με λέξεις ασαφείς και διφορούμενες. Στο ποίημα «Ηρώ» του Χαραλαμπίδη, που θα εξετάσουμε διεξοδικά, τα γλωσσικά αυτά στοιχεία δημιουργούν την εντύπωση πως ο μόνος λόγος που υπάρχουν είναι για να επιτευχθεί η μετρική ισοσυλλαβία των στίχων. Από τους εβδομήντα δύο στίχους του ποιήματος οι σαράντα οκτώ είναι ιαμβικοί παροξύτονοι ενδεκασύλλαβοι και οι έντεκα οξύτονοι δεκασύλλαβοι. Οι υπόλοιποι είναι δωδεκασύλλαβοι και δεκατρισύλλαβοι κακοφτιαγμένοι. Γι' αυτό και δεν υπάρχει στο ποίημα ούτε ένας αυτοτελής και πλήρης στίχος, λόγω του συνεχούς διασκελισμού χάριν του ιαμβικού μέτρου.

Λεκτικά παραγεμίσματα, επίθετα που δεν προσθέτουν τίποτα απολύτως στα ουσιαστικά που προσδιορίζουν, μάλλον αποδυναμώνουν τη σημασία τους, περιφράσεις που συσκοτίζουν το νόημα, γλωσσικά τεχνάσματα που θυμίζουν γρίφους. Μερικά παραδείγματα επιθέτων: η φωτεινή πυκνότητα, η κεντρομόλος Άβυδος, γλυκοπερίχυτο φως, τολμηρό δοξάρι, αχειροποίητο πέπλο, ξαρμάτωση ψυχή, σκιρτώσα υπομονή, αργυρή σχέση, μεγάλη έλλαμψη, ασυλλόγιστο λάθος, φαγωμένη κόχη, δαιμονικές καμπάνες. Αλλά και περιφράσεις, γλωσσικά τεχνάσματα: Την κεντρομόλο Άβυδο π' αντίκου αγκυροβόλησε, η ούγια του σκοταδιού, η Ηρώ δείγμα χάριτος, διεγείρει το λήθαργο του έρωτος, κολυμπά με φτερούγα στα μπράτσα, τα ριζά της εξαίσιας Ηρώς, ο πόθος συνταιριάζει παρεθύρι, όφειλε δια βίου να 'ναι υπήκοος αυτής, και με το σώμα και με το κορμί και μ' όλη της τη σάρκα, ανθούσαν πάνω της ανθοί, τραβά το χαλινό του πόντου, παρασέρνει την ακρίβεια των αισθημάτων κλπ.

Η τεχνική αυτή μου θυμίζει την εικόνα από τα παιδικά μου χρόνια, όταν παρακολουθούσα τους μαστόρους που έχτιζαν τον τοίχο γύρω από την αυλή του σπιτιού, και επειδή οι αλάξειυτες πέτρες που χρησιμοποιούσαν δεν ταίριαζαν μεταξύ τους, παραγέμιζαν τα κενά με χαλίκια και πηλό από χώμα για να τις στερεώσουν. Όμως, τέτοιες κατασκευές δεν αντέχουν στο χρόνο. Μόνο τα οικοδομήματα από λαξευμένη πέτρα ή μάρμαρο σέβονται οι αιώνες. Και υπάρχουν τέτοια οικοδομήματα και στο χώρο του πνεύματος και της τέχνης και της ποίησης.

Το ποίημα «Ηρώ», με ύφος αφηγηματικό και περιγραφικό και με iamβική στιχοπλοκία, είναι μια σύντομη και κακή παραλλαγή του επυλλίου «Τα καθ' Ηρώ και Λέανδρο» του Μουσαίου, Έλληνα ποιητή του 5^{ου} μ.Χ. αιώνα. Αποτελείται από 340 στίχους και πρωτοεκδόθηκε στη Λειψία το 1810. Αναφέρεται στην ρομαντική ιστορία του νεαρού Λεάνδρου από την Άβυδο και της Ηρώς, ιέρειας στο ναό της Αφροδίτης στη Σηστό. Κάθε νύχτα ο Λεάνδρος διέσχισε κολυμπώντας τον Ελλήσποντο, για να συναντήσει την αγαπημένη του. Μια χειμωνιάτικη νύχτα ο άνεμος έσβησε το λυχνάρι που τον οδηγούσε και πνίγηκε. Η Ηρώ αυτοκτόνησε από τη θλίψη της. Τα βασικά δομικά στοιχεία που δανείζεται ο Χαραλαμπίδης από το έργο του Μουσαίου είναι το όνομα της Ηρώς, τη Σηστό, την πόλη στην οποία υπήρχε ο ναός της Αφροδίτης με ιέρεια την Ηρώ, την Άβυδο, την γενέτειρα του Λεάνδρου, το όνομα του οποίου αποσιωπά ο ποιητής και τον αναφέρει ως παλικάρι, το λυχνάρι που βοήθωσε το Λεάνδρο να διασχίσει τον Ελλήσποντο και το τραγικό τέλος του Λεάνδρου και όχι της Ηρώς. Τίποτα άλλο δε διασώζεται στο ποίημα του Χαραλαμπίδη από την παλιά ερωτική ιστορία. Ούτε οι ιδέες και τα νοήματα, ούτε οι συμβολισμοί, ούτε η συγκίνηση, που προκαλούσε στην αρχαιότητα, όπως δείχνουν οι πολυάριθμες παραστάσεις σε ανάγλυφα, σε ζωγραφιές, σε νομίσματα, αλλά και στα νεότερα χρόνια, αφού ενέπνευσε πολλούς ποιητές, δραματουργούς και ζωγράφους. Δε διασώζεται ούτε το ερωτικό πάθος των πρωταγωνιστών. Γίνεται μόνο μια απλή πεζολογική αναφορά για κάποια συνάντηση των δύο εραστών. Αντιγράφω τους στίχους: «*Εκείνη, δείγμα πύργου, κατεβαίνει σαν φτεροπόδαρη κι αλησμονώντας την Ουρανία, που όφειλε δια βίου αυτής υπήκοος να' ναι, τον τυλίγει ψυχή ξαρμάτωτη και με το σώμα και με το κορμί και μ' όλη τη σάρκα, στην αγκαλιά, τη θέρμη της αγκάλης*». Αν είναι ερωτικοί αυτοί οι στίχοι! Οι λέξεις με τις οποίες δηλώνεται υποτίθεται ο ερωτικός πόθος της Ηρώς μένουν κούφιας λέξης που περιγράφουν, και μάλιστα χωρίς επιτυχία, την ανίερη, όπως υπονοεί ο ποιητής, ερωτική συνάντηση, αντί να εκφράζουν, να αποκαλύπτουν τη δύναμη του έρωτα, το πάθος που τη διακατέχει και την κάνει να ξεχνά το χρέος της ως ιέρειας της Αφροδίτης να μένει αγνή κι αγέραστη, όπως απαιτούσε το λειτούργημά της. Όλες οι άλλες αναφορές δεν έχουν καμία σχέση με τη δύναμη της αγάπης και το πάθος του έρωτα. Με τεχνάσματα τους οδηγεί στην πρώτη τους συνάντηση αλλά και στην τελευταία με τον τραγικό θάνατο του Λεάνδρου. Ενώ στο ποίημα του Μουσαίου η πρώτη συνάντηση έγινε την ημέρα της γιορτής προς τιμήν της Αφροδίτης στη Σηστό, όταν παρουσιάστηκε στο συγκεντρωμένο πλήθος η Ηρώ και το θάμπωσε με την ομορφιά της. Ανάμεσα στα παλικάρια που την ερωτεύτηκαν ήταν και ο Λεάνδρος, ένας όμορφος νέος από την Άβυδο. Της φανέρωσε το ερωτικό του πάθος και η Ηρώ

συνεπαρμένη από τα φλογερά του λόγια και την ομορφιά του δέχτηκε να τον παντρευτεί κρυφά και να κρατήσουν μυστικό τον έρωτά τους, αφού δεν επιτρεπόταν ο γάμος σε μια ιέρεια. Στο ποίημα του Χαραλαμπίδη η πρώτη συνάντηση γίνεται με τέχνασμα, που θυμίζει παιδικά παραμύθια. Η παραμύθια στο πέπλο της Ηρώς

*Τον ουρανό κεντά και το φεγγάρι
βάνει σιμά του τολμηρό δοξάρι,
το χέρι του ν' απλώσει παλικάρι.*

Κι απλώνοντας το παλικάρι το χέρι του να πάρει το δοξάρι, θα άγγιζε το πέπλο και την Ηρώ

που διεγείρει το λήθαργο του έρωτος

(Δε σχολιάζω το στίχο και τη διεγερση του λήθαργου του έρωτος...). Αλλά και η τελευταία συνάντηση γελοιοποιεί την Ηρώ και εκμηδενίζει κάθε συναίσθημα που θα μπορούσε να γεννηθεί από το γεγονός που περιγράφεται. Ο Μουσαίος, παρά τις υπερβολές του, συγκινεί ακόμα και σήμερα τους αναγνώστες, γιατί στους στίχους του υπάρχει ζωντανό το πάθος των δύο εραστών και φαίνεται από το απίστευτο θάρρος του Λεάνδρου, ακόμα και τους χειμερινούς μήνες, να διασχίζει κολυμπώντας το φουρτουνιασμένο Ελλήσποντο, για να βρεθεί στην αγκαλιά της αγαπημένης του. Ο έρωτας αποδεικνύεται πιο δυνατός κι από τη λογική και από τα στοιχεία της φύσης. Οι μεγάλοι όμως έρωτες είναι μοιραίο να έχουν τραγικό τέλος.

Στο ποίημα του Χαραλαμπίδη δεν είναι η δύναμη του έρωτα που σπρώχνει το Λεάνδρο να διασχίσει κολυμπώντας το φουρτουνιασμένο Ελλήσποντο, αλλά κάποιο τέχνασμα της Αφροδίτης. Πίσω από κάθε στίχο δε βρίσκεται ούτε η φαντασία ούτε το όνειρο ούτε το πάθος αλλά ο ορθολογισμός και οι νόμοι της λογικής: διότι έπρεπε να τιμωρήσει την Ηρώ (η θεά του έρωτα), επειδή πρόδωσε το ιερό της καθήκον!

*Η Ουρανία
έβαλε μπρός τη μηχανή ν' αρχίσει
άγουρος στο χιονιά να κολυμπήσει.
Ωστόσο μεσοπέλαγα το φως εσβήστη.
Το κύμα κόπηκε στα δυο κι εσκίστη.*

Αντί να γίνει ποιητική αξιοποίηση του πολυσήμαντου συμβολισμού που έχει η λέξη λυχνάρι, προτίμησε ο ποιητής μια κακόχη ομοιοκαταληξία. Το λυχνάρι δε συμβολίζει μόνο το φως του φάρου που προστατεύει τα καράβια και τους ναυτιλλομένους, αλλά και τη φωτιά του έρωτα που φωτίζει αλλά και καίει ως πάθος τους ερωτευμένους. Γι' αυτό και το σβήσιμό του ισοδυναμούσε με το θάνατο και του εραστή και του έρωτα. Τίποτα απ' όλα αυτά δεν υποδηλώνεται στο ποίημα του Χαραλαμπίδη. Και η Ηρώ, που στο ποίημα του Μουσαίου, περιμένει άγρυπνη όλη τη νύχτα αγωνιώντας για τη ζωή του αγαπημένου της, που κινδυνεύει κολυμπώντας στην ταραγμένη θάλασσα, παρουσιάζεται από τον ποιητή ανέμελη το πρωί, να βάζει το θερινό της καπέλο (το σκιάδι) – ενώ

ήδη ανέφερε στους προηγούμενους στίχους ότι είναι χειμώνας και χιονιάς – και

*πρωί με το σκιάδι της η κόρη
βγήκε να πλύνει το ξόανο της θεάς,*

παίρνοντας μαζί της

σπόγγο λευκό πανί μυρεψικά.

Κι όπως καθάριζε το ξόανο

*αυτού σιμά ένας βόγγος σαν να σάλεψε
και πλανταγμός σε κόχη φαγωμένη.*

Κανένα συναίσθημα, καμία συγκίνηση, τίποτε που να δείχνει πως είναι ερωτευμένη γυναίκα που περίμενε άγρυπνη όλη τη νύχτα τον αγαπημένο της. Έμαθε ξαφνικά το θάνατό του τυχαία, από σύμπτωση, αστείο τέχνασμα του ποιητή.

*Σηκώθηκε να φύγει κι απ' το δίχτυ
επιάστη το σαντάλι της. Και είδε
γυρνώντας αίφνης κείνο που ήταν σώμα
κάποτε του καλού της. Την καλούσε
μαζί του άλλη ζωή να μοιραστεί.*

Είναι νεκρός ο αγαπημένος της στα βράχια και το μόνο που είδε ο ποιητής και το περιγράφει είναι το πτώμα, που ήταν κάποτε το σώμα του, και την καλούσε να ζήσουν μαζί μια άλλη ζωή, αντί να δείξει τη δύναμη της αγάπης που νικά το θάνατο. Δε θα το σχολιάσω. Ο αναγνώστης ας βγάλει ο ίδιος τα συμπεράσματά του.

Ανδρέας Πετρίδης

Σύντομο σχόλιο για τον «ΙΜΕΡΟ» του Κυριάκου Χαραλαμπίδη (έκδοση 2012)

Με την τελευταία του ποιητική συλλογή «*Ίμερος*», 2012», ο Κυριάκος Χαραλαμπίδης δείχνει την πρόθεση να επιστρέψει στον πυκνό και πολύσημα διατυπωμένο ποιητικό λόγο (κάτι που περιστασιακά άμεσα ή έμμεσα, ως φίλοι της ποίησής του το ζητήσαμε). Επιμέρους στίχοι και ενόητες στίχων – παρά τις υπέρλογες κάποτε ακρότητες - εντυπωσιάζουν εκ πρώτης όψεως με την παρθενικότητα κι ελλειπτικότητα μιας εύτολμης κι απρόβλεπτης εικονοποιίας. Η συνθετική εντούτοις ανάπτυξη πάσχει συχνά από επιδεικτική, θεατρinίστικη αποδόμηση του μύθου κι ελλειμματική ενοποιητική πνοή, με αποτέλεσμα τη χαλάρωση και τη χαμηλή ψυχική συμμετοχή. Εξάλλου είναι προ-

φανής η εργαστηριακή προσπάθεια προς την κατεύθυνση «εκ-κεντρικών» εκφραστικών επιτεύξεων αμφιβόλου συνειρμικής δυναμικής, με αποτέλεσμα τη μειωμένη αισθητική συγκίνηση.

Η πρόθεση τελικά του ποιητή να επανακάμψει στον χώρο ενός κρυπτικότερου και πιο περίτεχνου λόγου, με όχημα τον έρωτα και το θάνατο αυτή τη φορά, πιο πολύ αναλώνεται σ' εντυπωσιακά και ανοίκεια λεκτικά σχήματα, αντί να εκβάλει με σοφία και γνώση στη συναρπαστική καιριότητα της απλότητας.

Ημερομηνία γραφής 24.05.12

P.S.

Η πραγματικά δυνατή ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, που τον καταξιώνει ως μείζονα ποιητή, ανευρίσκεται εύκολα σε προηγούμενά του βιβλία, όπου μπορεί κανείς να διαβάσει κομμάτια όπως:

*Ο ήχος έτρεξε κυνηγημένος
και με το φως του βραδιού
στο αίμα μου μπήκε.
Αυτό με ξύπνησε. Παλαιό είπα,
ρολόι, φοβερό που θα ήταν,
ο Κύριος να είχε το ξυπνητήρι
των ψυχών χαλασμένο.*

*Σκύβοντας να φορέσω τις παντόφλες μου,
ξαφνικά είδα, για πρώτη φορά τότε,
τα λουλούδια – κεντήματα του υποποδίου.*

(«Οι Χορηγοί», *Η ΑΓΝΟΙΑ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ*)

*

*Κάθε φορά που γίνεται αδικία στη γη
στους Ουρανούς ο θόρυβος είναι μεγάλος.
Εκεί χαμογελώντας ερωτά ο Αρχάγγελος
προς τί το ξάφνιασμα. Του απαντούν απ' το τάγμα:
«Τα τύμπανά μας υποφέρουν, δε μπορούν
το θόρυβο ν' αντέξουν... Ω παιδιά»,
η φωνή τους λέει του Αρχάγγελου,
«θα ήταν άδικο να φράζαμε το δρόμο
σ' αυτά που υπάρχουν. Έτσι πρέπει, αλίμονο».*

(από τη συλλογή *Η ΑΓΝΟΙΑ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ*, 1967)

5 διαδρομές

Ο Κώστας Φαρμακάς στην οδό Ερμού, 1973.

Βασίλης Βασιλειάδης

Όσα γίνονται εγώ...

Δε ξέρω τι να γράψω. Τα εύκολα με κάνουν καχύποπτο. Ειδικά όταν οι εκπτώσεις γέρνουν προς το μέρος της ποιότητας, και οι εντυπώσεις προς τη μεριά των προτιμήσεων.

Υπάρχει λοιπόν ένα μεγάλο, πλατύ και ρηχό ποτάμι, που λέγεται γρήγορη επιτυχία. Τίποτα δεν αντέχει για πολύ, μακριά από τις όχθες του. Τα μικρά και βαθιά ρυάκια που σχηματίζονται κοντά του, μάταια παλεύουν να παραμείνουν στην πορεία τους. Ένα αόρατο χέρι τα τραβά όλο και πιο κοντά στον κεντρικό χείμαρρο, ώσπου κάποια στιγμή, αναπόφευκτα, σμύγουν μαζί του. Σαν τεράστιος πλανήτης που έλκει και συνθλίβει τελικά στην επιφάνειά του, όλους τους μικροσκοπικούς του δορυφόρους.

Ακόμα κι εκείνα τα ρυάκια που καταφέρνουν τελικά με πείσμα να κρατηθούν στην πορεία τους παλεύουν την κάθε στιγμή, να μην συγχωνευθούν με το μεγάλο ποτάμι, κι όσα το πετυχαίνουν, δεν ξέρουν τι να απαντήσουν όταν τα ρωτούν αν άξιζε το κόπο.

Δεν έδωσα μεγάλη σημασία, όταν στον ορίζοντα, μακριά, εμφανίστηκε εκείνο το μικρό εξόγκωμα σαν καμπάνα. Αργότερα κατάλαβα, πως δημιουργήθηκε τη μέρα που γεννήθηκα, και πως μεγάλωνε κι αυτό μαζί με μένα. Με τα χρόνια, η άμορφη μάζα, άρχισε να παίρνει σχήμα. Οι καμπύλες έδιναν τη θέση τους σε όλο και πιο αυστηρές ευθείες γραμμές και οι οργανικές φόρμες, σταδιακά, γίνονταν απόλυτοι, γεωμετρικοί όγκοι. Όσπου πήρε τη μορφή που έχει σήμερα. Ένα αμίλητο επιβλητικό, τοτέμ. Το δέρνουν οι άνεμοι και οι βροχές. Το καίνε οι καύσωνες που λιώνουν τις πέτρες. Κι αυτό, υπομονετικά και με αξιοπρέπεια, τα υπομένει όλα. Τις θυσίες δηλαδή, που χρειάζονται, για να γίνει μια μέρα εγώ.

Μου φάνηκε πολύ αστείο, την πρώτη φορά που άκουσα κάποιον να εκμυστηρεύεται, ότι ένοιωθε μια περίεργη σχέση με τον ουρανό. Γιατί εγώ, το θεωρούσα δεδομένο. Αυθόρμητα συνομιλώ πάντα μαζί του. Οι συννεφίες, οι καταιγίδες και τα ηλιοβασιλέματα, γίνονται πάντα μετά από συνεννόηση. Οι απέραντοι γαλάζιοι θόλοι είναι η ευγνωμοσύνη που μου δείχνει, κι εγώ ανταποδίδω πάντα με το αγαπημένο του. Βροχοπτώσεις που εναλλάσσονται με ηλιοφάνεια, επειδή ξέρω, ότι τρελαίνεται για ουράνια τόξα. Σαν παιδί που φτιάχνει σαπουνόφουσκες. Αφού μερικές φορές, ανοίγω το παράθυρο, στέκομαι λίγη ώρα κοιτάζοντας τον ορίζοντα, και αρχίζω να φωνάζω. «Άνοιξη! Άνοιξη! Άνοιξη! Άνοιξη!» Φωνάζω με όλη μου τη δύναμη μέχρι να σωριαστώ στο πάτωμα εξουθενωμένος. Και τότε αμέσως, μια ανθισμένη μυρωδιά μπαίνει από το παράθυρο. Εκατοντάδες μεταμφιεσμένα ζουζούνια ξεχνούνται στην αυλή και γεμίζει ο τόπος χρώματα. Οι πεταλούδες φτερουγίζουν μέσα μου και έξω μου, ασταμάτητα. Φοράω το ανοιξιάτικο μου χαμόγελο, αυτό

που κρύβει περίτεχνα τις πληγές μου, και βγαίνω στους δρόμους σφυρίζοντας. Δύσκολη δουλειά οι εποχές. Θέλει κόπο να τις αλλάξεις.

Είναι κάποιοι άνθρωποι, που νομίζουν ότι λέω διαφορετικά πράγματα. Με ακούνε με προσοχή, με σοβαρότητα. Μερικοί, δεν χάνουν ευκαιρία να επαναλαμβάνουν, πως με βρίσκουν πολύ ενδιαφέροντα άνθρωπο, γιατί μαζί μου μπορούν να συζητούν για διάφορα θέματα. Κι εγώ το εκμεταλλεύομαι. Πρέπει επιτέλους να το παραδεχτώ. Τα ίδια πράγματα λέω ξανά και ξανά. Είμαι μια επανάληψη. Μια πληκτική, μουχλιασμένη εμμονή. Ξέρω όμως να πουλάω το φέμα μου καλά. Εξάλλου, τι καλλιτέχνης είμαι;

Πάντα δουλεύω μόνος μου σαν πληρωμένος δολοφόνος και προτιμώ να μην αφήνω ίχνη πίσω μου. Ίσως να είναι κι αυτός ο λόγος που πάντα επιστρέφω. Η επιστροφή μου εξελίσσεται σε σταθερή αξία, περισσότερο κι από το χρυσό. Δεν το ελέγχω πια. Γίνεται αυτόματα, σαν ένστικτο. Και τα σημαντικά πράγματα στη ζωή μου, σαν επιστροφή τα αντιλαμβάνομαι. Τη γέννηση, τον έρωτα, το θάνατο. Η επιστροφή, άλλους τους καθησυχάζει κι άλλους τους απελπίζει. Περίεργο. Εγώ βιώνω και τα δύο μαζί ταυτόχρονα. Κι αυτή η έντονη, απότομη αλλαγή, με τα χρόνια, σκλήρυνε το κράμα μου. Το έκανε πιο ανθεκτικό. Αφού να φανταστείς, μερικές φορές, κοιτάζω επίμονα το χρώμα, και καταφέρνω να μη διακρυσώ.

6 μουσική- χορός

Ο Μίκης Θεοδωράκης διευθύνει στη Συναυλία για την Κύπρο, Αθήνα 1975.

Μουσική

Δέσποινα Κωνσταντίνου

Χορωδία: Κύριοι τύποι και είδη

Ο όρος χορωδία δηλώνει καταρχήν την οργανωμένη μορφή ομαδικού τραγουδιού. Η χορωδία έχει προϊστορικές ρίζες και θεωρείται ως ένας από τους πρώτους θεσμούς των πρωτόγονων κοινωνιών. Το χορωδιακό τραγούδι στην αρχαιότητα εκτελούνταν σε σαφώς απλούστερα τονικά πλαίσια, σε ταυτοφωνία ή σε απόσταση οκτάβας ή μια φωνή από την άλλη.

Ιστορικά, τέτοιου είδους τραγούδι, με τεράστια, μάλιστα, συμβολή, στην περαιτέρω εξέλιξη του δράματος υπήρξε ο αρχαίος ελληνικός διθύραμβος. Μετέπειτα, στη Δύση, με ομαδικό, χορωδιακό τραγούδι εκτελούνταν οι μελωδίες του γρηγοριανού μέλους, όπως επίσης και λαϊκές μελωδίες.

Η χορωδιακή παράδοση, όπως διαμορφώθηκε με την πάροδο πολλών αιώνων, έχει να επιδείξει μια πολυμορφία και ποικιλότητα στις μορφές χορωδιών. Μέχρι το 10 μ.Χ. αιώνα, οι παιδικές, οι αντρικές και οι γυναικείες φωνές, δε χωρίζονταν σε πιο ψηλές και πιο χαμηλές βαθιές. Η διάκριση αυτή άρχισε να γίνεται κατά τις αρχές της πολυφωνικής μουσικής, από το 10^ο μέχρι το 13^ο αιώνα μ.Χ. Ως αποτέλεσμα, στα λατινικά παρεκκλήσια οργανώθηκαν χορωδίες, με πολλές φωνές.

Ο πλέον διαδεδομένος τύπος χορωδίας είναι αυτός της μικτής. Οφείλει την ονομασία του στο ότι αυτή περιλαμβάνει τόσο άντρες όσο και γυναίκες χορωδούς. Απαρτίζεται από τέσσερις διαφορετικές ομάδες φωνών, ώστε να εκτελεί κομμάτια με βάση την τετράφωνη αρμονία του δυτικού τονικού συστήματος. Η πλέον ψηλή γυναικεία φωνή ονομάζεται υψίφωνος (σοπράνο) και η πιο χαμηλή μικρόφωνος ήάλτο. Συχνά παρουσιάζεται υποδιαίρεση στην ψηλότερη φωνή, όπου εμφανίζεται η μέτσο σοπράνο, που κινείται φυσικά σε λίγο χαμηλότερη έκταση απ' ό,τι η σοπράνο.

Οι αντρικές φωνές παρουσιάζονται ως εξής: ο οξύφωνος ή τενόρος, που αποτελεί και τη ψηλότερη αντρική φωνή και ο βαθύφωνος ή μπάσος, που είναι η πλέον χαμηλή αντρική φωνή. Και πάλι παρουσιάζεται η «ενδοοικογενειακή» υποδιαίρεση, με τη φωνή του βαρύτονου, να κινείται σε έκταση λίγο πιο ψηλή από εκείνη του μπάσου.

Πέρα απ' το συνήθη τετράφωνο τύπο χορωδίας, υπάρχει η χορωδία με 3, 5, 6 κλπ. φωνές. Στις πολύ χαρακτηριστικές περιπτώσεις εξαιρέσεων, αναφέρονται συχνά ως παραδείγματα το 40φωνο μοτέτο του πατέρα της αγγλικανικής εκκλησιαστικής μουσικής, Άγγλου Τόμας Τάλις (1505-1585) με τίτλο *Sponsus in alium* για 8 πεντάφωνες χορωδίες και το *Stabat Mater* του Πολωνού Κριστόφ Πεντερέτσκι (γεν. 1933) για τρεις 16φωνες χορωδίες, σύνολο, δηλαδή, 48 χορωδών.

Κατά το πρότυπο της μικτής χορωδίας, εμφανίζεται και η γνωστή εντός των βρετανικών καθεδρικών ναών χορωδία αρρένων. Σ' αυτό τον τύπο χορωδίας την ψηλότερη φωνή (σοπράνο) αναλαμβάνουν ανήλικα αγόρια, τονάλτο οι άντρες κόντρα τενόροι, δηλ. άντρες με φωνητική έκταση αντίστοιχη με τηςάλτο, ενώ οι τενόροι και οι μπάσοι τραγουδούν όπως και στη μικτή χορωδία.

Στην περίπτωση γυναικείας χορωδίας, τραγουδούν μόνο γυναίκες, σοπράνο καιάλτο και κάθε μια απ' τις δύο αυτές φωνές είναι διαιρεμένη σε δύο μέρη.

Τέλος, στην αντρική χορωδία οι τενόροι διαιρούνται σε πρώτους και δεύτερους. Τα άλλα δύο μέρη συμπληρώνονται από τους βαρύτονους και τους μπάσους.

Πολύ συχνά συναντάται και ο τύπος της παιδικής, που ονομάζεται και λευκή χορωδία. Η ηλικία των χορωδιών της κυμαίνεται από 6-16 χρόνων.

Ένα άλλο κριτήριο διαχωρισμού είναι ο αριθμός των μερών, των διαφορετικών δηλαδή μελωδικών γραμμών που εκτελούνται από τη χορωδία. Στη μονωδική ή ομοφωνική, όλες οι φωνές προχωρούν σε ταυτοφωνία ή σε αντιφωνία ογδός, ενώ στη χορωδία με δύο, τρεις, τέσσερις ή πέντε φωνές, υπάρχουν οι αντίστοιχες διαφορετικές μελωδικές γραμμές.

Με κριτήριο τον τύπο γραφής κάποια χορωδία ορίζεται ως ομορρυθμική, όταν όλα τα μέρη ακολουθούν τον ίδιο ρυθμικό χωρισμό. Σ' αντιδιαστολή, ορίζεται ως πολυφωνική, όταν κάθε φωνή έχει διαφορετικό ρυθμό.

Μια χορωδία μπορεί να τραγουδά συνοδευόμενη από πιάνο, εκκλησιαστικό όργανο, κιθάρα, μικρό οργανικό σύνολο ή μεγάλη ορχήστρα, ακόμα και από ντραμς ή ηλεκτρική κιθάρα στην πλέον μοντέρνα εκδοχή. Ακόμη, μπορεί να τραγουδά ασυνόδευτη, a cappella, υπό τη διεύθυνση πάντα ενός μαέστρου.

Ανάλογα με το πλαίσιο λειτουργίας κάποιας χορωδίας μπορούμε να διακρίνουμε τη σχολική, πανεπιστημιακή, ραδιοφωνική χορωδία, αλλά και την επαγγελματική, όπου οι χορωδοί πληρώνονται ως επαγγελματίες. Αναφορικά με το είδος του ρεπερτορίου που εκτελείται, μπορούμε να διακρίνουμε την προκλασική, την μπαρόκ, την τζαζ, την παραδοσιακή κ.ά. χορωδία.

Βιβλιογραφία

λήμμα: «Τάλις, Τόμας», στην *Εγκυκλοπαίδεια Παγκόσμιας Μουσικής*, Αθήνα, έκδ. Αλκυών, 1993, τ. 7

λήμμα: «χορωδία», στην *Εγκυκλοπαίδεια Παγκόσμιας Μουσικής*, Αθήνα, έκδ. Αλκυών, 1993, τ.8

λήμμα: «χορωδία», στην *Εγκυκλοπαίδεια Δομή*, Αθήνα, έκδ. Δομή, 1970, τ. 15
Στο διαδίκτυο

www.el.wikipedia.org/wiki/χορωδία

www.your-personal-singing-guide.com/choir-singing.html

Χορός

Άριστος Παπαχριστοφή

Χορευτικές αποκαλύψεις

Alvin Ailey

Στη σχετικά σύντομη ιστορία του σύγχρονου χορού, ένας από τους μεγαλύτερους και πρωτοπόρους χορευτές/χορογράφους της γενιάς του είναι αδιαμφισβήτητα ο Αφρο-αμερικανός Άλβιν Έιλυ (Alvin Ailey, 1931-89). Δημιούργησε ένα όγκο χορευτικής δουλειάς με Αφρο-αμερικανική σφραγίδα μέσα στο χορευτικό πεδίο και γενικά των τεχνών της Βορειοαμερικανικής ηπείρου, κατά τη διάρκεια των 30 χρόνων πριν από το θάνατό του. Ίδρυσε το *Alvin Ailey American Dance Theater* το 1958 με μόλις 7 ή 8 χορευτές όπου με περισσή φροντίδα και προσοχή κατέληξε να γίνει ένα από τα διασημότερα διεθνή χορευτικά συγκροτήματα, καθώς επίσης και μια δεύτερη ομάδα την *Ailey II* και μια ακμάζουσα σχολή στη Νέα Υόρκη, την

Alvin Ailey American Dance Center. Το κατόρθωμα του Έιλυ (Ailey) φέρει διπλό χαρακτήρα, αφενός ως καλλιτέχνη και αφετέρου ως ακτιβιστή της τέχνης με το να αναπτύξει την Αφρο-αμερικανική παρουσία στο χώρο του χορού.

Γεννήθηκε στις 5 Ιανουαρίου 1931 σε μια άθλια αγροτική περιοχή της πολιτείας του Τέξας, στον Αμερικανικό Νότο και μεγάλωσε με τη μητέρα του αφού οι γονείς του είχαν χωρίσει από τότε που ήταν βρέφος. Σε μια περίοδο που όχι μόνο μαστιζόταν από τη μεγάλη οικονομική ύφεση και ανεργία αλλά και από ένα ρατσιστικό και εχθρικό περιβάλλον ενάντια τους νέγρους. Η οργή, ο φόβος και η απόγνωση που του προκάλεσαν οι φυλετικές διακρίσεις ως παιδί και έφηβος ήταν και η πηγή έμπνευσης για πολλά από τα έργα του στην μετέπειτα εξέλιξή του ως δημιουργός/χορογράφος. Ειδικότερα το *Blues Suite* (Γαλάζια Σουίτα), το *Revelations* (Αποκαλύψεις) και το *Cry* (Κραυγή), τρεις χορογραφίες του 1958, του 1960 και του 1971 αντίστοιχα, προσδίδουν καθαρά τις μνήμες και τις εγγραφές του Έιλυ (Ailey) από την Αφρο-αμερικανική κουλτούρα.

Cry (Κραυγή), πρεμιέρα Μάιος 1971
Νέα Υόρκη

Το 1942 μετακομίζει με τη μητέρα του στο Λος Άντζελες όπου εκεί ανακαλύπτει την καλλιτεχνική του πλευρά αφού επισκέπτεται πολλά θέατρα και έρχεται σ' επαφή με τους Ντιούκ Έλλινγκτον (Duke Ellington), Μπίλυ Χόλιντεν (Billie Holiday), Περλ Μπέηλυ (Pearl Bailey) και πολλούς άλλους της τότε εποχής, με αποκορύφωμα τη χορευτική παράσταση από το Ballet Rousse de Monte Carlo με καθολικά λευκούς χορευτές και τις μουσικοχορευτικές παραστάσεις της Κάθριν Ντάνχαμ (Katherine Dunham) με καθολικά νέγρους περφόρμερς. Το σημείο στροφής στη ζωή του γίνεται όταν συναντά τον Λέστερ Χόρτον (Lester Horton) ένα χορογράφο που διατηρούσε ομάδα σύγχρονου χορού σε στούντιο στο Χόλυγουντ. (Ο Λέστερ Χόρτον δημιούργησε τεχνική σύγχρονου χορού όπου διδάσκεται μέχρι σήμερα στη σχολή του Έιλυ). Ο σύγχρονος χορός ήταν ακόμη εν εξέλιξη στη μεταπολεμική Καλιφόρνια και η τεχνική του Χόρτον (Horton) ήταν κυρίως ιδιосуγκρασιακή και πειραματική. Ο Έιλυ (Ailey) εγκλιματίζεται και ενσωματώνεται γρήγορα μέσα στο ανσάμπλ και αντιλαμβάνεται τη θεατρικότητα του χορού ως μια επίσημη αναφορά της κίνησης με αφηγηματικό χαρακτήρα πλαισιωμένη με φως, κοστούμι και τη συναισθηματική παρουσία του χορευτή, πράγμα που τον χαροποιεί ιδιαίτερα η προοπτική να δημιουργήσει τέχνη με το σώμα του. Ο θάνατος του Χόρτον (Horton) το Νοέμβριο του 1953 δημιουργεί μian ανασφαλή ατμόσφαιρα στην ομάδα αφού ο Χόρτον (Horton) διατηρούσε μια πατρική φιγούρα στο συγκρότημα, με αποτέλεσμα ο Έιλυ (Ailey) να προτάξει τον εαυτό του ως τον κληρονόμο/χορογράφο της ομάδας όπου διήρκησε περίπου ένα χρόνο. Τον Δεκέμβριο του 1954 μετακομίζει στη Νέα Υόρκη μετά από παράκληση του θεατρικού παραγωγού και χορογράφου Χέρμπερτ Ροσς (Herbert Ross), όταν ο Έιλυ (Ailey) και η ομάδα του έλαβαν μέρος στο κινηματογραφικό μιούσικαλ *Κάρμεν Τζόουνς* (*Carmen Jones*).

Στη Νέα Υόρκη συμμετείχε ως χορευτής σε διάφορα μιούσικαλς στο Μπρόντγουέι (Broadway) αλλά το μεγαλύτερο πάθος του ήταν η δημιουργική πλευρά του χορού. Παρακολούθησε παραστάσεις της Μάρθα Γκράχαμ (Martha Graham) όπου τις βρήκε σχολαστικές και περίεργες, παρακολούθησε τους Ντόρις Χάμφρεν (Doris Humphrey) και Χοσέ Λιμόν (Jose Limon) και τους αποποιήθηκε άμεσα. «Υποθέτω πως ψάχνω κάτι κοντά στην τεχνική του Χόρτον (Horton) και δεν το βρίσκω» λέει χαρακτηριστικά ο Έιλυ (Ailey). Σε μια από τις παραστάσεις του Μπρόντγουέι (Broadway) που συμμετείχε, πέντε χρόνια μετά το θάνατο του Χόρτον (Horton), κάλεσε μια ομήγυρη από συγχορευτές του όπου ήταν το έναυσμα και η αφετηρία για ένα μεγάλο χορευτικό

Blues Suite (Γαλάζια Σουίτα), πρεμιέρα
Μάρτιος 1958 Νέα Υόρκη

ταξίδι που διαρκεί μέχρι σήμερα. Το κληροδότημα του Λέστερ Χόρτον (Lester Horton) χρησίμευσε ως εννοιολογικό και θεματικό έρεισμα για το μεγαλύτερο έργο του. Από το 1958 μέχρι και το θάνατο του αριθμεί γύρω στις 88 χορογραφίες. Το όραμα του Έιλυ (Ailey) ήταν να δημιουργήσει ένα χορευτικό συγκρότημα με μια βάση όπου θα συμπεριλαμβάνει ένα σχολείο με δάσκαλους της jazz, του κλασικού μπαλέτου, του μοντέρνου και σύγχρονου χορού, τη φιλοξενία καθηγητών από διάφορες παραστατικές τέχνες και γενικά ό,τι αυτό εμπερικλείει για ένα χώρο που θα προσφέρει εκπαίδευση στο χορό, διάδοση πληροφόρησης όσον αφορά τη συγκεκριμένη τέχνη, διαφώτιση της ιστορίας του Αμερικανικού σύγχρονου χορού καθώς και της ψυχαγωγίας - το τελευταίο με την κυριολεκτική έννοια: την αγωγή της ψυχής. Επίσης να μην είναι ο αποκλειστικός χορογράφος του συγκροτήματος, αλλά ενίοτε να φιλοξενούνται και άλλοι δημιουργοί μέσα στην ομάδα.

*Revelations (Αποκαλύψεις), πρεμιέρα
Ιανουάριος 1960 Νέα Υόρκη*

Το έργο που ειδικά τον έχει σφραγίσει είναι το **Revelations** (Αποκαλύψεις), ένα έργο βασισμένο σε 16 ενότητες, σε 16 μουσικά νέγρικα θρησκευτικά κομμάτια (true spirituals), που αναβλύζουν από τις μνήμες του ως παιδί από τον Αμερικανικό Νότο. Η τελετή της βάφτισης, η ομήγυρη των γυναικών πριν από την εκκλησία, η έννοια της αμαρτίας και η προσευχή στον Ιησού για μετάνοια είναι μερικά από τα θεματικά που απαρτίζουν τη χορογραφία τόσο έντονα και έκδηλα

χαραγμένα στο «αίμα» του Έιλυ (Ailey) που μέχρι σήμερα είναι μέρος του ρεπερτορίου του συγκροτήματος ξεσηκώνοντας τα απανταχού ακροατήρια του κόσμου. Το **Revelations** έκανε πρεμιέρα τον Ιανουάριο του 1960 και έκτοτε τουλάχιστον 15,000,000 θεατές σε όλη την υφήλιο έχουν απολαύσει ανάμεσα σε άλλα το Alvin Ailey American Dance Theater, ανάμεσα τους και η Κύπρος τον Οκτώβριο του 2003, μέσα στα πλαίσια του Φεστιβάλ ΚΥΠΡΙΑ.

Ένα χρόνο πριν από το θάνατό του, ο Άλβιν Έιλυ (Alvin Ailey) απονεμήθηκε από το John F. Kennedy Center Honor το μεγάλο βραβείο με τίτλο «Δια Βίου Επιτεύγματα στις Τέχνες» *Lifetime Achievements in the Arts*. Την 1^η Δεκεμβρίου 1989 ο Έιλυ (Ailey) φεύγει από τη ζωή αφήνοντας πίσω του ένα κολοσσό που ακόμη είναι ζωντανός με κάθε προοπτική ανάπτυξης στον τομέα του χορού και των τεχνών.

Σε μια συνέντευξη του αναφέρει: «Έχω την εντύπωση πως ο κόσμος έρχεται στο θέατρο για να συναντήσει τον εαυτό του και να εξετάσει την κατάσταση των πραγμάτων. Εγώ απλά κρατάω αντίκρυ τον καθρέφτη και εύχομαι μόνο να μην είμαι ιδιαίτερα ανιαρός και καταθλιπτικός».

ΥΓ: Πριν από 30 χρόνια είχα την τύχη να εκπαιδευτώ μέσα στα στούντιο του Alvin Ailey American Dance Center τότε που η σχολή ακόμα βρισκόταν στην καρδιά του Broadway. Τον Alvin Ailey τον συνάντησα τυχαία που περιφερόταν μέσα στους διαδρόμους (πράγμα σπάνιο λόγω της ενασχόλησης του με το συγκρότημα) και μάλιστα ως θεατή σε μια από τις παραστάσεις που ανεβάσαμε ως νεαροί φοιτητές τότε. Η συμπεριφορά του άμεση και ανθρώπινη.

Ο Μάνος Λοΐζος τραγουδά στη Συναυλία για την Κύπρο, Αθήνα 1975.

7 εικαστικά- κινηματογράφος

Ο Κύπριος ζωγράφος Μιχάλης Κάσσιαλος.

Βάκης Λοιζίδης

ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΑ ΣΥΜΒΑΝΤΑ

Η σπάνια εκλεκτικότητα που διακρίνει το Σάββα Χριστοδουλίδη όπως και η πεποίθηση ότι το ουσιαστικό δεν προκύπτει από το περίπλοκο, επιτρέπουν στον ίδιο να φωτίζει το πραγματικό εγείροντας τις αισθήσεις με τρόπο καθαρά προσωπικό και ιδιότυπο.

Με την πρόσφατη συμμετοχή του στην Μπιενάλε του Σάο Πάολο και την ατομική έκθεση του στην Αθήνα, στο Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης Ιλεάνα Τούντα, καταδεικνύει πως η σύγχρονη τέχνη της Κύπρου συμβάλλει στο διεθνές εικαστικό γίγνεσθαι με άξιους και εκλεκτούς δημιουργούς.

Τα αντικείμενα, στα έργα του Χριστοδουλίδη, μοιάζουν με φάσματα. Εγκαταλείπουν τον κόσμο του πραγματικού και παίρνουν θέση στον κόσμο του ονείρου, διατηρώντας πάντα το φυσικό τους σώμα. Πρόκειται για αντικείμενα που «λεν αλλά δε μιλούν», αντικείμενα που τα βιώνεις ως στοχαστικά συμβάντα.

Τα έργα - παρά τη φαινομενική αθωότητα τους - συνιστούν πρακτικές ή ακόμα θέσεις υψηλού κινδύνου. Ο Χριστοδουλίδης δεν επιχειρεί μια απλή παράθεση αντικειμένων όπως εύκολα θα νόμιζε κανείς. Στοιχειοθετεί το έργο με την πρόθεση αυτό να γίνει ένα πλέγμα που απλώνει κάπου παρά πέρα. Το εγχείρημα του δεν προσβλέπει παρά στο επέκεινα των πραγμάτων.

Μελετώντας τα έργα διαπιστώνει κανείς έναν ανατρεπτικό λυρισμό να τα σκεπάζει. Δεν πρόκειται για λόγο βερμπαλιστικό αλλά για έκφραση δια μέσου των πραγμάτων. Μέσα στη μετατόπιση και «αποξένωση» τους, τα αντικείμενα γέγονται παρόλα αυτά τον τόπο και το χρόνο που τους δίνονται σιωπηλά και αβίαστα.

Εύλογα κανείς διερωτάται σε πιο βαθμό η αναζήτηση του καλλιτέχνη βγαίνει από μια πληγή, ένα μουντζούρωμα, ένα λεκέ, - τον ίδιο - με αυτό που είδαμε ο ίδιος να δημιουργεί σε χάρτη της πατρίδας του, πριν τρία χρόνια. Έτσι, θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο δρόμος του Χριστοδουλίδη είναι ο δρόμος μιας κραυγαλέας οδύνης που δεν καταδυναστεύει τη μνήμη του αλλά αντίθετα την οδηγά σε λύτρωση.

Ο Χριστοδουλίδης αποστρέφεται τη φλυαρία. Και δεν αφήνεται στη δύνη του τυχαίου ή της πρόκλησης. Δημιουργεί προσβλέποντας κυρίως στην εκφορά ενός μηνύματος αφήνοντας αισθητικές αρχές να έπονται.

Φλερτάρει με το εύθραυστο και το εφήμερο. Το στέρεο, όπως η κρίση και η πρακτική του μαρτυρούν, συνίσταται στο περιμάζωμα του εύθραυστου. Ο τρόπος που επιχειρεί το πάντρεμα των δύο αξιών εκπλήττει.

Η σχέση του θεατή με το έργο ποικίλλει. Το έργο εκπλήττει αλλά και συγκινεί εγείροντας συχνά μια νοσταλγία. Είναι εντούτοις το επέκεινα των πραγμάτων στο επίκεντρο της προσοχής του.

Η περιοχή του χρόνου και του χώρου που φιλοξενεί τα πράγματα είναι στοιχειώδης για τον ίδιο. Δε στέκεται στα πράγματα τα ίδια αλλά σε μια δυναμική πραγμάτων που η πρακτική του επιφέρει. Το έργο ορίζεται καινούργιο χωρίς να χάνει τη μνημονικότητά του. Τα πράγματα, μέσα στο έργο, δε χάνουν την ταυτότητά τους αλλά γέγονται αντίθετα μια καινούργια.

Οι τίτλοι των έργων, υπαινικτικοί, με χιούμορ και εναύσματα, υπόσχονται ένα ταξίδι πολυσήμαντο και ατελεύτητο. Αναφέρω μεταξύ άλλων τους τίτλους: *Μόλις που κρατούσε το δάκρυ του, Άδειασε το ράφι για να βλέπει έξω, Έκανε την προσευχή του μπροστά σε καθρέφτη, Το σώμα του ένα τζαμί κλπ.*

Ο Χριστοδουλίδης δε δίνει απαντήσεις αλλά «παρέχει» απορίες γύρω από την ύπαρξη μας με τρόπο ιδιότυπο αλλά δημιουργικό. Γιατί και πώς, ουσία και επιφάνεια χωρίζονται στα πράγματα, ώστε αυτά να μοιάζουν γνώριμα μαζί και ξένα;

Ένα ερώτημα γεννιέται. Τα αντικείμενα, με την ένταξη τους στο έργο μήπως ξενιτεύονται ή επιστρέφουν απροσδόκητα σε μας απαλλαγμένα από χρηστικές ή διακοσμητικές πνοές που μέχρι τώρα διατηρούσαν;

Γράφει ο Βύρωνας Λεοντάρης: «Συγχώρησε μου το άγνωστο αν μπορείς / όχι αυτό που ξέρω και δεν είμαι / μα αυτό που δεν είμαι/μα αυτό που δεν το ξέρω και είμαι». Ένας όμοιος προβληματισμός μοιάζει να κεντρίζει τον καλλιτέχνη.

Βάκης Λοιζίδης

Ο σχολιασμός στο έργο του Σάββα Χριστοδουλίδη έγινε με αφορμή τη συμμετοχή του στη 30η Μπιενάλε του Σάο Πάολο τον περασμένο Σεπτέμβρη και την ατομική του έκθεση στο Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης Ιλεάνα Τούντα στην Αθήνα τον περασμένο Οκτώβρη. Ο καλλιτέχνης παρουσίασε τις ενόττητες δουλειές με τίτλο Έργα και Μέρη των Χεριών και Αντικείμενα Περισυλλογής και Νέας Ευθύνης αντίστοιχα.

Λευκωσία, Μάιος 2013

Μαρίνος Καρτίκκης

Κυπριακό Σινεμά: Υπάρχει μέλλον;

Το σινεμά στην Κύπρο ξεκίνησε στα τέλη της δεκαετίας του 1940 όταν η βρετανική αποικιακή κυβέρνηση άρχισε να εκπαιδεύει κύπριους κινηματογραφιστές με στόχο την παραγωγή κυρίως προπαγανδιστικών ταινιών. Με την ίδρυση της τηλεόρασης το 1957 αρχίζει ουσιαστικά η παραγωγή ταινιών μικρού μήκους, συνήθως ντοκιμαντέρ. Τη δεκαετία του 1960 γυρίζονται και οι πρώτες ταινίες μεγάλου μήκους που έχουν ηθογραφικό χαρακτήρα. Η παραγωγή ταινιών αυξάνεται τις δεκαετίες 1970 και 1980 χάρη σε ιδιωτικές πρωτοβουλίες αλλά και σε ένα ποσό που διαθέτει το κράτος μέσω του Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών.

Όταν το 1994 δημιουργήθηκε η Συμβουλευτική Επιτροπή Κινηματογράφου (Σ.Ε.Κιν) ξεκινούσε μια νέα, ελπιδοφόρα εποχή για το κυπριακό σινεμά. Οι όροι εντολής της Επιτροπής ήταν και είναι να εισηγείται για χρηματοδότηση προτάσεις που υποβάλλονται από Κύπριους παραγωγούς/σκηνοθέτες στις κατηγορίες των ταινιών μεγάλου μήκους, μικρού μήκους, ντοκιμαντέρ και κινουμένων σχεδίων. Ξεκινώντας με ένα μικρό προϋπολογισμό αρχικά η Επιτροπή έθεσε ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο μπορούσε να υπάρχει πια μια σταθερή κινηματογραφική παραγωγή.

Όπως ήταν αναμενόμενο, τα πρώτα χρόνια λειτουργίας της Σ.Ε.Κιν. χρηματοδοτήθηκαν αρκετές ταινίες που αναφέρονταν άμεσα ή έμμεσα στο Κυπριακό πρόβλημα. Άλλωστε η τουρκική εισβολή και τα επακόλουθα της είναι το σημαντικότερο γεγονός στη σύγχρονη κυπριακή ιστορία και δεν θα μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστους τους Κύπριους σκηνοθέτες. Όμως κάποια στιγμή η συγκεκριμένη θεματολογία έφθασε σε ένα τέλμα αφού πολλές από τις ταινίες που ασχολούνταν με το Κυπριακό πρόβλημα δεν διέθεταν και την ανάλογη κριτική ματιά ή βαθιά ανάλυση του προβλήματος πέρα από αγκυλώσεις και στερεότυπα. Τα τελευταία χρόνια ο κυπριακός κινηματογράφος άρχισε να εγκαταλείπει την θεματολογία του Κυπριακού προβλήματος επιτρέποντας στους Κύπριους δημιουργούς να εξελίξουν την ματιά τους μέσα από μια διαδικασία αναζήτησης η οποία δεν θα δεσμεύεται από κυρίαρχες αντιλήψεις για το πώς πρέπει να παρουσιάζεται ένα θέμα. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν πρέπει να ασχολούνται με αυτό το θέμα για να πάει το κυπριακό σινεμά μπροστά, αλλά σήμερα η συγκεκριμένη θεματολογία πρέπει να παρουσιάζεται με μια διάθεση απομυθοποίησης πέρα από δογματισμούς και ρητορείες.

Από το 2003, το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού είναι υπεύθυνο για τον Τομέα του Κινηματογράφου, μέσω του «Προγράμματος Ανάπτυξης Κυπριακού Κινηματογράφου» και οι προτεραιότητές του είναι η κινηματογραφική παραγωγή, εκπαίδευση και επαγγελματική επιμόρφωση. Χρηματοδοτεί

διεθνείς συμπαραγωγές, ταινίες μεγάλου μήκους ανεξαρτήτως προϋπολογισμού, ταινίες μικρού μήκους, ντοκιμαντέρ, κινούμενα σχέδια, πειραματικές ταινίες, καθώς και την τοπική διανομή και κυκλοφορία κυπριακών ταινιών στις κινηματογραφικές αίθουσες. Παρέχει επίσης οικονομική στήριξη σε κινηματογραφιστές για συμμετοχή σε διεθνή φεστιβάλ και αγορές ταινιών, όπως και σε διάφορα εκπαιδευτικά σεμινάρια και εργαστήρια στο εξωτερικό. Ως τώρα, η Κυβέρνηση έχει κατανέμει οικονομική βοήθεια για περισσότερες από 130 ταινίες, μικρού και μεγάλου μήκους.

Μέχρι πρόσφατα, ο ετήσιος προϋπολογισμός επιχορήγησης ταινιών ήταν 1,500,000 ευρώ. Δυστυχώς, μετά τα δραματικά γεγονότα των τελευταίων μηνών, το ποσό αυτό μειώθηκε στις 700,000 ευρώ και όπως φαίνεται είναι πιθανόν να υπάρξουν περαιτέρω περικοπές στο τομέα του κινηματογράφου όπως και σε όλα τα κονδύλια που αφορούν τον πολιτισμό. Η κρίση ήρθε σε μια στιγμή που το Κυπριακό σινεμά άρχισε να δίνει δείγματα ωρίμανσης και να κάνει αισθητή την παρουσία του σε διεθνή φεστιβάλ (ειδικά όσον αφορά τις ταινίες μικρού μήκους). Όποτε εύλογα δημιουργείται το ερώτημα: Υπάρχει μέλλον για το Κυπριακό σινεμά; Θα μπορέσουν οι Κύπριοι σκηνοθέτες να συνεχίσουν να δημιουργούν έργο με την πολύ περιορισμένη πια βοήθεια του κράτους; Ήδη τους τελευταίους μήνες παρατηρείται μια στροφή προς ανεξάρτητες παραγωγές, δηλαδή ταινίες που δεν είναι επιχορηγημένες από τη Σ.Ε.Κιν. Πρόκειται βέβαια για ταινίες πολύ χαμηλού προϋπολογισμού που γίνονται με προσωπικές θυσίες από μέρους των σκηνοθετών και με την συμπαράσταση βέβαια τεχνικών και ηθοποιών που είναι πρόθυμοι να εργαστούν με ελάχιστα ή και καθόλου χρήματα. Είναι όμως λύση αυτή;

Αν και αξιέπαινη η κίνηση πολλών σκηνοθετών, κυρίως νέων στο χώρο, να προχωρήσουν μόνοι τους στην παραγωγή των ταινιών τους σίγουρα αυτό δεν βοηθά την ανάπτυξη του κυπριακού σινεμά πάνω σε μια πιο επαγγελματική βάση, κάτι που είχε ήδη αρχίσει να γίνεται τη τελευταία δεκαετία. Από την άλλη είναι σημαντικό να συνεχίσει να υπάρχει παραγωγή για να μπορούν να απασχολούνται και οι άνθρωποι του χώρου, οι οποίοι έχουν αυξηθεί τα τελευταία χρόνια. Η οικονομική κρίση είναι βέβαια υπαρκτή και έχει επηρεάσει όλους τους τομείς της ζωής μας, αλλά δεν πρέπει να αποτελεί άλλοθι για τους κυβερνώντες ώστε να προβαίνουν σε περαιτέρω περικοπές στον πολιτισμό.

Δυστυχώς δεν υπάρχουν εύκολες απαντήσεις στα πιο πάνω ερωτήματα. Όμως θα ήταν εγκληματικό να ανακοπεί η πορεία του κυπριακού σινεμά ειδικά τώρα που έχει λόγο ύπαρξης περισσότερο από κάθε άλλη χρονική στιγμή. Είναι αδιανόητο να υπάρχει ευρωπαϊκή χώρα χωρίς κινηματογραφική παραγωγή. Γι' αυτά θα πρέπει από κοινού το κράτος και οι κινηματογραφιστές να βρουν τρόπους ώστε να διασφαλιστεί η συνέχεια του κυπριακού σινεμά. Είναι οφειλή προς την ιστορία και τον πολιτισμό αυτού του τόπου.

8 κριτική θεάτρου

*Ο Νίκος Παντελίδης και η Πίτσα Αντωνιάδου
στη θεατρική παράσταση του Θ.Ο.Κ. «Κατά Φαντασίαν Ασθενής» (1971).*

«Γεθσημανή» του Ντέιβιντ Χέαρ, από τη Νέα Σκηνή ΘΟΚ,
Μάρτιος 2013

Ειλικρινά δυσκολεύομαι να καταλάβω τους λόγους που ώθησαν τους υπεύθυνους να μετατρέψουν σε μιούζικαλ το θεατρικό αυτό έργο. Ούτε το θέμα του προσφερόταν ούτε η δομή του. Αν ήθελαν να μιμηθούν το υπέροχο Jesus Christ Superstar, ατύχησαν. Εκεί υπήρχε συνοχή στο κείμενο και συνέπεια στη μορφοποίησή του. Από την άλλη μεριά, ο Χέαρ με ποιο σκεπτικό παραλληλίζει τη Γεθσημανή, δηλαδή τις αμφιβολίες του ενάρετου Χριστού, με τις αμφιβολίες δολοπλόκων και διεφθαρμένων ανθρώπων;

Το θέμα του έργου είναι παγκόσμια επίκαιρο και η κυριακή κοινωνία έχει πάρει μια γεύση από τη διαπλοκή και τη διαφθορά των πολιτικών και όχι μόνο. Το πρόβλημα είναι ο τρόπος διαχείρισης αυτού του θέματος. Πώς θα δώσει προς τα έξω αυτή τη θλιβερή εικόνα. Είχες την αίσθηση πως δεν υπήρχε συνοχή στην τοποθέτηση των σκηνών, πράγμα που παραπέμπει και στη διασκευή της Κνούτσεν. Επομένως, από τη στιγμή που δεν είδαμε επί σκηνής το πρωτότυπο, είναι δύσκολο να καταλήξουμε σε άλλα συμπεράσματα.

Αν περιοριστούμε σε αυτό που είδαμε, θα λέγαμε ότι η εξέλιξη του έργου σκόνταφτε, όπως ήδη είπαμε, στις σκόρπιες σκηνές. Η σκηνοθέτης βρέθηκε μπροστά σε ένα δύσκολο κείμενο, που δεν μπόρεσε να το δαμάσει, ένα κείμενο που είχε πολλά τρωτά σημεία και στη γραφή του και στην αντιμετώπιση του θέματος. Το αποτέλεσμα ήταν να έχουμε μια παράσταση ψυχρή και πολύ λιγότερο άμεση και φυσικά ούτε η μετατροπή της σε δίωρο μιούζικαλ τη διέσωσε. Η Κνούτσεν είναι καλή σκηνοθέτης. Στην προκειμένη, όμως, περίπτωση, έπεσε θύμα των οραμάτων της.

Για να είμαστε, όμως, έντιμοι, είχαμε κάποιες ενδιαφέρουσες ερμηνείες, όπως της Μαργαρίτας Ζαχαρίου, της Νίκης Δραγούμη και του Νεοκλή Νεοκλέους. Εκείνος, φυσικά, που έκλειψε την παράσταση ήταν ο Μάριος Κωνσταντίνου. Τα σκηνικά της Κικής Πίττα είχαν τη γεύση της διαπλοκής και της διαφθοράς. Ο Stelios F. Stylianou έκανε πολύ επιτυχημένα κοστουμια.

«Ράους, ουστ απ' εδώ» των Ρέππα – Παπαθανασίου
από το Θέατρο ΕΝΑ, Απρίλιος 2013

Όσοι άκουσαν πως το «Ράους, ουστ απ' εδώ» ήταν των Ρέππα – Παπαθανασίου έσπευσαν να σχολιάσουν πως θα ήταν πάλι μια από τα ίδια. Ατύχησαν όμως. Γιατί δεν ήταν καθόλου έτσι. Αυτή τη φορά οι δυο συγγραφείς ξεπέρασαν τον εαυτό τους. Μας έδωσαν μια πνευματώδη και σπαρταριστή σάτιρα, μοναδική. Με επίκεντρο την οικονομική κρίση και τις μόνιμες ατασθαλίες των Ελλήνων, κάνουν μια κάθετη κριτική στην ελληνική κοινωνία και στην ελληνική πραγματικότητα. Και δεν υπάρχει καλύτερος τρόπος από αυτό. Με μια νευρώδη γραφή, χωρίς εκπτώσεις και δισταγμούς, χαρίζουν μια μοναδική ευκαιρία στους θεατές να μπουν στα άδυτα της σάτιρας και να την απολαύσουν.

Ο σκηνοθέτης Αντρέας Αραούζος αναμετρήθηκε με το κείμενο και μας έδωσε τον καλύτερό του εαυτό. Ήταν φανερό πως δούλεψε σκληρά και επίπονα και το αποτέλεσμα τον δικαίωσε. Έδωσε απίστευτο ρυθμό και νεύρο στην παράσταση και σε καμιά περίπτωση δεν είδαμε να γίνονται κοιλιές στην εξέλιξή της. Ήτα σα μια δαντελένια σκηνοθετική πρόταση. Μαζί του σε αυτό το ταξίδι είχε μια ομάδα αξιόλογων ηθοποιών, που ο καθένας με το ρόλο του βοήθησε στην ανάδειξη του έργου. Εκείνοι, βέβαια, που έκλειψαν την παράσταση ήταν η Έρικα Μπεγέτη και ο Σωτήρης Μεστάνας. Η πρώτη μας έδωσε με αριστουργηματικό τρόπο τη Φούλα Τούντουρη. Η Μπεγέτη έχει αναπτύξει σε τέτοιο βαθμό τις ερμηνευτικές της ικανότητες, όσο δεν πάει άλλο. Και ο δεύτερος, ως Βαγγέλης, ανέπτυξε με ιδιαίτερη τεχνική τον γκέι. Τον έδωσε με λεπτές αποχρώσεις και συναρπαστικές σωματικές κινήσεις. Ο Μανώλης Μιχαηλίδης, ως Τάκης Βαρνάβα, μας έχει δώσει πολύ καλύτερες ερμηνείες. Η Πέννυ Φοινίρη έδωσε μια πληθωρική Σαμάνθα Πελεκούδα. Η Χριστίνα Κωνσταντίνου, ως Τέτα Βαρνάβα, είχε άνεση και αμεσότητα. Η Μαριέλλα Σαββίδου, ως Σβετλάνα, ήταν απολαυστική στις ατάκες της. Ο Αντρέας Μακρής, ως Παρασκευάς, μπορεί να ήταν λίγο υπερβολικός στην ερμηνεία του, όμως σκιαγράφησε πολύ χαρακτηριστικά το ρόλο του. Και ο Μάριος Γαλανής, ως Χάινριχ Φον Στούφελ, θα μπορούσε να ήταν πιο δυναμικός. Η φωνή του Εύη Γαβριηλίδη, στο ρόλο του συμβολαιογράφου μοναδική κι ανεπανάληπτη. Τα σκηνικά και τα κοστουμια του Γιώργου Γιάννου ήταν σχεδιασμένα λιτά μεν, αλλά ταιριαστά με τις σκηνικές εξελίξεις. Οι χορογραφίες της Πέννυς Φοινίρη εξαιρετικές, αλλά δε χωρούσαν στη μικρή σκηνή του θεάτρου ΕΝΑ. Τέλος, οι μουσικές επιλογές του σκηνοθέτη έδωσαν ένα εξωφρενικό πάντρεμα μεταξύ τους.

Επιθεώρηση «Και μη χειρότερα» από το Θέατρο Λέξη, Απρίλιος 2013

Η επιθεώρηση αυτή ήταν μια όαση στη ζωή μας μέσα στις δύσκολες ώρες που περνά ο τόπος. Και θα μπορούσες να παραβλέψεις κάποιες ατέλειες και ελλείψεις μόνο και μόνο για το τέλος, όπου η παράσταση μετατρέπεται σε βήμα αντίστασης και αγώνα με τους ηθοποιούς, απευθυνόμενοι στους πολυπληθέστατους θεατές, να φωνάζουν «θα το παλέψουμε». Ο κόσμος εισπράξε τα μηνύματά της και την καυτή σάτιρα, που του έδωσαν τροφή για προβληματισμό. Είναι, βέβαια, γνωστό πως οι επιθεωρήσεις σε δύσκολους καιρούς είχαν και αυτές τη συμβολή τους στην ανύψωση του ηθικού του κόσμου. Αν οι ηθοποιοί της

θλιβερής Γεθσημανής έκαναν το ίδιο, θα μπορούσαμε να συγχωρέσουμε τα όσα ανεκδιήγητα βιώσαμε.

Ο Γιώργος Μουαϊμης είναι ένας σκηνοθέτης με άποψη και συνέπεια. Πήρε στα χέρια του το κείμενο του Γιώργου Τσιτάκκα και του έδωσε ζωντάνια και νεύρο, χωρίς τσιτάτα και υπερβολές. Άφησε να μας διαποτίσουν οι χυμοί των λέξεων της σπαρταριστής γραφής του Τσιτάκκα, που και αυτός με τη σειρά του, με τρόπο κάθετο και κριτικό, μας στέλνει τα μηνύματά του για την οικονομική κρίση, πάντα όμως μέσα από καυτή σάτιρα και απίστευτους υπαινιγμούς. Πιστεύω μόνο πως αν το κείμενο ήτανε πιο συμμαζεμένο, θα είχε μεγαλύτερο αντίκρισμα. Και κάτι άλλο. Πρέπει να ξέρουμε πότε και πώς να χρησιμοποιούμε τη μουσική του Μίκη Θεοδωράκη. Η επιλογή ενός από τα πιο αντιστασιακά τραγούδια του σε συγκεκριμένη σκηνή ήταν άκομψη και προβληματική.

Οι ηθοποιοί είχαν συγκρότηση και πειθαρχία στην ερμηνεία τους. Εκείνοι, όμως, που έκλειψαν την παράσταση ήταν η Ζωή Κυπριανού κι ο Μαρτίνος Χατζηβασιλείου με το νεύρο και την εκφραστικότητά τους. Απολαυστική η Χριστίνα Παυλίδου ως νεαρός, Μπρίο και ζωντάνια.

Τα σκηνικά και τα κοστούμια της Έλενας Κατσούρη μέσα στο πνεύμα της επιθεώρησης. Είχαν και αυτά τη συμβολή τους στη δυναμική της παράστασης. Ευρηματική και καιρία η ανάρτηση του πανό με το καράβι και τους ηθοποιούς ντυμένους ναύτες, να στέλνουν ελπιδοφόρα μηνύματα.

Love lies της Κορίνας Κονταξάκη από το Υπερβατικό Θέατρο, Θέατρο Άρτος, Ιούνιος 2013

Θα καταθέσω από την αρχή τις σκέψεις μου για το υπερβατικό Θέατρο. Εκείνο που με προβληματίσε βασικά είναι πόσο μπορεί να κρατήσει ως ιδέα και ως αντίληψη. Ποια διάρκεια μπορεί να έχει μέσα στο χρόνο. Και αυτό, γιατί δε στηρίζεται πάνω στο λόγο αλλά στη σωματική διάσταση που τελικά, κατά τη γνώμη μου, δεν είναι αρκετή για να τη σώσει. Σίγουρα με τις κινήσεις του σώματος μπορείς να περιγράψεις και να υπονοήσεις πολλά. Για πόσο; Υπάρχει ο κίνδυνος της επανάληψης και όχι μόνο. Είναι κάτι που πρέπει να ανανεώνεις συνεχώς με έμπνευση και φαντασία. Πόσο εύκολα όμως μπορεί αυτό να πραγματοποιηθεί;

Μπορεί η συγγραφέας Κορίνα Κονταξάκη να γράφει ότι το «Love lies» είναι ένα υπερρεαλιστικό έργο με αποσπάσματα από ρεαλιστικές ιστορίες αγάπης, όμως εμείς, αντίθετα, αυτό που εισπράξαμε ήταν σαν να είχαμε μπροστά μας ένα ποίημα, μια μουσική σύνθεση, ένα ζωγραφικό πίνακα. Ήταν ένα έργο και μια παράσταση, που είχαν ευαισθησία και συγκίνηση, που είχαν αλήθεια κι ομορφιά. Η γραφή της δυνατή και ταυτόχρονα αφοπλιστικά ωραία. Η σκηνοθέτις Ελένη Κοσμά έσκυψε με αγάπη πάνω στα γραπτά της Κορίνας Κονταξάκη και άντλησε από μέσα του ό, τι πιο αληθινό είχε. Η σκηνοθεσία ήταν λιτή, χωρίς μοντερνιστικές εξάρσεις. Μάς μύησε έντεχνα στον κόσμο πέντε ζευγαριών και στις διαπροσωπικές τους σχέσεις. Μέσα από το σωματικό θέατρο, εμπλουτισμένο με στοιχεία γιόγκα, ξεδίπλωσε μπροστά μας τις αδυναμίες και τις αντοχές της ανθρώπινης ύπαρξης. Το πάντρεμα του Μάριου Ιωάννου με την Κορίνα Κονταξάκη ήταν μαγευτικό. Ο ένας ώριμος και ευαίσθητος και η άλλη εύθραυστη και συναισθηματική, έδωσαν όλες τις παραμέτρους των ζευγαριών που υποδύονταν, με αξιοσημείωτες ερμηνείες. Σε αυτό το ταξίδι τούς συνόδευε η διεισδυτική μουσική της Χριστίνας Γεωργίου. Είχες την εντύπωση ώρες ώρες πως η μουσική δεν αγκαλιάζει απλώς τις λέξεις, αλλά ξεπηδά μέσα από αυτές. Από την άλλη, συμπαραστάτης της το ονειρικό σκηνικό της Έλενας Κοτασβίλι και του Αλέξη Βαγιανού. Κάτασπρο φόντο και πάνω του κολλημένα δεκάδες άσπρα χαρτιά, που θα μπορούσαν να αφηγούνται άλλες τόσες διαπροσωπικές ιστορίες. Η κινησιολογία της Έλσας Σουρουλλά έδωσε μια αίσθηση κλασικού μπαλέτου στους πρωταγωνιστές. Ήταν εκφραστική κι εντυπωσιακή συνάμα.

Κώστας Χατζηγεωργίου

«Εκπαιδευοντας τη Ρίτα» του Γουίλι Ράσελ από το Θέατρο Δέντρο, Ιούνιος 2013

Το Θέατρο Δέντρο είναι ένα καινούργιο σχήμα. Το καλωσορίζουμε και του ευχόμαστε να βάλει βαθιές τις ρίζες του στο χώρο, να ευδοκιμήσει και να δώσει καλούς καρπούς. Έχει εγκαινιάσει τη σκηνική του δραστηριότητα με το πολυπαιγμένο έργο του Γουίλι Ράσελ «Εκπαιδευοντας τη Ρίτα». Πρόκειται για μια πολύ αξιόλογη παραγωγή, που, για ένα νεοσύστατο σχήμα, αποτελεί ευόιωνο σημείο για τη μελλοντική του πορεία.

Το έργο τοποθετείται σκηνικά από τον Αντώνη Κατσαρή, την Κατερίνα Λούρα και τον Νίκανδρο Σαββίδη. Τα σκηνικά υπογράφει η Μελίτα Κούτα και η Στέλα Φυρογένη, την επεξεργασία του κειμένου και την επιμέλεια της μουσικής. Στο κείμενό του ο Ράσελ πραγματεύεται το μεγάλο θέμα της παιδείας. Επικεντρώνεται στο αγγλικό εκπαιδευτικό σύστημα όμως τα ερωτήματα και ο προβληματισμός, που τίθενται, έχουν καθολική εφαρμογή. Έτσι βλέπουμε κατά την εξέλιξη της σκηνικής δράσης να τίθεται το ερώτημα του κατά πόσον το σύστημα αξιοποιεί τον κάθε εκπαιδευόμενο στην ξεχωριστή του προσωπικότητα ή τον βάζει σε προκαθορισμένα πλαίσια που του διαμορφώνουν τον τρόπο σκέψης και συμπεριφοράς. Αυτό συμβαίνει με τη Ρίτα, ένα νέο κορίτσι, που κοινωνικά ανήκει στην εργατική τάξη, και που έρχεται στον καθηγητή Μπράουν, για να την εισαγάγει στα μυστικά της γνώσης και να την οδηγήσει στην κοινωνική άνοδο. Την παρακολουθούμε να μετατρέπεται μέσα από την παιδευτική διαδικασία σ' έναν άνθρωπο σοφιστικό που μπορεί τώρα να συνδιαλέγεται με τους «μορφωμένους», όπως το ονειρεύτηκε. Η ειρωνεία όμως είναι πως αυτή η μεταμόρφωσή της δεν κάνει το δάσκαλό της να ευτυχεί. Στέκεται με σκεπτικισμό απέναντι στο δημιούργημά του και διερωτάται για το νόημα και την αξία των γνώσεων που αποκτά ο άνθρωπος. Παιρατείται, όμως αφήνει να αιωρείται το πιο ουσιαστικό ερώτημα του κατά πόσον η διαπαιδαγώγηση, όπως τη γνωρίζουμε σήμερα, δίνει απαντήσεις στα υπαρκτά μας προβλήματα. Η γραφή του Ράσελ χαρακτηρίζεται από στοχαστική διάθεση χωρίς να της λείπει το χιούμορ και η ειρωνεία.

Στις ερμηνείες τους η Κατερίνα Λούρα και ο Αντώνης Κατσαρής στάθηκαν κοντά στο κείμενο. Σε καμιά στιγμή δεν προσφύγανε σε υπερβολές και εξωτερικά ευρήματα για εύκολο εντυπωσιασμό. Η Κατερίνα Λούρα απέδωσε με αυθεντικότητα και ζωντάνια όλο τον αυθορμητισμό και το ανεπιτήδευτο του χαρακτήρα της νεαρής Ρίτας που διψά για γνώση. Στο παίξιμό της

δεν είχε κανένα συναισθηματισμό. Αντίθετα, καθ' όλη τη διάρκεια της παράστασης κράτησε με συνέπεια την αποφασιστικότητά της για πραγματοποίηση των ονείρων της. Ο Αντώνης Κατσαρής μπήκε στην ουσία του ρόλου του καθηγητή Μπράουν και με τόνους χαμηλούς και στοχαστικές σιωπές ερμήνευσε με ξεχωριστή επιδεξιότητα τον μοναχικό ακαδημαϊκό δάσκαλο και διανοητή που στέκεται με σκεπτικισμό απέναντι στην αξία αυτού που κάνει. Στην αυθεντικότητα των ερμηνειών συνέβαλαν οι μουσικές επιλογές της Στέλας Φυρογένη και σε μεγαλύτερο βαθμό το σκηνικό της Μελίτας Κούτα που δημιούργησε το πραγματικό γραφείο ακαδημαϊκού δασκάλου με βιβλία στα ράφια, τα οποία μπορούσες να πάρεις στα χέρια σου και να διαβάσεις. Με δυο λόγια όλοι οι συντελεστές λειτούργησαν ισορροπημένα και αρμονικά, για να μας δώσουν μια παράσταση αξιωματική.

Μαριάννα Παπαστεφάνου

Playing Doctor, των Μπίλλυ Βαν Ζαντ και Τζέην Μίλμορ, Θέατρο Σκάλα, Απρίλιος 2013

Με το θεατρικό έργο *Playing Doctor* το θέατρο Σκάλα συνεχίζει μια πρόσφατή του τάση να επιλέγει το ανέβασμα δροσερών και ευχάριστων κωμωδιών. Με στοιχεία φάρσας, κοινωνικού σχολίου πάνω στη γονική προσδοκία, και καυστικής κριτικής της αστικής αντίληψης για το τι μετρά ως επιτυχία, το *Playing Doctor* φυχαγώγησε το κοινό ανάλαφρα και ανεπιτήδευτα. Σίγουρα οι πιο απαιτητικές παραστάσεις του Θεάτρου Σκάλα δεν μπορούν να παραμεριστούν ή να υποσκελιστούν από αυτές τις κάπως πιο 'συγκυριακές' (ανταποκρινόμενες στις τωρινές ανάγκες γέλιου του κοινού) επιλογές. Όμως, το μεράκι της προσπάθειας και η εντιμότητα στην προσέγγιση είναι αισθητά στοιχεία και σε αυτή την πιο 'εύπεπτη' πλευρά του Θεάτρου Σκάλα. Η σκηνοθεσία του Ανδρέα Μελέκη ήταν δυναμική και προσεγμένη, και το ερμηνευτικό πέρασμα του σκηνοθέτη σε ένα μικρό διπλό ρόλο ήταν μια ευπρόσδεκτη πινελιά. Ο ρόλος της Τζάνετ έμοιαζε λίγο 'κόντρα' για τη Μόνικα Μελέκη αλλά αποδόθηκε αξιοπρεπώς. Ο Κώστας Καζάκας σε έναν αρκετά 'αβανταδόρικο' ρόλο προκάλεσε πολύ γέλιο και εντυπωσίασε. Ως Πήτερ ο Σοφοκλής Κασκαούνιας ήταν πολύ 'αληθινός' και έπειθε χωρίς υπερβολές ή εξάρσεις. Και όλοι οι υπόλοιποι συντελεστές της παράστασης ανταποκρίθηκαν στις απαιτήσεις του κοινού, το οποίο φαινόταν πολύ ικανοποιημένο.

9 κριτική/
παρουσίαση
βιβλίου

Ο Κύπριος ζωγράφος Μιχάλης Κάσσιαλος και ο λογοτέχνης Μιχάλης Πασιαρδής.

Λευτέρης Παπαλεοντίου

Δυο αξιόλογες και σημαντικές εκδόσεις

Σωκράτης Τ. Αντωνιάδης, *Μιχαλάκης Παρίδης, ο αγωνιστής - ποιητής της Ελευθερίας*, Λάρισα, Βιβλιοεκδοτική, 2013, σελ. 339.

Έγκλειστος ως πολιτικός υπόδικος στις Κεντρικές Φυλακές της αποικιοκρατίας, ο ήρωας του κυπριακού αντιβρετανικού και ενωτικού Αγώνα Μιχαλάκης Παρίδης (1933-1958) εξηγούσε σε επιστολή του (από Λευκωσία, 18.5.1955) προς τη Λουκία Ιωαννίδου-Παναγιώτου τον λόγο για τον οποίο δεν μπορούσε να γράφει ποιήματα: «Πάντως τώρα δεν γράφω ποιήματα, γιατί, για να κάνει ένας κάτι τέτοιο, πρέπει να έχει ψυχική και πνευματική γαλήνη – αν θέλει το ποίημά του να 'ναι ποίημα».

Ο Μ. Παρίδης δεν πρόλαβε να γράψει πολλά ποιήματα και να εξελιχθεί ως ποιητής, αφού θυσιάσε τη ζωή του στον Αγώνα για την ελευθερία. Ο ευαίσθητος νεαρός από την Αναρωτιά της Λάρισα είχε εμφανιστεί στα γράμματα από τα 18 του χρόνια. Το 1951 και το 1952 δημοσίευσε τρία ποιήματά του στο περιοδικό *Κυπριακά Γράμματα*, που έβγαινε τότε με υπεύθυνο τον Νίκο Κρανιδιώτη. Ο φέρελπις ποιητής εκτιμούσε τον διευθυντή του περιοδικού και φρόντισε να τον συναντήσει στη Μόρφου.

Αργότερα, όταν είχε πια δραπετεύσει από τα χέρια των Βρετανών, δημοσίευσε με την υπογραφή Μιχαήλ Γεωργίου την «Ωδή στον Γρηγόρη Αυξεντίου» στο περιοδικό *Times of Cyprus* (τχ. 26, 30 Ιουνίου 1958). Το ολοκαύτωμα του Αυξεντίου στον Μαχαιρά δεν μπορούσε να αφήσει ασυγκίνητο τον νεότερο συναγωνιστή του, που ήταν τότε καταζητούμενος και προτίμησε να υπογράψει το ποίημά του με το όνομα του πατέρα του. Ο Κώστας Μόντης, υπεύθυνος της λογοτεχνικής σελίδας του περιοδικού, ενθάρρυνε τον ποιητή από τη στήλη της αλληλογραφίας με τα παρακάτω: «Κο Μιχαήλ Γεωργίου, Λάρισα. Μόλις τώρα πήραμε το γράμμα σας της 16ης Απριλίου. Η Ωδή σας μας άρεσε πολύ... Σας καταλαβαίνουμε πλήρως, μα μην εγκαταλείψετε την ποίηση» (τχ. 25, 15 Ιουνίου 1958). Προφανώς ο νέος ποιητής εξηγούσε στον Κ. Μόντη ότι δεν ήταν σε θέση να γράψει ποιήματα, αφού ήταν αφοσιωμένος στον Αγώνα. Από την άλλη, ο Κ. Μόντης, επίσης ενταγμένος στην Ε.Ο.Κ.Α., είναι αμφίβολο αν γνώριζε την πραγματική ταυτότητα του ποιητή.

Ο γιατρός και λόγιος Σωκράτης Αντωνιάδης (γενν. 1951), άλλος ένας ερασιτέχνης ερευνητής που συνδέθηκε με τον αείμνηστο Φοίβο Σταυρίδη, έχει δώσει μια αξιόλογη και ενδιαφέρουσα μονογραφία για τον Μ. Παρίδη (το 2012 κυκλοφόρησε το επίσης αξιόλογο βιβλίο του *Μεσαιωνικά κατάλοιπα στην επαρχία Λάρισα*). Στο πρώτο μέρος του βιβλίου σκιαγραφεί με ενάργεια την προσωπικότητα του ήρωα, καταθέτοντας πολλές μαρτυρίες για τη ζωή και τη δράση του. Παρακολουθούμε, λοιπόν, τον Μ. Παρίδη να ανατρέφεται σε μια αγροτική οικογένεια στην Αναρωτιά μαζί με τα πέντε αδέλ-

φια του, να φοιτά στο δημοτικό σχολείο του χωριού του και ακολούθως (από το 1945 ως το 1951) στο Εμπορικό Λύκειο Λάρισα. Ο νεαρός μαθητής είχε όλες τις προϋποθέσεις να συνεχίσει ανώτερες σπουδές (και μάλιστα φοίτησε για δυο μήνες στην Αμερικανική Ακαδημία Λάρισα), αλλά έπρεπε να εργαστεί. Στα χρόνια 1951-1954 εργάζεται ως υπάλληλος στην Τράπεζα Κύπρου. Ακολούθως διδάσκει για μερικούς μήνες στο λατινικό σχολείο Terra Santa της Λάρισα και στη συνέχεια εργάζεται προσωρινά στο Εμπορικό Επιμελητήριο στη Λευκωσία.

Το 1954 μυείται στην Ε.Ο.Κ.Α. Όμως από την πρώτη μέρα της έναρξης του Αγώνα συλλαμβάνεται ως ύποπτος για συμμετοχή σε δολιοφθορές εναντίον των Βρετανών και καταδικάζεται σε φυλάκιση για επτά χρόνια. Δημόσιος κατήγορος της αποικιακής κυβέρνησης είναι ο περιβόητος Ραούφ Ντενκτάς. Στη φυλακή ασκεί καθήκοντα βιβλιοθηκάρου. Στις 9 Ιουλίου 1957, σε μια αυθόρμητη εκδήλωση, απαγγέλλει στίχους από την ποιητική σύνθεση του Βασίλη Μιχαηλίδη «Η 9η Ιουλίου 1821...», επαναλαμβάνοντας κατά κάποιον τρόπο το παράδειγμα του Γρηγόρη Αυξεντίου, που είχε υποδυθεί τον ρόλο του Κυπριανού σε θεατρική παράσταση στην Αμμόχωστο το 1948.

Σε όλη τη διάρκεια της κράτησής του ο Μιχαλάκης Παρίδης έχει στο μυαλό του την απόδρασή του, ώστε να συνεισφέρει στον Αγώνα. Έτσι, βρίσκει την κατάλληλη ευκαιρία, όταν μεταφέρεται στο Γενικό Νοσοκομείο όπου χειρίζεται για διάφραγμα στη μύτη. Πράγματι κατορθώνει να δραπετεύσει και φυγαδεύεται αρχικά σε αγροτόσπιτο στην Αγλαντζιά, ενώ στη συνέχεια μετακινείται σε χωριά της Λάρισα (Αβδελλερό, Τρούλλοι, Αγγλισίδες), όπου συντονίζει τον Αγώνα ως τομεάρχης της επαρχίας. Από τον Ιούλιο του 1958 κρύβεται σε κρησφύγετο στο χωριό Βάβλα, όπου πέφτει νεκρός από πυρά βρετανού στρατιώτη στις 27 Αυγούστου 1958. Ανάμεσα στα χαρτιά του που πυρπολήθηκαν (είτε από τον ίδιο είτε από Βρετανούς) στο καταφύγιο του βρίσκονταν και οι πρώτες σελίδες μιας ανολοκλήρωτης, μάλλον βιοματικής ή αυτοβιογραφικής νουβέλας, την οποία είχε αρχίσει να γράφει λίγο νωρίτερα, με θέμα «τον πόθο της επιστροφής ενός νέου στο χωριό και στην οικογένειά του ύστερα από μακρόχρονη απουσία».

Στο δεύτερο μέρος του βιβλίου ενσωματώνονται και 24 επιστολές, οι περισσότερες από τις οποίες δημοσιεύονται εδώ για πρώτη φορά. Οι επιστολές αυτές απευθύνονται στους γονείς ή στην αδερφή του, στη συμπεθέρα του Λουκία Ιωαννίδου και στην Τούλα Λυκούργου, αδερφή του καλού του φίλου Γεωργίου Λυκούργου, αργότερα δημάρχου Λάρισα. Από την αλληλογραφία αυτή προκύπτουν ενδιαφέροντα στοιχεία για τη φυσιογνωμία, το ήθος, τα ενδιαφέροντα και τις ανησυχίες του νεαρού επιστολογράφου. Ανάμεσα σ' άλλα, παρακολουθούμε την προσπάθεια του να εμψυχώσει την οικογένειά του, όσο αυτός παραμένει φυλακισμένος. Έτσι, σε επιστολές του προς τους γονείς του σημειώνει: «η καρδιά σας θα πονέσει, μα πρέπει να σταθείτε ψηλότερα από τον πόνο» (27.5.1955)· «κι ούτε θέλω κλάματα και συγκίνηση για όσα χρόνια καταδικαστώ» (16.6.1955)· «Υπάρχει όμως σοβαρός λόγος να

σας παρηγορεί, γιατί δεν καταδικάστηκα για κανένα ηθικό παράπτωμα, μα για ό,τι φέρνει τιμή στον καθένα, κι έτσι θα έχετε μια εκτίμηση κι αγάπη από τον κόσμο» (25.6.1955). Σε άλλες επιστολές του πληροφορεί τους γονείς του για την προσπάθειά του να πάρει μαθήματα λογιστικής με αλληλογραφία (3.7.1956, 16.8.1956, 18.2.1957).

Σε επιστολές του προς τη Λουκία Ιωαννίδου, αδερφή της νύφης του, αναφέρεται στα λογοτεχνικά του διαβάσματα. Για παράδειγμα, εκφράζει τον ενθουσιασμό του για το μυθιστόρημα του Ν. Καζαντζάκη *Ο καπετάν Μιχάλης*: «Είναι ένα από τα καλύτερα νεοελληνικά μυθιστορήματα, αν όχι το καλύτερο. Η γλώσσα του αντρίκια, αρσενική, λεβεντοδεμένη σαν τα κρητικά παλληκάρια και σφιχτοδεμένη σαν τον καπετάν Μιχάλη. Μ' αυτό το βιβλίο ο Καζαντζάκης αφορίστηκε από τη σύνοδο, γιατί ένας ήρωάς του δίδασκε τον Θεό σε μια Τουρκάλα ερωμένη του σε στιγμή ... άπρεπη» (22.5.1955). Αλλού εκφράζει την ικανοποίησή του, γιατί μπορεί να διαβάζει αγαπημένους του συγγραφείς: «Τη χαρά που ένιωθα όταν ήμουν έξω διαβάζοντας, δεν τη στερήθηκα. Με συντροφεύουν κι εδώ οι Παλαμάς, Όμηρος, Μυριβήλης, Καζαντζάκης, Τσάτσος, Κανελλόπουλος, Μαλακάσης, Δροσίνη, Αντρέ Μωρουά κι όλοι σχεδόν οι πνευματικοί μου πατέρες και φίλοι» (19.10.1955). Και αλλού αναφέρεται σε δυο μελοποιημένα ποιήματα, τη «Μυγδαλιά» του Γ. Δροσίνη και τα «Μαύρα μμάδικια» του Δ. Λιπέρτη, τα οποία τραγουδούν άλλοι φυλακισμένοι (4.4.1957).

Στον τόμο περιλαμβάνονται 22 ποιήματα του Μιχαλάκη Παρίδη, συν μερικοί στίχοι ενσωματωμένοι σε επιστολές. Πρόκειται για νεανικά ποιήματα της δεκαετίας 1948-1958, όταν δηλαδή ο ποιητής ήταν από 15 ως 25 ετών. Ανάμεσα σ' αυτά περιλαμβάνονται τρία σονέτα και ένα τριολέτο. Στις πιο καλές στιγμές του είναι φανερό ότι ξέρει να δουλέψει τον στίχο ή ότι είναι σε θέση να χειριστεί ποιητικά το θεματικό υλικό του. Τα περισσότερα είναι γραμμένα σε παραδοσιακό, έμμετρο και ομοιοκατάληκτο στίχο. Μόνο από το 1955 κ.ε. δοκιμάζει να ελευθερώσει τον στίχο του. Συνήθως αντλεί τα θέματά του από το τρίπτυχο πατρίδα, θρησκεία και οικογένεια ή έρωτας. Σε γενικές γραμμές, φαίνεται προσηλωμένος στην ποιητική της αθηναϊκής Γενιάς του 1880. Για παράδειγμα, αξιοποιεί στοιχεία από την ποίηση του Παλαμά και του Δροσίνη, κάποτε και από ποίημα του Ν. Κρανιδιώτη («Μαγιοβότανο»). Με αφορμή τον θάνατο του Γ. Δροσίνη, γράφει και απαγγέλλει στα 18 του χρόνια, σε εκδήλωση στη Λάρνακα, την «Προσευχή στην ψυχή του Δροσίνη». Ανάμεσα στους μαθητές που άκουσαν τον Μ. Παρίδη να απαγγέλλει το ποίημα αυτό ήταν και ο 13χρονος τότε Φοίβος Σταυρίδης, ο οποίος μαρτυρεί για τον νεαρό ποιητή: «Είχε πάθει τρακ και η φωνή του έσπασε κι ακουγόταν βραχνά, σαν κλάμα». Την ίδια χρονιά, σε εκδρομή στον Άγιο Γεώργιο Μακρή της Λάρνακας, ο Μ. Παρίδης χάρισε στον Φ. Σταυρίδη μια δική του κατασκευή, έναν ξύλινο σταυρό φτιαγμένο από αναθρήκα, που σώζεται ως ιερό κειμήλιο στο αρχείο του τελευταίου.

Το βιβλίο του Σωκράτη Αντωνιάδη για τον Μιχαλάκη Παρίδη γράφτηκε με αγάπη και ερευνητικό μεράκι. Δεν έχει σημασία αν υπάρχουν επιμέρους

φιλολογικές ατέλειες· πάνω απ' όλα μετρά το συνολικό αποτέλεσμα. Η αξιολογική αυτή μονογραφία είναι εμπλουτισμένη με αρκετό φωτογραφικό υλικό και διασώζει πολύτιμες μαρτυρίες για τον ήρωα και το έργο του. Τόσο οι σωζόμενες επιστολές όσο και τα ποιήματα που έχουν εντοπιστεί αναπαράγονται φωτογραφικά και σε χειρόγραφη μορφή. Βέβαια, είναι πιθανό να λανθάνουν σε αρχεία ή και στον Τύπο της εποχής και άλλα ποιήματα ή και επιστολές του «αγωνιστή - ποιητή της ελευθερίας».

*

Γιάννης Κατσούρης, *Πολιτισμός: υπόθεση ζωής, Μελέτες, άρθρα, επιφυλλίδες και άλλα κείμενα (επιλογή)*, επιμ. Λεωνίδα Γαλάζη, Λευκωσία, Πολιτιστικές Υπηρεσίες Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού, 2012, σελ. 548.

Ο Γιάννης Κατσούρης δε νοιάστηκε, όσο ζούσε, να συγκεντρώσει σε τόμο πολλές αδημοσίευτες ή σκόρπιες μελέτες του. Αλλά και όταν ενδιαφέρθηκε να διεκδικήσει θέση στο Πανεπιστήμιο Κύπρου (και δυστυχώς για το ίδιο το Πανεπιστήμιο δεν κατάφερε να εκλεχθεί), εξακολούθησε να κρατά στα συρτάρια του από τα χρόνια του 1970 ή άφησε καταχωνιασμένα σε διάφορα έντυπα αρκετά κείμενα ομιλιών του ή άλλα μελετήματά του. Τέτοια κείμενα, μαζί με πιο πρόσφατα δημοσιεύματά του, συγκεντρώθηκαν πρόσφατα σε έναν επιβλητικό τόμο σε επιμέλεια του άξιου φιλόλογου Λεωνίδα Γαλάζη και εκδόθηκαν από τις Πολιτιστικές Υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού. Κάτι είναι κι αυτό, μια μεταθανάτια αναγνώριση, αφού ο άνθρωπος που αφιερώθηκε στον πολιτισμό όσο κανένας άλλος στην Κύπρο δεν τιμήθηκε με το Αριστείο Γραμμάτων και Τεχνών της Κυπριακής Δημοκρατίας. Αντίθετα, το ίδιο βραβείο μοιράστηκε απλόχερα σε ορισμένους καπάτσους των κοινωνικών συναλλαγών και της ρηχής επιφάνειας, όσο και αν η προσφορά τους στα γράμματα ή τις τέχνες είναι περιορισμένης σημασίας, αν όχι αμφίβολη.

Βλέποντας για πρώτη φορά μερικά αδημοσίευτα ως πρόσφατα μελετήματα ή ξαναδιαβάζοντας ορισμένα γνωστά από παλιότερες δημοσιεύσεις άρθρα του, κυρίως για τα λογοτεχνικά πράγματα της Κύπρου, διαπιστώνει κανείς τη φιλολογική επάρκεια, την οξεία ματιά, τις ευαίσθητες παρατηρήσεις αλλά και τη βαθιά έγνοια του Γ. Κατσούρη για την ανάπτυξη της λογοτεχνίας και των άλλων τεχνών στην ιδιαίτερη πατρίδα του. Συνάμα εκτιμά την τόλμη και την ευθυκρισία ενός ανθρώπου που αγωνίστηκε για την ελευθερία του πνεύματος και την τάση του να απογυμνώνει με χιουμοριστική γραφή και πνευματώδη γλώσσα φαιδρές και σαθρές καταστάσεις στα πολιτισμικά ή άλλα πράγματα του νησιού του.

Σε μια πρώτη ενότητα του βιβλίου, ύστερα από μια κατατοπιστική Εισαγωγή του επιμελητή, στεγάζονται κείμενα «Για την τέχνη και την πνευματική δημιουργία» (σσ. 27-88). Ο Λ. Γαλάζης κατάφερε να ταυτίσει το πρώτο κείμενο της ενότητας («Πνευματική ελευθερία», *Κυπριακά Χρονικά*, 1967) και να το αποδώσει στον Γ. Κατσούρη, αξιοποιώντας την έγκυρη μαρτυρία

του Τάκη Χατζηδημητρίου. Αμέσως ύστερα από την εγκαθίδρυση της επταετούς δικτατορίας στην Ελλάδα, ο νεαρός τότε σχολιογράφος άσκησε δριμεία κριτική στο ανελεύθερο καθεστώς της χούντας, που επιδίωκε να φιμώσει τους πνευματικούς ανθρώπους και να λογοκρίνει διάφορες εκδηλώσεις της τέχνης. Ταιριάζει να θυμηθούμε εδώ ότι το σημαντικό περιοδικό της Λευκωσίας, που έβγαινε από το 1960 με επικεφαλής τους Χριστάκη Γεωργίου, Γιάννη Κατσούρη, Ήβη Μελεάγρου, Τάκη Χατζηδημητρίου κ.ά., διέκοψε την κυκλοφορία του για δυο χρόνια, από το 1967 ως το 1969, αφού προείχε η πολιτική στράτευση των εκδοτών του, για να απαλλαχθεί η Ελλάδα από την κυβέρνηση των συνταγματαρχών.

Και στα υπόλοιπα κείμενα της πρώτης ενότητας μπορούμε να παρακολουθήσουμε τις γενικότερες αντιλήψεις του Γ. Κατσούρη για το ρόλο και το χαρακτήρα της τέχνης και για άλλα ζητήματα. Ο συγγραφέας επισημαίνει επανειλημμένα ότι η τέχνη δεν μπορεί παρά να είναι πολιτική (ή «κατά βάθος στρατευμένη»), αφού καλείται να υπηρετήσει με τον τρόπο της πολιτικούς, κοινωνικούς και άλλους αγώνες των λαών. Σε αδημοσίευτο κείμενο ομιλίας του σκιαγραφεί το πνεύμα αντίστασης στη νεοελληνική λογοτεχνία και την τέχνη γενικότερα στα δύσκολα χρόνια 1940-1944, αντλώντας παραδείγματα (λ.χ. ποιήματα του Άγγελου Σικελιανού και του Νίκου Εγγονόπουλου και εικαστικά έργα του Σπύρου Βασιλείου) από το περιοδικό *Νέα Εστία*. Αλλού εξαιρεί το στοιχείο της παγκοσμιοτητας στην τέχνη, εκκινώντας από αναλογίες που εντοπίζει στο εικαστικό έργο ενός ελληνοκύπριου και ενός τουρκοκύπριου δημιουργού, του Χριστόφορου Σάββα και του Γιλμάζ Χακκιρί, που δε γνωρίζονταν μεταξύ τους. Σε άλλα κείμενά του κάνει λόγο για τους αγώνες των Κυπρίων στη λογοτεχνία και ειδικά για την προσπάθεια ορισμένων ποιητών, ποιητάρηδων, πεζογράφων και θεατρικών συγγραφέων να μνημειώσουν λογοτεχνικά τον Αγώνα του 1821 και ιδιαίτερα τα αιματηρά γεγονότα της 9ης Ιουλίου 1821 στην Κύπρο. Ειδικά τα κείμενα αυτά αποτελούν ευχάριστη έκπληξη για μας, και θα πρέπει να προστεθούν και στη Βιβλιογραφία Βασίλη Μιχαηλίδη. Η ενότητα αυτή συμπληρώνεται με άλλα δυο κείμενα: α) για τη συμβολή της κύπριας γυναίκας στα γράμματα και τις τέχνες και β) για την κυπριακή Γενιά της Ανεξαρτησίας (ή Γενιά του 1960), στην οποία ανήκε και ο ίδιος ο Γ. Κατσούρης.

Στη δεύτερη ενότητα στεγάζονται πέντε άρθρα και σημειώματα «Περί ποιήσεως» (σσ. 89-143). Αν εξαιρέσουμε τη μονογραφία του Γ. Κατσούρη για το Β. Μιχαηλίδη και τα δυο προγενέστερα, θεμελιώδη γραμματολογικά άρθρα του για την έντεχνη ποίηση του 19ου αιώνα και των αρχών του 20ού (που διαβάστηκαν σε εκδήλωση της Ένωσης Λογοτεχνών Κύπρου το 1980), θα μπορούσε να ειπωθεί ότι η μελέτη της ποίησης δεν ήταν ανάμεσα στις προτεραιότητες του μελετητή (περισσότερο τον ενδιέφεραν η θεατρική παραγωγή και η δημιουργική πεζογραφία). Έτσι, μόνο τρία κείμενα επιλέγονται από τον επιμελητή, για να συμπληρωθεί η ενότητα για την ποίηση: τα δυο πρώτα, αδημοσίευτα κείμενα ομιλιών, αφορούν την ανίχνευση θεατρικών στοιχείων σε ποιητάρικα στιχουργήματα και την περίπτωση του «λαϊκού

ποιητή» Χαράλαμπου Δημοσθένους, ενώ το τρίτο είναι μια πιο ουσιαστική αναφορά στον αγωνιστή-ποιητή Δώρο Λοΐζου, που δολοφονήθηκε από πραξικοπηματίες στις 29 Αυγούστου 1974, όταν είχε πια συντελεστεί η τραγωδία της Κύπρου. Από την αναφορά στη λαϊκότερο ποίηση του Χ. Δημοσθένους κρατάμε την πολύ ενδιαφέρουσα επιστολική αντίδραση του Παύλου Λιασίδα, όταν αυτός κλήθηκε να μεταφέρει στο κυπριακό ιδίωμα ποιήματα του Άνθου Λυκαύγη: «*Επεψέν μου ο Λυκαύγης, ο ποιητής, τσα προχτές δκυο βιβλία του, δηλαδή ποιήματα ελληνικά τζι αταίροκαστα, τζιαί γράφει μου να του τα μεταφράσω στα χωρκάτικα. Έγραψά του τζιαί 'γιώ, αδυνατώ! Αν του κακοφανεί, αδιάφορον. Αφούς 'εν τα καταλάβω τα ελληνικά, σιόρ... Με το ζόριν παντρειάν, λαλεί τζι η παροιμία;*» (σ. 123).

Περισσότερο πλούσια και πιο ουσιαστικά κρίνονται τα μελετήματα που απαρτίζουν την τρίτη ενότητα του βιβλίου («Θέματα πεζογραφίας», σσ. 145-268). Από τα πιο ανεπτυγμένα και συγκροτημένα άρθρα είναι οι αναφορές στους πεζογράφους Λουκή Ακρίτα και Γ. Φ. Πιερίδη. Πολύ ενδιαφέρουσες είναι και οι δύο γραμματολογικές θεωρήσεις της παλιότερης και της σύγχρονης κυπριακής πεζογραφίας. Από το κείμενο για την πεζογραφία του 19ου αιώνα αξίζει τον κόπο να συγκρατήσουμε δυο παρατηρήσεις που χρήζουν περαιτέρω διερεύνησης: α) την εκτίμηση ότι το νεανικό μυθιστόρημα *Τα όνειρα* (1894) του Γ. Σ. Φραγκούδη προϋποθέτει τον παλιότερο *Θέρσανδρο* (1847) του Επαμεινώνδα Φραγκούδη και β) τη διαπίστωση ότι ο Θεμιστοκλής Θεοχαρίδης είχε ως οδηγό του τον Στ. Ξένο, όταν συνέθετε την ανολοκληρωτη μυθιστορία του *Δύο σκηναί της κυπριακής ιστορίας* (1884). Αξιοσημείωτες παρατηρήσεις και διαπιστώσεις για τη διαμόρφωση της σύγχρονης κυπριακής πεζογραφίας στα μεταπολεμικά χρόνια, με την αξιοποίηση διδαγμάτων του πεζογραφικού μοντερνισμού, περιλαμβάνονται στο δεύτερο (αδημοσίευτο ως τώρα) κείμενο ομιλίας του, που φαίνεται ότι εκφωνήθηκε γύρω στα 1970, λίγο ύστερα από την έκδοση του μυθιστορήματος *Ανατολική Μεσόγειος* (1969) της Ήβης Μελεάγρου. Ο μελετητής εντάσσει βάσιμα ανάμεσα στους «μοντέρνους» και τους Νίκο Βραχίμη, Χριστάκη Γεωργίου, Πάνο Ιωαννίδη, Ήβη Μελεάγρου και Λίνα Σολομωνίδου. Και, πάντως, δε διστάζει να εκφράσει και αυτός (όπως και το μεγαλύτερο μέρος της σύγχρονης κριτικής) την αμφιθυμία του για το αν η Ήβη Μελεάγρου πέτυχε το σκοπό της με το «αντιμυθιστόρημά» της, αν και αναγνωρίζει ότι πρόκειται για «ορόσημο» στα κυπριακά γράμματα «*Και γεννάται το ερώτημα: η Μελεάγρου πετυχαίνει μ' όλα αυτά τα μέσα να φτάσει στους σκοπούς της, καταξιώνει το θέμα της; Η απάντησή μου είναι ειλικρινής. Δεν είμαι σε θέση να πω στα σίγουρα, αν και δεν μπορώ να διανοηθώ ολοκληρωτική αποτυχία. Ανεξαρτήτως, όμως, αυτού, για τα γράμματά μας η Ανατολική Μεσόγειος είναι ένα ορόσημο*» (σ. 196).

Πολύ χρήσιμα και ενδιαφέροντα στοιχεία εντοπίζονται και σε μικρότερα μελετήματα, στα οποία γίνεται μια πρώτη αναφορά στο μυθιστόρημα *Τα όνειρα* του Γ. Σ. Φραγκούδη, ή αποδίδονται με πειστικά επιχειρήματα στον Κ. Γ. Ελευθεριάδη τα έξι «κυπριακά διηγήματα» που δημοσεύτηκαν στα

1910-1911 στο περ. *Αυγή της Λευκωσίας*, ή συνδέονται με τον Τεύκρο Ανθία τα επιφυλλιδικά «λαϊκά αναγνώσματα» της εφ. *Πρωινή* (1935-1937), ή συστήνεται ο αιγυπτιώτης σατιρικός πεζογράφος Αντώνης Χριστοδούλου, ή γίνεται λόγος για τον ξεχασμένο λογοτέχνη Γιάννη Σταυρινό Οικονομίδα (1894-1987), που διέμενε τότε στο κατεχόμενο Ριζοκάρπασο.

Αν και ελάχισσα, σε σχέση με το μεγάλο έργο του *Το θέατρο στην Κύπρο* (τ. 1-2, 2005), τα θεατρολογικά μελετήματα που απαρτίζουν την πέμπτη ενότητα του βιβλίου (σσ. 269-350) δεν είναι καθόλου αμελητέα. Εδώ ξεχωρίζουν τρία μελετήματα: για το πατριωτικό δράμα *Γρηγόριος Κωνσταντάς* του Ν. Καταλάνου, για το κωμειδύλλιο *Φαρμακοποιός και χωρικός* του Ε. Π. Ευθυμιάδη, που ήρθε στο φως μόλις πρόσφατα, και μια γενικότερη αναφορά στο θεατρικό έργο του Πάνου Ιωαννίδη. Χρήσιμα και ενδιαφέρονται στοιχεία περιλαμβάνονται και σε άλλα κείμενα της ίδιας ενότητας, όπως για τον ερασιτεχνικό θίασο «*Άρης*» της Λεμεσού (1880-1881), για τη θεατρική κίνηση στη Λάρνακα και την Αμμόχωστο, για την παρουσία του αρχαιοελληνικού δράματος στην κυπριακή θεατρική σκηνή και για τη μάλλον πενιχρή «τύχη» του Μπρεχτ στο Θεατρικό Οργανισμό Κύπρου. Στην ίδια ενότητα θα μπορούσαν να επιταχθούν και οι παλιότερες κριτικές θεατρικών παραστάσεων, που έχουν ενσωματωθεί στην πέμπτη ενότητα.

Ο Γ. Κατσούρης δεν έχει ασχοληθεί συστηματικά με την κριτική βιβλίου. Μόνο δυο βιβλιοκριτικές του στεγάζονται στην πέμπτη ενότητα («*Βιβλιοκρισίες και σημειώματα*», σσ. 351-407): για την ευσύνοπτη αισθητική - μετρική μελέτη του Θ. Νικολάου *Πώς αναλύουμε αισθητικά ένα ποίημα* (1966) και για την ποιητική συλλογή *Πέτρες αλλόχθονες* (1989) του Ανδρέα Εμμανουήλ. Εδώ θα μπορούσαν να περιληφθούν και μερικές άλλες βιβλιοκριτικές του (όπως οι δύο για το *Λεξικό* του Α. Κουδουνάρη και το *Πανόραμα λαογραφίας* του Χρ. Κυπριανού, που έχουν περιληφθεί στην ενότητα Ζ'). Στην ίδια ενότητα περιλαμβάνονται και σημειώματα για τους Θέμιδα Σιαπκαρά-Πιτσιλλίδου, Χριστάκη Γεωργίου, Τατιάνα και Ροζέ Μιλλιέξ, καθώς και οι ανταποκρίσεις για την «*Πνευματική ζωή στην Αθήνα*», τις οποίες ο συγγραφέας ετοίμαζε για το περ. *Κυπριακά Χρονικά* στα χρόνια 1960-1961, όταν ήταν ακόμα φοιτητής φιλολογίας στην ελληνική πρωτεύουσα. Ανάμεσα στις εκδόσεις πεζογραφίας που είχε σημειώσει στις ανταποκρίσεις αυτές είναι και η μοντερνιστική *Λέσχη* (1960) του Στρατή Τσίρκα και *Η χάλκινη εποχή* (1960), το «*μυθιστόρημα του κυπριακού Αγώνα*», του Ρόδη Ρούφου.

Έναν διαφορετικό όσο και οικείο Γιάννη Κατσούρη μάς αποκαλύπτουν οι επιφυλλίδες και τα άρθρα του, που εντάσσονται στις ενότητες Στ' (σσ. 409-447) και Ζ' (σσ. 449-494) αντίστοιχα. Στις παλιότερες επιφυλλίδες και ιδίως στα μεταγενέστερα άρθρα του, αναγνωρίζουμε το δημιουργικό πεζογράφο Κατσούρη ή τον καθημερινό και αυθόρμητο Γιάννη, να προσεγγίζει τα θέματά του με χιουμοριστική και ευτράπελη διάθεση αλλά και με ευαίσθητη και κριτική ματιά, για να απογυμνώσει, να σατιρίσει και να χλευάσει επώνυμα πρόσωπα και αρνητικές καταστάσεις της πολιτικής, κοινωνικής και πολιτι-

σμικής ή άλλης κυπριακής ζωής. Στις παλιότερες επιφυλλίδες του, που αναφέρονται «στον κόσμο του χθες» και δημοσιεύτηκαν στο μάλλον δυσεύρετο περιοδικό της Λευκωσίας *Ο Κόσμος Σήμερα* (1968-1972), τον απασχολούν το σατιρικό *Μαστίγιον* του Γ. Περδίου, οι πατριωτικές εξάρσεις του Ν. Καταλάνου, οι ιπποδρομίες, οι εθνικοί εορτασμοί, το Αρχιεπισκοπικό Ζήτημα, οι παλιές εφημερίδες, η πολιτική διάφευση των Κυπρίων από τη βρετανική αποικιακή πολιτική, πρώιμες ενασχολήσεις στο νησί με τη θεατρική πράξη, οι ποιητάρηδες κτλ. – όλα δοσμένα με κέφι και χιούμορ, μέσα από μια λοξή και ανατρεπτική ματιά.

Στα πιο πρόσφατα άρθρα του, των χρόνων 1996-2001, ασκεί ουσιαστική παρέμβαση στα πολιτισμικά ή άλλα πράγματα της σύγχρονης Κύπρου. Συχνά ασκεί καταλυτική κριτική, αλλά έχει να προτείνει και δημιουργικές λύσεις. Ανάμεσα σ' άλλα σχολιάζει θεσμούς όπως τα κρατικά λογοτεχνικά βραβεία και τα αριστεία γραμμάτων και τεχνών ή κάνει λόγο για παρηκμασμένες κυπριακές βιβλιοθήκες, καταλλήγοντας στην πικρή όσο και βάσιμη διαπίστωση: «*Δυστυχώς, δυστυχέστατα, στους τομείς του πολιτισμού και των επιστημών είμαστε τριτοκοσμικοί, με όλη τη σημασία της λέξης, και προς δόξαν του φημολογούμενου δαιμονίου της φυλής μας!*» (1997). Σε άλλες επιφυλλίδες του καταθέτει μια καλή κουβέντα ή και εγκώμια για ανθρώπους των γραμμάτων και των τεχνών, λ.χ. για τον κεραμίστα Βαλεντίνο Χαραλάμπους, το σκηνοθέτη Ανδρέα Πάντζη και το θεατράνθρωπο Παναγιώτη Σέργη ή τιμά και μνημονεύει παλιότερους συγγραφείς, όπως τους Νίκο Κρασιδιώτη, Ευγενία Παλαιολόγου-Πετρώνδα, Θεόδωρο Στυλιανού, Κύπρο Χρυσάνθη, Γιώργο Κωνσταντή, Γ. Φ. Πιερίδη κ.ά. Ακόμα και όταν σχολιάζει το αμφίβολης ποιότητας έργο του εργάτη-λογοτέχνη Γιώργη Χειμαρρίδη, δηλώνει την προτίμησή του στον ταπεινό αυτό γραφιά παρά σε μεγαλόσχημους ηγέτες της πολιτικής και εκκλησιαστικής ζωής: «*ο μακαρίτης Χειμαρρίδης σίγουρα άξιζε δέκα Γλίξμπουργκ και δεν ξέρω πόσους αρχιεπισκόπους, ημεδαπούς και αλλοδαπούς*» (σ. 489).

Πολύ ενδιαφέρουσες και χρήσιμες είναι και οι πέντε επιλεγμένες συνεντεύξεις του Γ. Κατσούρη, όλες της δεκαετίας του 2000, που παραχωρήθηκαν για κυπριακές εφημερίδες στους Γιώργο Β. Γεωργίου, Γιώργο Φράγκο, Ντίνα Παμπαλή, Χρίστο Ζεζίδη και Κώστα Σωτηρόπουλο και αποτελούν την ενότητα Η' (σσ. 495-526). Εδώ αναδεικνύεται ατόφιος και ολοζώντανος ο συγγραφέας και συνομιλητής Γ. Κατσούρης, με το σπαρταριστό χιούμορ και τις τσεκουράτες απόψεις του. Έτσι, σε συνέντευξή του στον Γ. Β. Γεωργίου, επισημαίνει ότι, ακόμα και ύστερα από την ίδρυση του Πανεπιστημίου Κύπρου, δεν άλλαξαν πολλά πράγματα στην πνευματική κίνηση του τόπου: «*Όμως η αλήθεια είναι ότι αισθάνεται κανείς μοναξιά σ' αυτό το χώρο. Δεν υπάρχουν πολλά κανάλια επικοινωνίας, δεν υπάρχουν κανάλια διεργασίας των ιδεών. Δεν υπάρχει καν κριτική! Έγκυρη τουλάχιστον. Δεν υπάρχουν μέτρα σύγκρισης. Προς στιγμήν, φάνηκε ότι το Πανεπιστήμιο θα έλυνε κάποια απ' αυτά τα προβλήματα, περιχαρακώθηκε όμως σε ένα στενό κύκλο ανθρώπων, που υποτίθεται ότι υπερασπίζονται την καθαρή*

γνώση» (εφ. *Χαραυγή*, 18.6.2001). Ίσως θα ενδιέφερε να περιληφθεί και κάποια από τις παλιότερες συνεντεύξεις του, της δεκαετίας του 1980 ή του 1990, για να δούμε αν ο συγγραφέας είχε διαφορετικές ή πιο συγκρατημένες απόψεις για τα πολιτισμικά πράγματα προτού αφυπηρητήσει ως διευθυντής από τις Πολιτιστικές Υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας.

Ο τόμος συμπληρώνεται με την «Εργογραφία Γιάννη Κατσούρη», στην οποία έγινε μια φιλότιμη και μεθοδική προσπάθεια να αποδελτιωθούν «Μελέτες, επιφυλλίδες, άρθρα και κείμενα: μη αυτοτελή δημοσιεύματα (πρώτες δημοσιεύσεις) και αδημοσίευτα κείμενα». Εδώ, όμως, θα ταίριαζε να περιληφθούν τόσο οι αυτοτελείς εκδόσεις έργων του (και της δημιουργικής πεζογραφίας) όσο και διάφορα κείμενα που απόκεινται στο αρχείο του (λ.χ. σενάρια για τηλεοπτικές σειρές, πεζογραφήματα, άλλες συνεργασίες κτλ.). Και φυσικά χρειάζεται να γίνει πρόσθετη έρευνα, κυρίως σε παλιότερα έντυπα, για να αποκτήσουμε μια πληρύτερη εικόνα του συγγραφικού έργου του Γ. Κατσούρη.

Ας μου επιτραπεί, τέλος, να καταθέσω εδώ μερικές αντιρρήσεις και μικρές διορθώσεις: α) Βασική έλλειψη της επιβλητικής και πολύ σημαντικής αυτής έκδοσης είναι η απουσία ενός Ευρετηρίου ονομάτων. Με άλλα λόγια, λείπει το πιο βασικό εργαλείο, για να διαβάσουμε συνδυαστικά και επαναληπτικά ένα τόσο ογκώδες και τόσο χρήσιμο βιβλίο. Όσο γνωρίζουμε, ο επιμελητής της έκδοσης είχε αρχίσει να ετοιμάζει ένα τέτοιο Ευρετήριο, αλλά τελικά δεν περιλήφθηκε, για να εξοικονομηθούν μερικές σελίδες! β) Ο επιμελητής ξεκαθαρίζει σωστά στην Εισαγωγή του ότι προσπάθησε να ενοποιήσει τη γραφή στα δημοσιεύματα που επέλεξε, με τη διαφορά ότι προτίμησε να διατηρήσει το -η και το -ω- στις καταλήξεις της υποτακτικής. Όμως δε χρειαζόταν να διατηρήσει τέτοιες καταλήξεις, παρά μόνο σε παραθέματα από κείμενα άλλων, που είναι γραμμένα σε λόγια γλώσσα. Επίσης, δε χρειαζόταν να κρατήσει εντελώς ξεπερασμένες γραφές (π.χ. *μαζύ*). γ) Το σονέτο με τον τίτλο «Καλότυχος» του Γ. Σ. Οικονομίδη (σ. 201) δεν έχει αποδοθεί σωστά. Έχει εκπέσει ο 12ος στίχος του ποιήματος («των γέννων του δεν πέθανε, και τώρα»), ενώ έχει αλλοιωθεί η κατάληξη του πρώτου στίχου (το «πεθαίνει» να διορθωθεί σε «πεθαίνει»). Ακόμα και να υπήρχαν τέτοια λάθη στο δημοσίευμα του Γ. Κατσούρη, δεν ήταν δύσκολο να διορθωθούν με βάση τις πρώτες δημοσιεύσεις του ποιήματος, αρχικά στο περ. *Νέα Εποχή* της Αμμοχώστου (τχ. 6, 1 Δεκ. 1921, σ. 93) και ακολούθως στη συλλογή *Από τη μοναξιά μου* (1923), ή ανατρέχοντας στη συγκεντρωτική έκδοση των *Ποιημάτων* του Γ. Σ. Οικονομίδη, όπου όμως έχουν γίνει λίγες φραστικές αλλαγές. δ) Στην αναφορά του στον ερασιτεχνικό θίασο «Άρης» της Λεμεσού, ο Γ. Κατσούρης υποψιάζεται ότι το θεατρικό έργο με τον τίτλο «Ο φόνος του Ογλ εν τη μάχη της Μακρυνίτσας», που ανεβάστηκε στην ίδια πόλη τον Ιανουάριο του 1881, πιθανόν να γράφτηκε από το Β. Μιχαηλίδη, αφού ο ποιητής είχε λάβει μέρος ως εθελοντής στη μάχη της Μακρυνίτσας στις αρχές του 1878 (σ. 310). Όμως δεν υπάρχει οποιαδήποτε αξιόπιστη μαρτυρία που να ενισχύει μια τέτοια ει- κασία. Αντίθετα, ο Κυριάκος Ιωάννου, με μια εύκολη αντίληψη στο διαδί-

κτυο, διαπίστωσε ότι ο ηθοποιός Β. Κ. Ανδρονόπουλος τύπωσε στα Τρίκαλα το 1890 το θεατρικό έργο *Δολοφονία Καρόλου Ογλ εν τη μάχη Μακρυνίτσας*, δράμα εθνικόν εις πράξεις δύο μετ' Αποθεώσεως. Το πιθανότερο είναι ότι αυτό το έργο ανεβάστηκε από τον ερασιτεχνικό θίασο «Άρης» στη Λεμεσό τον Ιανουάριο του 1881. ε) Παραδόξως στην «Εργογραφία Γιάννη Κατσούρη» δεν αποδελτιώνεται η πολύ ενδιαφέρουσα συνομιλία του με την Ελισάβετ Σολωμού (βλ. *Ανευ*, 22, Φθινόπωρο 2006, σσ. 63-66), η οποία μάλιστα επικεντρώνεται στα διηγήματα της συλλογής του *Δος ημίν σήμερα*.

Δημήτρης Δολαφάκης

Σχολείο Ευρωπαϊκής Παιδείας Ηράκλειο-Κρήτης,
Διδάκτωρ Νεοελληνικού Ινστιτούτου της Σορβόνης (Paris IV).

Στην Εφτάλοφη και Στα βουνά της Τραμουντάνας

Η επανέκδοση της *Εφτάλοφης* και των *Βουνών της Τραμουντάνας* από τις εκδόσεις Χρυσοπολίτισσα της Ρήνας Κατσελλή, επαναφέρει στο προσκήνιο ένα μνημειώδες έργο της ελληνικής λογοτεχνίας της Κύπρου. Το έργο, που αναφέρεται στην εποχή του Βυζαντίου και τη σχέση της Κύπρου με αυτό ως τόπος εξορίας του πρωταγωνιστή της ιστορίας Ιωάννη Κλαπωτού, ακολουθεί την παράδοση των ιστορικών μυθιστορημάτων μέσω της χρήσης της μονοπρόσωπης αφήγησης. Ο πρωταγωνιστής, εν είδει μεσαιωνικού χρονικού, καταγράφει τη μακρά πορεία του, από τη γέννησή του έως τα βαθιά του γεράματα. Βρισκόμαστε στον όγδοο αιώνα μ.Χ. ή σωστότερα στο 6239 από κτίσεως κόσμου (6239-5509=730 μ.Χ.).

Η ελληνική ιστορική συνείδηση της συγγραφέως είναι έκδηλη σε όλο το εύρος της πολυετούς δημιουργίας της. Στο συγκεκριμένο μυθιστόρημα, η επιλογή της να τονίσει την ομοιογένεια ενός βυζαντινού παρελθόντος, που είναι στην πραγματικότητα κοινό σε όλη τη Μεσόγειο, την Ανατολή και τη Δύση και τα Βαλκάνια, δεν μπορεί παρά να αντιμετωπιστεί με συγκίνηση, από μερικούς ίσως και με συγκατάβαση.

Οι βιβλιογραφικές πηγές που χρησιμοποίησε η συγγραφέας με σκοπό να διανθίσει το μυθιστόρημα αυτό και να του δώσει ιστορική υφή οδηγούν στην συμπύκνωση σε έναν μόνον αιώνα του συνόλου των χαρακτηριστικών του Βυζαντίου, το οποίο εμφανίζεται ως μία αναλλοίωτη και ομοιογενής ενότητα ηθών και εθίμων.¹ Κυρίως όμως η παράλληλη ανάγνωση του μυθιστορήματος με το εξάτομο έργο του Φαίδωνα Κουκουλέ, *Βυζαντινών βίος και πολιτισμός* (Αθήνα, 1948-1957) θα μας απεκάλυπτε το μέγεθος των δανείων της συγγραφέως από

¹ Dimitrios Dolapsakis, «Le roman historique chez Rina Katselli», στο: Ανδρέας Χατζησάββας (επιμ.), *Ιστορία και Λογοτεχνία. Ο διαισμός στη Νεοελληνική Λογοτεχνία*, εκδόσεις Praxandre, Μπεζανσόν-Γαλλία 2006, σ. 193-199 (βλ. πιο συγκεκριμένα σ. 198).

αυτόν. Ο αναγνώστης αν αφαιρέσει τα δάνεια αυτά -ταιριασμένα και υφασμένα στον ιστό του μύθου- και προσηλωθεί στην πλοκή και μόνο του έργου θα απολαύσει μία συγκλονιστική ιστορία, ψευδής σύμφωνα με τα πρότυπα του πραγματικού μυθιστορήματος έτσι όπως αυτά θεσμοθετήθηκαν ήδη από τα πρώιμα χρόνια του ευρωπαϊκού διαφωτισμού, αληθής όμως στα διδάγματά της. Δημιούργημα της δημιουργικής φαντασίας της συγγραφέως η πλοκή μάς επιτρέπει να αντιληφθούμε μία ώριμη αντιμετώπιση και φιλοσοφία ζωής που σπάνια θα συναντάγαμε σε έναν σύγχρονο συγγραφέα.

Σημ. Τα δυο βιβλία επανεκδόθηκαν αναθεωρημένα το Δεκέμβριο του 2012 σε δυο ξεχωριστούς τόμους.

Αιμίλιος Σολωμού

Κωνσταντίνου Παπαγεωργίου, Οι πέντε εποχές, εκδ. Μελάρι, 2012

«Οι πέντε εποχές» είναι η πρώτη ποιητική συλλογή του Κωνσταντίνου Παπαγεωργίου. Πρόκειται για μια ογκώδη ποιητική συλλογή 144 σελίδων. Χωρίζεται σε πέντε μέρη: Άνοιξη, Καλοκαίρι, Φθινόπωρο, Χειμώνας, Αγρανάπαυση. Πρόκειται εν πολλοίς για ολιγόστιχα και άτιτλα ποιήματα που πραγματεύονται εξελικτικά και κλιμακωτά τον κύκλο του έρωτα από την αρχή (άνοιξη) μέχρι τη φθορά του (χειμώνας) και τη μετέπειτα ανασκόπηση και απολύτρωση, η οποία ονομάζεται αγρανάπαυση (η πέμπτη εποχή).

Τα πλείστα των ποιημάτων αναπτύσσονται διαλογικά. Ο ποιητής συνομιλεί με το υποκείμενο του έρωτά του, ένα πρόσωπο συγκεκριμένο και ταυτόχρονα αδιευκρίνιστο, άοριστο, ή ακόμα και με τον ίδιο τον εαυτό του. Πολλές φορές η οικονομία του στίχου δίνει την εντύπωση της παράθεσης σκέψεων εν είδει στοχαστικών ρήσεων, αποστροφών και αποφθεγμάτων ή παράθεσης στιγμών, εμπειριών, στοχασμών σαν να πρόκειται για ημερολόγιο. Τη συλλογή διατρέχει έντονα η διάθεση για λογοπαίγνιο. Συχνά κυριαρχούν τα συναισθήματα της εξιδανίκευσης, της πληρότητας, της μοναξιάς, της νοσταλγίας, του ψυχικού, ερωτικού πόνου, της ματαίωσης, της μελαγχολίας, του εγωισμού, της διάθεσης για αντιπαλότητα, της πλάνης, της ψευδαίσθησης, του θυμού, του κυνισμού ή και του μίσους. Ιδιαίτερα εξελικτικά, τα συναισθήματα εναλλάσσονται προς το οδυνηρότερο και αρνητικότερο όσο η συλλογή προχωρεί από την άνοιξη στο χειμώνα, μέχρι τη λύτρωση της πέμπτης εποχής, στην αγρανάπαυση. Επαναλαμβανόμενα μοτίβα είναι οι σκέ-

ψεις ή αναμνήσεις που αναπτύσσονται κατά τη διάρκεια μιας οδήγησης ή της νυχτερινής ανασκόπησης, π.χ τα μεσάνυχτα, στο μεταίχμιο της προηγούμενης και της επόμενης μέρας. Πάντως, αν και η συλλογή έχει ως κεντρικό θέμα της από την αρχή μέχρι το τέλος τον έρωτα, οι στίχοι απλώνονται και σε άλλες θεματικές, υπαρξιακές και φιλοσοφικές ενατενίσεις και χαρακτηρίζεται από μια βαθύτερη σκέψη. Ιδιαίτερα εκεί που κυριαρχεί η λιτότητα και η απλότητα (όχι κατ' ανάγκην αποκλειστικά στα ολιγόστιχα ποιήματα), η ποίηση του Κωνσταντίνου Παπαγεωργίου είναι στις καλύτερες στιγμές της. Είναι αλήθεια, ότι ενυπήρχε ο κίνδυνος (λόγω και της έκτασης της), η συλλογή να περιοριστεί σε μια μονότροπη και επιφανειακή θεαματική, κλειστή και προσωπική, αλλά ο ποιητής κατάφερε και διέσωσε την ποιότητα της ποίησής του, καθώς σε ένα πολύ μεγάλο βαθμό έχει κατακτήσει τους τρόπους έκφρασης και έχει διαμορφώσει μια δική του ποιητική φωνή. Μια άλλη θεματική που αναπτύσσεται στη συλλογή είναι τα ποιήματα ποιητικής, σε σχέση με το κυρίαρχο ζήτημα, τον έρωτα. Μόνο που η ποίηση εδώ λειτουργεί εξαγνιστικά, λυτρωτικά, ως ένα σωσίβιο για εκτόνωση και επούλωση των ερωτικών πληγών: *Ξαφνικά όμως ένιωσα σήμερα κάτι/και σε σένα, Ποίηση, έχω πάλι στραφεί/ας είναι άγιο τ' όνομά σου.*

Από την εποχή καλοκαίρι:

Είναι πολύ παράξενο/εκεί που σ' αγάπησα/ήταν στ' αλήθεια το τέλος του κόσμου/οδηγώντας για ώρα πολλή/φτάναμε σ' ένα σημείο/που ο δρόμος τελείωνε/και υψωνόταν ένα τεράστιο βουνό μπροστά μας/Το τέλος του κόσμου/Η αρχή της αγάπης.

Λεωνίδα Γαλάζη, Δοκιμές συγκολλήσεως, εκδ. Φαρφουλάς, 2013

Η συλλογή «Δοκιμές συγκολλήσεως» είναι αφιερωμένη στη μνήμη του πατέρα του ποιητή, που αποδήμησε πρόσφατα. Έτσι από την αρχή προκαταλαμβάνεται, σ' ένα βαθμό, ο αναγνώστης ότι πρωταγωνιστής θα είναι ο εκλιπών πατέρας και ο πόνος και η θλίψη από την αποδημία του. Ωστόσο, τα πράγματα δεν είναι τόσο απλά. Γιατί η ποίηση του Λεωνίδα Γαλάζη δεν ήταν ποτέ «εύκολη» ούτε επιφανειακή, ούτε μονοδιάστατη. Ο προσωπικός πόνος γίνεται πανανθρώπινος πόνος, η θλίψη γίνεται όχημα, για να στοχαστεί ο ποιητής πάνω στα μεγάλα υπαρξιακά ζητήματα της ζωής και του θανάτου, η μνήμη έρχεται και επανέρχεται ως προσωπικό βίωμα, αλλά παράλληλα για να κατακρίνει τα κακώς κείμενα της κοινωνίας μας, την υποκρισία, το ψέμα, τα άνομα συμφέροντα.

Και τα 50 ποιήματα έχουν όλα τα γνωρίσματα για να χαρακτηριστούν ως μια μεγάλη ποιητική σύνθεση. Το θέμα του αναχωρήσαντος πατέρα, η μνήμη, μοτίβα που επαναλαμβάνονται για να δώσουν ενότητα, άλλα δευτερεύοντα θέματα, οι εκφραστικοί τρόποι, το ενιαίο ύφος, ακόμα και οι ομότεχνοί του με τους οποίους συνομιλεί ο Λ. Γαλάζης είναι ορισμένα από τα συνδυαστικά στοιχεία. Ο ποιητής βλέπει τον πατέρα του να βαδίζει στη γενέθλια γη. «Στα μονοπάτια των Αγιασμάτων», γύρω από το μοναστήρι του Σταυρού του Αγιασμάτι, στη Μαδαρή, στην Πλατανιστάσα, άλλες φορές να χτυπά «με τη βαριά τα πυρακτωμένα μέταλλα», να εργάζεται σκληρά για τον επιούσιο, οι στιγμές με την αγαπημένη του γάτα, στο νοσοκομείο, στην Αχερουσία με το βαρικόρη, στη ζωή μετά τον θάνατο. Όπως εξομολογείται στο πολύ αποκαλυπτικό για τις προθέσεις του ποίημα «Κεντώντας με ήλεκτρα τη μνήμη»: ζωντανές να κρατήσω/τις στιγμές της ζωής σου/τη θλίψη στο βλέμμα σου...

Είναι σχεδόν αγωνιώδης αυτή η προσπάθεια του ποιητή σ' όλα τα ποιήματα της συλλογής, πρώτα να διαφυλάξει και να περισώσει από τη λήθη τη μνήμη του πατέρα και έπειτα να προχωρήσει σε μια φιλοσοφική ενατένιση για το πεπερασμένο της ανθρώπινης ύπαρξης. Ο ίδιος εξομολογείται, θέτει βασανιστικά ερωτήματα, συνομιλεί νοερά πολλές φορές με τον πατέρα του και ο λόγος του εδώ γίνεται άμεσος, σχεδόν προφορικός. Ανασύρει προσωπικές μνήμες, σκέψεις, επώδυνες πίκρες πολλές φορές, αλλά με στόχο να καταδείξει την ακεραιότητα του πατέρα, την ευθύτητα, την εντιμότητα, τη λιτότητά του απέναντι στην προδοσία, την υποκρισία, την αδικία, την αμνησία, τη φιλαργυρία των άλλων.

Οι αναφορές στις πρόσφατες ιστορικές περιπέτειες της Κύπρου είναι περιορισμένες σε σχέση με τις προηγούμενες συλλογές του ποιητή, όπως και τα ζητήματα ποιητικής, αλλά αυτό έχει να κάνει με την κεντρική θεματική της συλλογής. Συχνά παραπέμπει στη φύση της πατρικής γης, σε γάτες, μέλισσες, πουλιά, μυρμηγκια. Ορισμένα από τα επαναλαμβανόμενα μοτίβα είναι το εργαστήρι του μεταλλουργού με τα πυρακτωμένα μέταλλα, οι λάμπεις των συγκολλήσεων, οι σπινθήρες, τα ρινίσματα, η σκουριά (που συνδέονται με τη μνήμη και το βιοπορισμό του πατέρα), η μορφή της μάνας, οι γάτες και τα πουλιά, ο θάνατος, τα κεριά, η σκόνη, τα φύλλα, ο χρόνος, το ρολόι, οι τσιγγάνοι. Ο ποιητής συνδιαλέγεται συχνά με τους αρχαιοελληνικούς μύθους, τη χριστιανική παράδοση αλλά και πολλούς ποιητές και φιλοσόφους σε μια πλούσια διακειμενικότητα, π.χ. με τον Αργύρη Χιόνη, τον Σωκράτη, τον Ηράκλειτο, τον Σαχτούρη, τον Καβάφη, τον Σεφέρη (σε πολλά ποιήματα παρατίθενται μάλιστα προμετωπίδες με στίχους από ποιήματα ή ρήσεις τους).

Κι όμως μέσα σ' αυτή τη θλίψη και τη μελαγχολία που διατρέχει τη συλλογή, βρίσκουν χώρο για να εισχωρήσουν η ειρωνεία και ο σαρκασμός. Η κρυπτικότητα που χαρακτήριζε σε ένα βαθμό τις προηγούμενες συλλογές τώρα υποχωρεί, αλλά η πολυσημία και οι συμβολισμοί είναι έκδηλοι, οι μεταφορές και οι εικόνες, αντιθετικές καμιά φορά, είναι εντυπωσιακές (Ανηφόριζες μαζί με τη μητέρα/[...] Και πολλά προπορευόμενα βλέπατε κάρα/με

τρόπο να πέφτουν στο κενό/και τ' άλογα κατάχλωμα στα σύννεφα/που φλογισμένο στάζαν αίμα: Άγουρα ξύλα). Ναι, είναι μια συλλογή που τη διατρέχει η θλίψη για την απώλεια του πατέρα, από την αρχή μέχρι το τέλος. Ωστόσο, πρόκειται για μια γόνιμη θλίψη και σε καμία περίπτωση ο ποιητής δεν υποπίπτει στην παγίδα του μελοδραματισμού, κάτι που διακρίνει τον ώριμο και κατασταλαγμένο από τον αρχάριο και άτεχνο ποιητή. Και αυτή είναι μια από τις αρετές της συλλογής «Δοκιμές συγκολλήσεως».

Όλα ταχτοποιήθηκαν

Όλα ταχτοποιήθηκαν όπως έπρεπε/Τα ενθύμια σου σφραγίστηκαν/οι επιστολές που δεν πρόλαβες να διαβάσεις/αρχαιοθετήθηκαν/τα τηλεφωνήματα που ποτέ δεν απάντησες απαντήθηκαν/και δόθηκαν οι αναγκαίες εξηγήσεις/Όλοι ταχτοποιήθηκαν όπως έπρεπε./Οι υπάλληλοι στα γραφεία τους/οι άνεργοι στα επιδόματά τους/οι ποιητές στα κελιά τους/οι νεκροί στα κρεβάτια τους/οι σπινθήρες στις θήκες τους/οι ζωντανοί στις αυταπάτες τους...

Ευφροσύνης Μαντά-Λαζάρου, Ο Νώε στην πόλη, εκδ. Πλανόδιον, 2012

Γιατί ο Νώε επανεμφανίζεται ξαφνικά σε μια πόλη, στην παλιά Λευκωσία στην προκείμενη περίπτωση; Τι έχει να πει ή μάλλον να πράξει; Τι συμβαίνει σ' αυτή την πόλη, ώστε η εμβληματική αυτή παλαιοδιαθηκική-μυθολογική μορφή να επανέλθει στη ζωή, ως εξωλογικό στοιχείο; Ο Νώε στη συλλογή της Ευφροσύνης Μαντά-Λαζάρου εμφανίζεται μονάχα μια φορά (εκτός από την αναφορά στον τίτλο). Στο τέλος. Ωστόσο, αυτή η μια φορά είναι καθοριστική, τόσο που δικαίως ο τίτλος του ανήκει. Η ποιήτρια επανεμφανίζεται επίσης στο τέλος της συλλογής. Στην πραγματικότητα, η παρουσία της στη συλλογή είναι διακριτική, οι αναφορές σε πρώτο πρόσωπο ελάχιστες. Επομένως, πώς σχετίζονται τα δύο πρόσωπα; Φαίνεται πως ο Νώε κρύβεται πίσω από την ποιήτρια. Είναι το άλλο της πρόσωπο. Γιατί η ποιήτρια έρχεται να διασώσει με την ποιητική της κιβωτό μνήμες και εικόνες της Λευκωσίας, έναν κόσμο που όλο ξεθωριάζει, καταρρέει, χάνεται. Την ύστατη, λοιπόν, αυτή κατακλυσμιαία στιγμή, ο Νώε αναλαμβάνει δράση, να περισώσει ό, τι απέμεινε, αυτά που στο τέλος ο εργάτης του δήμου με το γιο του σκουπίζουν σαν να απλώνουν ένα ποτάμι, να προχωρήσει η ζωή, να πάει ο κόσμος παρακάτω: χαρτιά και νάιλον, σάπιες φλούδες, πατημένες τσίχλες, γόπες από τσιγάρα και φτυσίματα, τα απομεινάρια μιας μέρας ή μάλλον μιας νύχτας.

Η Ευφροσύνη Μαντά-Λαζάρου εργάζεται εδώ και πολλά χρόνια στην Παλιά Λευκωσία. Και πολύ σωστά έχει γραφτεί για τη συλλογή της ότι η ποιητική της σχέση με τη Λευκωσία είναι απόλυτα ερωτική. Κι αυτό είναι εμφανές στον τρόπο που χειρίζεται τη θεματική αλλά και τα εκφραστικά της μέσα. Πρόκειται ίσως για την πιο ώριμη συλλογή της ποιήτριας και μια πράγματι πολύ δυναμική επανεμφάνιση στο ποιητικό προσκήνιο.

Η συλλογή είναι γραμμένη σε πεζό λόγο, ένα μακροσκελές αφηγηματικό ποίημα, σαν σπονδυλωτό πεζογράφημα. Σε αυτό θα χωρέσουν όλα: Άνθρωποι, κτήρια, δρόμοι, μνήμες. Με τις ιστορίες τους. Είναι η ανθρωπογεωγραφία της παλιάς πόλης. Δοσμένη με μια θλίψη που διατρέχει όλους τους στίχους, από τον πρώτο μέχρι τον τελευταίο. Είναι ένας ύμνος στην παλιά πόλη που γερνά και θνήσκει (ούτε ένα μωρό δε γεννιέται εδώ). Ταυτόχρονα, σε ένα βαθμό, είναι και ένας ύμνος προς τις γυναίκες της παλιάς Λευκωσίας: τη γυναίκα ερωμένη, μάνα, οικοκυρά, αρραβωνιαστικιά, σύζυγο, αδελφή, πόρνη, τη γυναίκα λιμάνι. Υπάρχουν όλες οι εκδοχές. Από τη συλλογή, σαν επίλογος ταινίας του Φελίνι, θα παρελάσουν η Πράσινη Γραμμή με τα φυλάκια και τους φαντάρους της (Φυλάκια φυτεμένα στη μεσοτοιχία των συνοικιών, στρατιώτες που τους ξέχασαν από τον τελευταίο πόλεμο, ή οι χλωμές γυναίκες κάτω από το φως του φεγγαριού σαν ιερό μυστήριο), οι πόρνες (κάποια γυναίκα με κρεμασμένα κρέατα να ξεχειλίζουν ανάρμοστα μέσα από την πρωινή ρόμπα της) και τα πορνεία (σπίτια της χαράς-θεραπευτήρια μελαγχολίας υπόσχεται μια ταμπέλα), οι αλλοδαποί εργάτες, τα ηλικιωμένα ζευγάρια, τα παιδιά της γειτονιάς, οι διαβάτες, μια φωτογράφος που προσπαθεί να απαθανάτισει σαν ταριχευτής στιγμές αυτού του κόσμου που εκπνέει, οι ερωμένες με τα κεντημένα προικιά τους που έγιναν φύλλο και φτερό, ο ποιητής (που πάντα κρατάει μια ομπρέλα. Τις λέξεις του ή γράφει τώρα μεταφορές με υλικό του παρελθόντος κόσμου), οι παλιές στοές, τα μπαρ, τα καταστήματα, τα σινεμά, τα θέατρα, τα καταγώγια, η πλατεία, ο Μακρύδρομος, τα μικρά ξενοδοχεία (που προσφέρουν στα ζευγαράκια έρωτα δίχως όνειρα), τα ξυλουργεία, οι μουσικές σκηνές, τα τσαγκαράδικα, τα εργαστήρια, τα παλιά τυπογραφεία, τα παρακμιμακά καφενεία, οι μουσικές στους δρόμους, τα εστιατόρια, ένα πεθαμένο φαρμακείο με το γέρο του (που θα μπορούσε να γίνει ο μεγάλος ποιητής της πόλης), το παλιό σχολείο της Φανερωμένης, τα αυτοκίνητα, οι τηλεφωνικοί θάλαμοι (σε αχρηστία πια στοιχειώνουν σαν κενοτάφια). Μέσα σ' όλα αυτά, λοιπόν, ανθίζει η ποίηση.

Και μπορεί να είναι μια συλλογή αφιερωμένη στην παλιά Λευκωσία, ωστόσο η θεματική δεν είναι μονοδιάστατη. Αντίθετα, αναδεικνύονται ζητήματα όπως ο πληρωμένος έρωτας, οι αλλοδαποί οικονομικοί μετανάστες και οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, ο υλιστικός κόσμος και κυρίως η μοναξιά μέσα από πολλές πτυχές και εκδοχές (π.χ. η ερωτική μοναξιά και η απομόνωση του μετανάστη). Η ποιήτρια αφηγείται πολλές παράλληλες ιστορίες που, συνήθως, συμβαίνουν βράδυ ή ξημέρωμα και συχνά υπό βροχή (κάτι που παραπέμπει στον Νώε).

Η ευαισθησία, η θλίψη και η μελαγχολία που διατρέχει τη συλλογή, οι ποιητικές αμφισημίες, οι μεταφορές, οι υπερρεαλιστικές εικόνες και οι αντιθέσεις (τότε/τώρα, έρωτας και ζωή/θάνατος: κραυγή ζωής, σιωπή θανάτου, η ίδια θλίψη κάθε βράδυ φέρνει τους χαρούμενους νέους) ντύνουν τα θέματα με ένα γοητευτικό τρόπο και διαμορφώνουν μια ατμόσφαιρα που συναντά κανείς στον νοσταλγικό μαυρόασπρο κινηματογράφο. Η ποιητική συλλογή «Ο Νώε στην πόλη» είναι τελικά η ελεγεία ενός κόσμου που χάνεται. Ή χάθηκε;

Χριστίνας Γεωργίου, «Η όγδοη μέρα, Ποιήματα III», εκδ. Άνευ, 2013

Η Χριστίνα Γεωργίου με τη συλλογή της «Η όγδοη μέρα» αποτίει φόρο τιμής στα «κατοικίδια» ζώα. Η συλλογή συνδυάζει την ποιητική ευαισθησία και τον κοινωνικό-περιβαλλοντικό ακτιβισμό, μια και τα έσοδα διατίθενται για τη στήριξη του καταφυγίου ζώων ΑΡΓΟΣ. Η Χρ. Γεωργίου ξεσκεπάζει την υποκρισία και κατακρίνει τη συμπεριφορά των ανθρώπων απέναντι στα εν αιχμαλωσία ζώα (Άνθρωποι/Απάνθρωποι ονομάζονται στο ποίημα «Lassie»). Όχι πως η συμπεριφορά του ανθρώπου απέναντι στον άνθρωπο είναι καλύτερη. Αντίθετα. Ωστόσο, τα ποιήματα αυτά αποτελούν, το μέτρο για να αξιολογήσουμε τον πολιτισμό μας.

Πρόκειται για 14 ποιήματα (15 μαζί με τον πρόλογο), σε κάθε ένα από τα οποία λαμβάνει χώρα μια διαφορετική ιστορία με διαφορετικό κάθε φορά κατοικίδιο ζώο. Τα ποιήματα συνοδεύονται από τα σκίτσα της Ειρήνης Χριστούδη. Τα κατοικίδια έχουν ονόματα, πολλές φορές όχι τυχαία και αποκτούν ανθρώπινες ιδιότητες (π.χ. σκέφτονται ή ονειρεύονται την προηγούμενη ζωή τους σε συνθήκες ελευθερίας) ή το χαρακτήρα υπαρκτών προσώπων, όπως π.χ. η χροκόδειλος Marilyn: Δεν είχαν δει/πως μοιραζόταν/μ' εκείνην/την ίδια απελπισία/τον εγκλεισμό/την αποξένωση.

Τα κατοικίδια ζώα της «Όγδοης μέρας» βιώνουν την αιχμαλωσία, την προδοσία από τα «αφεντικά» τους, την εγκατάλειψη, την αδιαφορία, τη ματαιοδοξία των ανθρώπων να εμπλουτίσουν τις συλλογές τους με σπάνια, πανάκριβα ζώα και πτηνά, το ξερίζωμα από το φυσικό τους χώρο και τον εγκλεισμό σ' ένα άξενο περιβάλλον, καμιά φορά τη βρώση και σε πολλές περιπτώσεις τη θανάτωση. Η ποιήτρια συνομιλεί συχνά ισότιμα σε β' πρόσωπο με τα κατοικίδια ζώα, δίνοντάς τους έτσι υπόσταση, και παράλληλα, με στοχαστική διάθεση, αναδεικνύει και άλλες θεματικές που έχουν να κάνουν με τον άνθρωπο και τη συμπεριφορά του: φτώχεια, ανέχεια, μόλυνση, το χάος της πόλης, οι πόλεμοι, οι φόννοι, οι βιασμοί, οι άστεγοι, οι πρόσφυγες. Η ποίησή της

λειτουργεί έτσι αντιστικτικά: Από τη μια η σκληρότητα και βαρβαρότητα των ανθρώπων και από την άλλη η τρυφερότητα και η αθωότητα των ζώων.

Μπροστά σ' αυτή την κατάσταση, τα ζώα, αποδεικνύονται πιο νοήμονα από τους ανθρώπους και αντιδρούν: δραπετεύουν (ο βόας Will, η κουκουβάγια Tyto) ή διαφεύγουν μαζικά στην πόλη («Απών»), ορισμένα μαζικά, επειδή δεν αντέχουν τη ζοφερή πραγματικότητα της πόλης, ή επιστρέφουν στο κλουβί προτιμώντας τη σκλαβιά τους (καναρίνι Tweety), η κροκόδειλος Margylin τρώει το χέρι του αφεντικού της. Η κατάληξη, βέβαια, είναι η σκληρή απάντηση των ανθρώπων, η θανάτωση χωρίς οίκτο των ζώων: Όταν οι άνθρωποι/ξεχύθηκαν/απ' τις αυλές τους/με τα δίκानνα/στη μεγαλούπολη//Ποιος ήταν πια ο Παρείσακτος/κάνεις δεν μπορούσε να πει//Όταν τα ζώα/ψυχορραγούσαν/στις λεωφόρους/της μεγαλούπολης («Απών»).

Τελικά, μόνο η σύμπραξη των ζώων με τα παιδιά, και η αθωότητά τους, θα αντιμετωπίσουν τη σκληρότητα και την υποκρισία των μεγάλων: Αναρωτήθηκαν/πώς μεγαλώνουν τα παιδιά/μες στο τσιμέντο/δίχως φως, δίχως δάση/δίχως χώμα//Έκανες μια φιγούρα/το μωρό γέλασε/δε σε φοβόταν//Καβάλησε/τη λαμπερή σου πλάτη//Και κινήσατε μαζί/απ' τις υδροροές/για κόσμους πράσινους («Will»). Κάτι ανάλογο συμβαίνει και στα ποιήματα «Tweety», «Atom», «Bugsy». Η ποιήτρια με τη συλλογή «Όγδοη μέρα» συνδιαλέγεται, σ' ένα βαθμό, με μια μακρά παράδοση, τη λογοτεχνία της Ανατολής και της αρχαίας Ελλάδας, στις οποίες αποδίδονται ανθρώπινες ιδιότητες στα ζώα (π.χ. οι μύθοι του Αισώπου, Όρνιθες Αριστοφάνη) και την πιο σύγχρονη δυτική λογοτεχνία (Η φάρμα των ζώων του Όργουελ: εξέγερση των ζώων μπροστά στην καταπίεση των ανθρώπων).

Γιώργου Χριστοδουλίδη, Δρόμος μεταξύ ουρανού και γης, εκδ. Φαρφουλάς, 2013

Με την πέμπτη του ποιητική συλλογή «Δρόμος μεταξύ ουρανού και γης» (χωρισμένη σε δύο μέρη) ο Γιώργος Χριστοδουλίδης ανανεώνει την παρουσία του στον ποιητικό χώρο της Κύπρου, συνεχίζοντας μια ξεχωριστή ποιητική διαδρομή. Ανήκει στη γενιά των ποιητών που αποκλίνουν από τις θεματικές και τα εκφραστικά μέσα της γενιάς του 1974. Στους νέους ποιητές που σ' ένα βαθμό «αμφισβητούν» την ποιητική της προηγούμενης γενιάς.

Ο ποιητής επανέρχεται σε θέματα που τον απασχολούσαν στις πρότερες συλλογές του. Ωστόσο, υπό το φως των τελευταίων εξελίξεων στην οικονομία και συνεπώς την επιδείνωση των κοινωνικών όρων διαβίωσης, η ποίησή του γίνεται αμεσότερη, επικαιροποιείται περισσότερο, καταπιάνεται με ζητήματα που

δε χρειάζεται πια να τα αναγάγει από το μερικό και μεμονωμένο στο γενικό και πανανθρώπινο. Τώρα, έχει κανείς την αίσθηση πως ο ποιητής ακολουθεί αντίστροφη πορεία: από το γενικό απομονώνει το μεμονωμένο και με το φακό του εξετάζει αυτές τις αλλαγές. Κι αυτό, γιατί η διάρρηξη του κοινωνικού ιστού υφίσταται πια τέτοια διάβρωση και έχει πάρει τέτοιες διαστάσεις με ταχείς ρυθμούς και συνεχώς επιδεινούμενους που απειλεί να μας συμπαρασύρει όλους. Η απόγνωση είναι δίπλα μας, χτυπά και τη δική μας πόρτα.

Βέβαια, αυτό δε σημαίνει πως την ποίηση του Γ. Χριστοδουλίδη μονοπωλεί η κοινωνική θεματική (ιδωμένη με μια λοξή ειρωνική διάθεση). Έχει το μεγαλύτερο μερίδιο, αλλά τον απασχολεί, όπως πάντα, το κυπριακό εθνικό πρόβλημα (και μάλιστα αυτό προτάσσεται στη συλλογή, στα πρώτα ποιήματα), π.χ. στο ποίημα «Για τις Κερύνειες», στο οποίο ασκεί κριτική στους «γνωστικούς» που έχουν ξεγραμμένη την Κερύνεια ή σε ανάλογο πλαίσιο, με πιο έμμεσες παρόμοιες απηγήσεις, κινείται και στα ποιήματα «Ναυμαχίες» και «Επέτειοι». Πάντως, η πραγματικότητα είναι ότι βαρύτητα δίνεται σε κοινωνιολογικά και υπαρξιακά ζητήματα όπως η εκμετάλλευση των οικονομικών μεταναστών και η νοσταλγία τους για τη γενέθλια γη, οι άστεγοι, η διαφθορά και η διαπλοκή της εξουσίας, η κυρίαρχη θέση του χρήματος και του υλισμού στην κυπριακή κοινωνία του νεοπλουτισμού σε αντιδιαστολή με την ανέχεια, την κοινωνική αναλγησία και αδικία, η μοναξιά του σύγχρονου ανθρώπου, η φθορά και το γεγονός του θανάτου, ο έρωτας και η αγάπη. Η διεθνής επικαιρότητα, ή οι εμπειρίες από ταξίδια, είναι επίσης ορισμένα από τα θέματα τα οποία επανέρχονται στις συλλογές του Γ. Χριστοδουλίδη (εδώ π.χ. οι πολύνεκρες βομβιστικές επιθέσεις στο Ιράκ). Ιδιαίτερα σ' αυτή τη συλλογή καταπιάνεται με οικογενειακές (και προσωπικές) μνήμες (ενδεικτική είναι η μορφή του παππού στο ποίημα που έδωσε τον τίτλο στη συλλογή) και εμπειρίες. Επιμένει με ευαισθησία και στοχαστική διάθεση στις σχέσεις μεταξύ γονέων και παιδιών και κυρίως στον τρόπο ανατροφής τους. Ασκεί κριτική στους γονείς, γιατί έκλεισαν τη μνήμη των παιδιών τους σ' ένα φιλμ της φωτογραφικής σας μηχανής ή γιατί δεν τα έμαθαν να σηκώνονται όταν πέφτουν («Νουθεσία»). Στο ποίημα «Ανάκτορα Μεγάλου Πέτρου» αναφέρεται στην τραυματική εμπειρία της εγκατάλειψης των παιδιών από έναν πατέρα. Στα παιδιά και στη σχέση τους με τους γονείς γίνεται αναφορά και στα ποιήματα «Πρωινή εικόνα» και «Περί λαθών». Μέσα στα πλαίσια αυτής της οικογενειακής θεματικής εντάσσεται και το ποίημα «Γεγονότα μέσα στα χρόνια των σπιτιών»: Σαν αναρριχητικά φυτά/διεισδύουν μες στα χρόνια μας/τα γεγονότα των σπιτιών.

Συχνά στη συλλογή παρόντα είναι και τα ποιήματα ποιητικής: ο ποιητής συνειδητοποιεί την αδυναμία του να αλλάξει τα κακώς κείμενα, αλλά εκφράζει την ετοιμότητα να συνεχίσει να γράφει («Απελπισία»). Αλλού αναφέρεται στην αποστολή των ποιητών: μέχρι να πρηστούν τα χέρια τους/να αιμορραγήσουν/μέχρι το ορυχείο/να αναβλύσει στίχους/ή να τους καταπλακώσει («Υπόγειες Εργασίες») ή έχει επίγνωση του γεγονότος ότι όσα θα γράψεις και θα πεις στο μέλλον/έχουν ήδη ειπωθεί («Οι περισσότεροι είναι

σαν κι εσένα») ή ακόμα αντιλαμβάνεται τη δύναμη της ποίησης, αφού θα σφραλίσουμε σφιχτά σε κάποιο ποίημα/ένα κομμάτι ήλιο λαμπερό/θα το διαβάσουν οι τυφλοί/και θα λάμψει σαν μικρός πυρσός τη νύχτα («Σβήνοντας τα ίχνη επιμελώς»).

Έντονα παρών στη συλλογή είναι ο υπαρξιακός στοχασμός και η εσωτερικότητα. Ο ποιητής συλλογίζεται πάνω σε κορυφαία ζητήματα της ανθρώπινης ύπαρξης, όπως ο έρωτας, η φθορά, ο χρόνος, η μοναξιά, ο θάνατος και το επέκεινα (π.χ. οι σχέσεις νεκρών/ζωντανών-συχνά αναρωτιέται αν οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται ότι πια έχουν αποδημήσει). Πολλά από τα θέματα αναπτύσσονται με διδακτική, παραινετική διάθεση που παραπέμπει εν μέρει στον Καβάφη («Ο βλαστός»: Έτσι και τη ζωή σου/μην την φυτέψεις όπου να' ναι/δεν υπόκειται σε μεταφυτεύσεις/ψάξε καλά το έδαφος/τις πιθανές μελλοντικές αναπτύξεις/την πετροποίηση του φυσικού της περιβάλλοντος/κι αν δεν βρεις αυτό που ζητάς/γύρευε λύση στο νερό). Παρόλα αυτά, ο στίχος του Γ. Χριστοδουλίδη παραμένει νηφάλιος και η ποίησή του χαμηλότονη. Δεν πέφτει στην παγίδα να κραυγάσει και να υψώσει τη φωνή της, παρά τον ιδιαίτερα καταγγελτικό της χαρακτήρα.

Γενικά, ο Γ. Χριστοδουλίδης έχει διαμορφώσει το δικό του προσωπικό ύφος με τον τρόπο που πραγματεύεται τα θέματα και τους ρητορικούς του τρόπους. Η συνομιλία με την ιστορία, η διεθνής επικαιρότητα, η κοινωνική κριτική, η έντονη στοχαστική διάθεση σε υπαρξιακά ζητήματα, η μνήμη, η ειρωνεία και ο σαρκασμός ορισμένες φορές, η επανάληψη, η αμφισημία είναι χαρακτηριστικά της ποίησής του.

Νικόλα Μίχα, (σ)το τέλος να φοβάσαι, εκδ. Αιγαίο, 2013

Η συλλογή «(σ)το τέλος να φοβάσαι» είναι η πρώτη ποιητική συλλογή του Νικόλα Μίχα. Ο ποιητής είναι μόλις 19 ετών, φοιτητής στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Με την ποίηση ασχολείται από τα μαθητικά του χρόνια και μάλιστα ξεχώρισε, αφού τιμήθηκε δυο φορές με Α΄ Βραβείο από την Ένωση Συγγραφέων-Λογοτεχνών Ευρώπης. Σε αντίθεση με σχεδόν όλους τους υπόλοιπους ποιητές που παρουσιάζονται εδώ, ο Νικόλας Μίχας ακολούθησε την αντίθετη πορεία. Οι Κύπριοι ποιητές εξέδωσαν τις συλλογές τους στην Ελλάδα, ενώ αυτός, Ελλαδίτης, εξέδωσε τη δική του συλλογή στην Κύπρο.

Η συλλογή χωρίζεται σε δύο μέρη: «Ιδιαίτερο να Ωριμάζεις» και «Κηδεύω την Άνοιξη». Οι τίτλοι είναι ενδεικτικοί της αυτογνωσίας και της συνειδητοποίησης του ποιητή πως πράγματι βρίσκεται σε διαδικασία μετάβασης, ωρίμασης και εξέλιξης, ποιητικής και ηλικιακής.

Κυρίαρχο θέμα της συλλογής είναι ο έρωτας, το μέγα μυστήριο που συνεπαίρνει με όλη την ορμή του το νέο άνθρωπο (και όχι μόνο). Είναι ο έρωτας, σαρκικός και ψυχικός, που βιώνεται με ένταση, με την πληρότητά του, την ευφορία, την κορύφωση, τη φθορά και την πτώση, τον πόνο, την απουσία και τη μοναξιά, το αδιέξοδο, τη δυστυχία και τον ερωτικό θάνατο. Ο ποιητής εξετάζει κάθε εκδήλωση και πτυχή του έρωτα με μια φιλοσοφική και πολλές φορές αποφθεγματική διάθεση.

Θαμμένες μες στην άμμο έμειναν οι πατημασιές μας/η θάλασσα τις διέγραψε./Το καλοκαίρι πέρασε./στις παραλίες που συχνάζαμε μυρίζω την αλμύρα/όχι το άρωμά σου./Η αγάπη μας έμεινε άστεγη/στην άμμο δε χτίζονται παλάτια./Θυμάμαι τις βροχές του Αυγούστου./τότε που όταν ο καιρός δεν το επέτρεπε/εγώ liaζόμουνα κάτω από το χαμόγελό σου./Και μετά την καταιγίδα το φως λαμπύριζε στις λάσπες/σαν θησαυρός που κρύφτηκε στη σιωπή/σαν ένα διαμάντι μέσα σε ένα βούρκο/λες και υπήρχε ουράνιο τόξο στο διάστημα («Ψάξε για διαμάντια μες στο βούρκο»)

Ταυτόχρονα μέσα από αλληγορίες, μεταφορές, επαναλήψεις, με διαλογική διάθεση, νοητικές/νοηματικές και λεκτικές ακροβασίες, ρητορικά ερωτήματα, αντιθετικά σχήματα (π.χ. νεότητα-γηρατειά, χρήση του μορίου αντί) και τη συχνή χρήση της ομοιοκαταληξίας, διαμορφώνει το δικό του ιδιότυπο ποιητικό ύφος, επιχειρεί να εξετάσει και άλλα ζητήματα από εσωτερική ανάγκη: η μοναξιά, η αλλαγή των καιρών, ο εγωισμός, η υποκρισία, το χρήμα, ο χρόνος και η φθορά, η οικονομική κρίση.

Η ποίηση του Νικόλα Μίχα έχει αρκετές αρετές. Δεν μπορεί παρά να παρατηρήσει κανείς, ανάμεσα σε άλλα, πως παρά το νεαρό της ηλικίας του, είναι αρκετά ώριμη, πειραματίζεται με πολλούς εκφραστικούς, ρητορικούς τρόπους, φαίνεται πως δεν επαναπαύεται. Κι αυτό είναι σημαντικό για ένα ανήσυχο ποιητικό πνεύμα. Θα μπορούσε, όμως, αυτή η ποίηση να είναι πιο αφαιρετική και λιτή, πιο εξωστρεφής η ματιά, ο στοχασμός και η κριτική του πάνω στα πράγματα πιο «κοινωνική».

Το καταληκτικό ποίημα της συλλογής, που αντί τίτλο φέρει αστερίσκο, είναι ενδεικτικό της ποιητικής του:

Πώς να αποτυπώσεις τα αισθήματα στο χαρτί, όταν/φοβάσαι να τα παραδεχτείς;/Κάνε πράξη, όσα νιώθεις, όπως το να γράφεις./Φιλοσοφική ποίηση γεννά ο άνθρωπος./Τη φιλοσοφία στο μυαλό, την ποίηση στα χέρια./Φτιάξε δρόμους να γεφυρώσεις το χάσμα των φόβων σου./Περπάτα σε ένα σχοινί και πέσε στην αγκαλιά της Γης./Έτσι κι αλλιώς στο χώμα θα καταλήξεις

10 κριτικά σημειώματα

*Πόνος παιδικός και αναπάντητα ερωτήματα
στον Προσφυγικό Καταυλισμό - Δασάκι Άγκρας.*

Αιμίλιος Σολωμού

Ο τύπος και ο πολιτισμός

Η αρχή έγινε με τις περικοπές των δημόσιων κονδυλίων για τον πολιτισμό. Χρόνο με το χρόνο μειώσεις πάνω στις μειώσεις. Τελευταία είναι η συρρίκνωση -ως εξαφάνιση- των πολιτιστικών σελίδων στον καθημερινό τύπο. Οι εφημερίδες αντιμετωπίζουν πράγματι θέμα επιβίωσης. Και είναι ζήτημα αν θα τα καταφέρουν τελικά (η κρίση στον τύπο είχε αρχίσει χρόνια πριν την υφιστάμενη οικονομική κρίση). Σε μια τέτοια εποχή τι να ζητά κανείς από τις εφημερίδες; Ας είμαστε ρεαλιστές. Όμως, από την άλλη, θα μπορούσε να υπάρχει και ένα μέτρο. Ας έκοβαν μια σελίδα από τις πολλές των αθλητικών και δη του ποδοσφαίρου. Ούτε πελάτες θα έχαναν, ούτε την ποιότητα και το κύρος που προσδίδουν σε μια εφημερίδα οι σελίδες των πολιτιστικών. Προσθέστε και τις περιορισμένες, σπάνιες πολιτιστικές εκπομπές στο ραδιόφωνο και την τηλεόραση (μάλλον αποκλειστικότητα της δημόσιας ραδιοτηλεόρασης) και κοντά σ' αυτά την υποβάθμιση της δημόσιας παιδείας. Οι συνέπειες θα είναι μακροπρόθεσμες. Γιατί μια κοινωνία χωρίς πολιτιστική πολιτική είναι καταδικασμένη να παραδέρνει σε αδιέξοδα και προβλήματα. Το διαχρονικό ζητούμενο είναι οι υπεύθυνοι και καλλιεργημένοι πολίτες. Και η λύση είναι μια οργανωμένη, ενισχυμένη πολιτιστική πολιτική. Πότε θα το καταλάβουμε;

Άριστος Παπαχριστοφή

Απορίας άξιον

Τα σύμβολα, τα εμβλήματα, οι θυρεοί είναι ένα δεδομένο και μια πρακτική που από αρχαιότατων χρόνων χρησιμοποιήθηκαν εκτεταμένα στην ιστορία της ανθρωπότητας μέχρι και σήμερα. Η βαθιά σπουδή στο συγκεκριμένο θέμα χρήζει ιδιαίτερης μνείας που ίσως αναλυθεί σε μεταγενέστερο στάδιο. Παρόλα αυτά η κατανόηση πως οι άνθρωποι δημιούργησαν σύμβολα, εμβλήματα και θυρεούς χρησιμοποιώντας συνδυασμούς σχημάτων, χρωμάτων, γλώσσας και αριθμών είναι απλή και δεδομένη. Τρανό παράδειγμα η δημιουργία και χρήση της σημαίας κάθε έθνους όπου διάφορα χρώματα και σχήματα απαρτίζουν την εθνική περηφάνια κάθε λαού και όχι μόνο. Η έκφραση λόγου χάριν «πήρα άδεια από τη σημαία» καθρεφτίζει απόλυτα τη σημασία και την ουσία του συγκεκριμένου συμβόλου, με την οποία κάποτε κάποιοι άνθρωποι για συγκεκριμένους λόγους και αιτίες συμβόλισαν ολόκληρο έθνος με αυτό το συνδυασμό. Ας αναλογιστούμε πως η χρήση των συμβόλων εκτείνεται σε διάφορους τομείς όπως για παράδειγμα: στο ποδόσφαιρο, στο θέατρο, σε εταιρείες όλων των ειδών, στον προσκοπισμό, σε οικογενειακά οικόσημα και σε μια ατελείωτη λίστα, όπου η ανθρώπινη τάση να δημιουργήσει την έννοια της

αιγίδας φαίνεται επιτακτική. Σε πολλούς ποδοσφαιρικούς αγώνες, για παράδειγμα, οι οπαδοί αντί να κρατούν το σύμβολο της ομάδας τους, τοποθετούν τα χρώματα πάνω τους. Στα τηλεοπτικά διαγγέλματα των διαφόρων Προέδρων, προβάλλονται εμφαντικά τα εμβλήματα της χώρας τους στο βάθος. Ας μη ξεχνάμε και την τραγική δολοφονία του Σολωμού Σολωμού στη Δερύνεια το 1996 που ανέβηκε στον ιστό για να κατεβάσει το συγκεκριμένο σύμβολο.

Η δημιουργία αυτής της αιγίδας που κατά κάποιον τρόπο οι άνθρωποι «σκεπάζουν» τον εαυτό τους και πρεσβεύουν τις αρχές της, ουσιαστικά ενδυναμώνεται με την ανθρώπινη σκέψη και συναίσθημα.

Καταλήγω.

Στο Προεδρικό μέγαρο στη Λευκωσία ακριβώς πάνω από την είσοδο του, δεσπόζει με μεγαλοπρέπεια ο Βρετανικός θυρεός. Το Προεδρικό μέγαρο ουσιαστικά είναι το πιο νευραλγικό σημείο μεγάλων αποφάσεων κάθε χώρας (a decision making place). Πως είναι δυνατόν για 53 χρόνια τώρα να μπαινοβγαίνουν οι διάφοροι ηγέτες μας και να παίρνουν σοβαρές αποφάσεις κάτω από την αιγίδα κάποιου, τον οποίο μάλιστα προσπάθησαν να εκδιώξουν; Συγκεκριμένα ο Βρετανικός θυρεός θα έπρεπε να αποκαθληθθεί και να πάει εκεί που ανήκει: στο μουσείο, στην ιστορία. Στη θέση του να εγκατασταθεί το σύμβολο της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Σε μια επίσκεψη μου στο Προεδρικό πριν από μερικά χρόνια, ρώτησα γιατί να υφίσταται το έμβλημα του Βρετανικού στέμματος αντί αυτού της Δημοκρατίας. Η απάντηση της λειτουργού άμεση: «το κτίριο είναι κηρυγμένο διατηρητέο από την πολεοδομία, κι έτσι θα πρέπει να παραμείνει αναλλοίωτο». Διερωτώμαι, σε ποια χώρα του κόσμου από την ίδρυση της δεν προωθούνται τα σύμβολα της και κυρίως στο χώρο που συμβολίζει το ίδιο το κράτος; Τι εμποδίζει μια κυβέρνηση να βάλει μίαν υποσημείωση στην πολεοδομία και να εξαιρέσει τον κανόνα; Ίσως για κάποιους αυτό να φαντάζει λεπτομέρεια (που δεν είναι) αλλά τις περισσότερες φορές η λεπτομέρεια κάνει τη διαφορά.

Dancescape...Dreamscape...Seascape Κέντρο Χορού του Δήμου Λεμεσού Θέατρο Ριάλτο, 6 Ιουλίου 2013

Είναι ήδη η έκτη χρονιά που το Κέντρο Χορού του Δήμου Λεμεσού παρουσιάζει το αποτέλεσμα της δουλειάς των δόκιμων χορευτών υπό την καθοδήγηση του Καλλιτεχνικού Διευθυντή Λάμπρου Λάμπρου. Αριθμεί γύρω στα 20 παιδιά, τα οποία αφού περάσουν από ακρόαση για να εξακριβωθεί εάν διαθέτουν τις κατάλληλες προϋποθέσεις (σωματότυπο, μουσικότητα, ρυθμό και κίνηση) εισέρχονται σε μια διαδικασία σκληρής δουλειάς για να προετοιμαστούν, ώστε την κατάλληλη ώρα να εισέλθουν στις σχολές του κόσμου. Ήδη πολλοί νεαροί χορευτές και χορεύτριες έχουν κερδίσει μια θέση σε γνωστές και μεγάλες ομάδες της Ευρώπης και της Αμερικής.

Η μια ώρα παράσταση του *Dancescape...Dreamscape...Seascape* σε χορογραφίες του Λάμπρου Λάμπρου πέρασε ευχάριστα απολαμβάνοντας έφηβους και παιδιά ένα σκαλοπάτι πριν την είσοδο τους σε επαγγελματικές οδούς. Τα κοστύμια απλά, λιτά και με ιδιαίτερη αισθητική σχεδιασμένα από τη Νάντια Νικολαΐδου.

Τέλος, και όπως κάθε χρόνο, προσκεκλημένοι ήταν δύο χορευτές αυτή τη φορά από το Danish Dance Theatre, η Άννα Σέντας (Ana Sendas), πορτογαλικής καταγωγής, και ο Στέφανος Μπίζας, ελληνικής καταγωγής, που χόρεψαν δύο κομμάτια σε χορογραφία του Τιμ Ράστον (Tim Rushton), το *Lilac Wine* και το *A Pas de Deux from Love Songs*.

Ευτυχές που και η Κύπρος πια, διαθέτει ένα χώρο, στον οποίο προετοιμάζονται χορευτές για επαγγελματική σταδιοδρομία. Να διατηρηθεί και να συνεχιστεί η πρόθεση του Δήμου Λεμεσού.

Μαρία Ιάσονος

Σαμιά Μενάνδρου στο Αμφιθέατρο Σχολής Τυφλών Μια αλλιώςτική προσπάθεια...

Συγχαίρουμε το Θεατρικό Οργανισμό Κύπρου για την εξαιρετικά πρωτοποριακή του ιδέα να πραγματοποιήσει μια διαφορετική συνεργασία με τη Σχολή Τυφλών και την Παγκύπρια Οργάνωση Τυφλών.

Συγκεκριμένα τα μέλη της Σχολής Τυφλών στις 27 Ιουνίου είχαν την ευκαιρία μία ώρα πριν την παράσταση, να έρθουν σε επαφή με τους ηθοποιούς και να συνομιλήσουν μαζί τους για το έργο Σαμιά του Μενάνδρου. Επιπλέον έγινε γνωριμία με τα κοστύμια των ηθοποιών, τα σκηνικά αντικείμενα και με την ίδια τη σκηνή.

Λίγο πριν την έναρξη της παράστασης δόθηκε και το θεατρικό πρόγραμμα του έργου στη γραφή Braille (Κώδικας Braille ονομάζεται το σύστημα γραφής και ανάγνωσης των τυφλών). Οφείλουμε να δώσουμε τα συγχαρητήρια μας σε όλους όσους είχαν αυτή την πρωτοβουλία. Ευχόμαστε να δοθεί συνέχεια και να γίνει θεσμός. Η επικοινωνία, η εκπαίδευση και η συμμετοχή στα πολιτιστικά δρώμενα είναι δικαίωμα κάθε πολίτη.

Νικόλας Πάρη

Πονεί κεφάλι, κόβει κεφάλι

Πονεί κεφάλι, κόβει κεφάλι! Κάπως έτσι θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ο καννιβαλισμός της κοινωνίας κατά των δημοσίων υπηρεσιών αυτή την εποχή της οικονομικής κρίσης. Ο νηφάλιος διάλογος, σε τέτοιες άγριες εποχές, έδωσε τη θέση του σε αναρθρες κραυγές για τις υποτιθέμενες σπατάλες του δημοσίου. Όντως, για να είμαστε δίκαιοι, όσο η οικονομία πήγαινε καλά, οι μισθοί του δημοσίου αλλά και οι σχετικές δαπάνες του προϋπολογισμού ήταν αξιοπρεπείς. Σήμερα, οι άμεσες και έμμεσες αποκοπές των μισθών έχουν ξεπεράσει μέχρι και το 30% ενώ οι δημόσιες δαπάνες περισσότερο. Έχει φτάσει πλέον ο καιρός που η Πυροσβεστική Υπηρεσία καθυστερεί να εργοδοτήσει έκτακτους δασοπυροσβέστες για το καλοκαίρι, οι υπηρεσίες ελέγχου τιμών υπολειπούνται, οι Πολιτιστικές Υπηρεσίες τα βγάζουν πέρα με το ζόρι και ένα σωρό άλλα δημόσια αγαθά, ακόμη και στους τομείς της υγείας και της παιδείας, δεν είναι πια διαθέσιμα. Κατά ανάλογο τρόπο τείνουν να μειωθούν ή και θα εκλείψουν τα κρατικά βραβεία βιβλίου, οι συντάξεις των ανθρώπων του πνεύματος, οι χορηγίες για κινηματογραφικά έργα, για θεατρικές παραστάσεις και άλλα, ων ουκ έστιν αριθμός.

Η λελογισμένη ρύθμιση των δημοσίων δαπανών είναι ένα πράγμα, ο καννιβαλισμός και η απαξίωση οποιασδήποτε δημόσιας δαπάνης είναι άλλο. Εισ το δια ταύτα, για να μη νομισθεί ότι θεωρητικολογούμε, η αναδιάρθρωση των δημοσίων υπηρεσιών ή και η σύμπτυξη ομοειδών υπηρεσιών είναι περισσότερο αναγκαία παρά ποτέ. Επίσης, η αύξηση της παραγωγικότητας, είτε με αλλαγή διαδικασιών είτε και με υιοθέτηση νέων τεχνολογιών είναι επίσης αναγκαία, σε μεσοπρόθεσμη βάση. Ακόμη και η μείωση δαπανών, σε βραχυπρόθεσμη βάση θα παίξει διαφορά κάτω από τις παρούσες συνθήκες. Εκείνο που δεν έχει γίνει όμως κατανοητό είναι ότι η καταστροφή των δομών, ιδιαίτερα σε τομείς όπως του πολιτισμού, της υγείας, της ασφάλειας και της παιδείας, κάτω από ιαχές του αδαούς πλήθους, θα αποδειχθεί τραγική μακροπρόθεσμα.

Ακόμη και η μείωση των μισθών του δημοσίου, των ημικρατικών οργανισμών και των συντάξεων, αν πάρει μόνιμο χαρακτήρα, θα έχει αρνητικό αντίκτυπο και πάνω στους μισθούς του ιδιωτικού τομέα, πλήττοντας το βιωτικό επίπεδο των εργαζομένων. Αν η τρέχουσα οικονομική στενότητα οφειλόταν στις αλόγιστες δαπάνες του δημοσίου, θα εδικαιολογείτο η εμμονή με τις δημόσιες δαπάνες. Όμως πάει πολύ να υποχρεωνόμαστε όλοι να νιώθουμε ένοχοι, επειδή οι τράπεζες και οι θεσμοί του κράτους που είχαν την ευθύνη ελέγχου τους επέφεραν το σημερινό οικονομικό χάος.

Ντίνα Κατσούρη

Αλλαγή τοπίου στο θέατρο

Το θεατρικό τοπίο έχει αλλάξει. Δε βλέπουμε πια τα συνηθισμένα σχήματα. Αλλά έχει εμπλουτιστεί με νέες ομάδες και σχήματα, που τα στελεχώνουν νέοι ηθοποιοί. Αυτοί οι άνθρωποι μας δίνουν τις δικές τους προτάσεις, τους πειραματισμούς και τους προβληματισμούς πάνω στα θεατρικά τεκταινόμενα. Και έχει σημασία ότι τώρα πια τόσοι πολλοί ηθοποιοί, και μάλιστα μέσα στην οικονομική κρίση, νιώθουν την ανάγκη να δώσουν την παρουσία τους στη θεατρική πραγματικότητα. Δεν έχει σημασία αν διαφωνείς μαζί τους. Αυτοί θέλουν το διάλογο. Εμείς, απλά, ας τους δώσουμε την ευκαιρία να τους ακούσουμε και να αντιτάξουμε με κατανόηση το δικό μας αντίλογο. Αυτό που είναι σίγουρο είναι πως κερδισμένο από αυτή την καλλιτεχνική διαμάχη βγαίνει το θέατρο.

Η δυναμική του πνεύματος και της Τέχνης

Το πνεύμα και η Τέχνη έχουν τη δική τους δυναμική. Και είναι αυτές που επικαλούνται ή χρησιμοποιούν και πολιτικοί ακόμα, όμως και απλοί άνθρωποι, για να στείλουν τα μηνύματά τους ή για να στηρίξουν τις θέσεις τους.

Η γνωστή ταινία, λοιπόν, «Εριν Μπρόκοβιτς» με τη Τζούλια Ρόμπερτς, που θέμα της είναι ο αγώνας ενάντια στα τοξικά απόβλητα των εργοστασίων, τα οποία επηρεάζουν αρνητικά το περιβάλλον και την υγεία των κατοίκων, αποτέλεσε πηγή έμπνευσης και για κάποιους δικούς μας ανθρώπους, για να υποστηρίξουν τα δικαιώματά τους. Μιλάμε, φυσικά, για τους κατοίκους του Πέρα Χωριού Νήσου, που εδώ και πολύ καιρό κάνουν αγώνα, για να απομακρυνθεί από την οικιστική τους ζώνη το εργοστάσιο χημικών. Σε ανακοίνωσή της η επιτροπή αγώνα αποδεικνύει πως «το εργοστάσιο χημικών εμπίπτει στην κατηγορία εγκαταστάσεων βαριάς βιομηχανίας και με βάση την ευρωπαϊκή και κυπριακή νομοθεσία απαγορεύεται να βρίσκεται σε κατοικήσιμες περιοχές».

Μέσα στα πλαίσια, λοιπόν, αυτού του αγώνα και για να προβάλουν τις θέσεις τους, βρήκαν φωτεινό παράδειγμα και σύμμαχο την ταινία «Εριν Μπρόκοβιτς». Την πρόβαλαν μπροστά από το εργοστάσιο και την παρακολούθησαν, όχι μόνο όλο το χωριό, αλλά και κάτοικοι των γύρω χωριών. Μετά το τέλος της ταινίας το χειροκρότημα δυνατό και έντονο. Αυτή ήταν η δύναμη της κινηματογραφικής τέχνης.

Από τη άλλη μεριά, και η Ποίηση έχει κι αυτή τη δική της δυναμική. Η Ποίηση βρίσκεται παντού, όπου και αν κοιτάξεις γύρω σου, φτάνει να την ανακαλύψεις κι αυτό έκαναν κι οι κρατούμενοι στις φυλάκες του Γκουαντάναμο. «Τα ποιήματα από το Γκουαντάναμο» γράφτηκαν από 17 μουσουλμάνους κρατούμενους, μελοποιήθηκαν από τον Αμερικανό συνθέτη και ερμηνευτή Βασίλη Γαϊτάνο και κυκλοφόρησαν σε βιβλίο στις Ηνωμένες Πολιτείες το καλοκαίρι

του 2007. Σημείωσαν μεγάλη εμπορική επιτυχία κι έχουν μεταφραστεί σε 15 γλώσσες. Όπως αναφέρει ο Βασίλης Γαϊτάνος «τα νοήματα των τραγουδιών στηρίζονται σε πανανθρώπινες αξίες, αποτινάζουν κάθε θρησκευτικό φανατισμό, μιλάνε για ειρήνη και αδελφότητα, για αιχμαλώτους της αξιοπρέπειας, για ωδές στη θάλασσα και για θαμμένες φλόγες. Είναι ποιήματα, σκέψεις και ιδέες, πέρα από θρησκείες και τρομοκρατικές αντιλήψεις».

Ας έρθουμε, όμως και πιο κοντά στην Κύπρο, όπου και στις εδώ φυλακές υπάρχουν άνθρωποι που γράφουν ποιήματα. Και μάλιστα κάποτε κάποιος από τους φυλακισμένους μού έστειλε τα ποιήματα, που ήθελε να εκδώσει, για να του γράψω την εισαγωγή. Και ομολογώ ότι ήταν αρκετά ενδιαφέροντα και εξέφραζαν πληθώρα συναισθημάτων.

Με λίγα λόγια, η Ποίηση μπορεί να ξεπηδήσει από κει που δεν την περιμένεις. Να αντιστρέψει τα συναισθήματά σου, να σε ενθαρρύνει, να εξωτερικεύσει από μέσα σου κάθε σου έμπνευση.

Το 17ο Φεστιβάλ Αρχαίου Δράματος

Με χαρά υποδεχόμαστε και φέτος το φεστιβάλ αρχαίου Δράματος. Σ' αυτό συμμετέχουν θεατρικά σχήματα από όλο τον κόσμο και από την Κύπρο και είναι ιδιαίτερα σημαντικό να διοργανώνονται αυτές οι παραστάσεις μέσα στην οικονομική κρίση. Γιατί έτσι δείχνουμε, ιδιαίτερα στο εξωτερικό, πως δεν το έχουμε βάλει κάτω, ότι θα καταφέρουμε να ξεπεράσουμε τις δυσκολίες και θα αγωνιστούμε για την επιβίωση του πολιτισμού μας. Επίσης, σημαντικό είναι ότι οι ξένοι που έρχονται, βλέπουν επί τόπου τους αγώνες και την αγωνία ενός λαού για πολιτιστική επιβίωση κι όχι μόνο.

Αντιλαμβανόμαστε, βέβαια, ότι το Κυπριακό Κέντρο του Διεθνούς Ινστιτούτου Θεάτρου είχε πολλές δυσκολίες στην οργάνωση του φεστιβάλ αυτού, που το πραγματοποίησε τελικά, με τη συνεργασία του Υπουργείου Παιδείας, των Πολιτιστικών Υπηρεσιών και του ΚΟΤ. Έχουμε, όμως, να παρατηρήσουμε πως δεν είναι δυνατό εν μέσω οικονομικής κρίσης το εισιτήριο να είναι για κάθε παράσταση €17 και €10 για τους συνταξιούχους, τους εθνοφρουρούς και τους φοιτητές. Εισηγούμαστε να είναι €12 για κάθε παράσταση. Και για να το πάμε ακόμα πιο πέρα, €17 για όλες τις παραστάσεις. Με τον τρόπο αυτό θα ελκύσουν περισσότερους θεατές.

Τα βιβλία που πήραμε:

- Δημήτρης Θ. Γκότσης, «Διχασμένη Αυγή – Μονολογώντας στην “πράσινη γραμμή”», εκδ. Ακτή, Λευκωσία 2013
- Ανδρέας Μαλόρης, «Εκκαθάριση Προσωπικού», διηγήματα, εκδ. Παράκεντρο, Λεμύθου 2012
- Γιώργος Χριστοδουλίδης, «Δρόμος μεταξύ ουρανού και γης», εκδ. Φαρφουλάς, Φεβρουάριος 2013
- Στέφανος Σταυρίδης, «Σιωπηλοί Τραυματιοφορείς», εκδ. Φαρφουλάς, Φεβρουάριος 2013
- Δημήτρης Καραγιάννης, «Ντεφόν – Σμύρνη 1922», πεζογράφημα, Λευκωσία 2013
- «Κυπριακή μαρτυρία – Διάλογος και επικοινωνία – Ανθρώπινες και διακρατικές σχέσεις – Αφιέρωμα στον Επίτιμο Πρόεδρο του Ομίλου Πνευματικής Ανανεώσεως Μιχαλάκη Ι. Μαραθεύτη», τεύχος 32°, Έκδοση Ομίλου Πνευματικής Ανανεώσεως, Λευκωσία 2013
- Ανδρέας Δημητρίου, «Παραμυθένια Κύπρος – Μια συλλογή με παραμύθια απ’ όλη την Κύπρο», εκδοτική επιμέλεια και εκτύπωση: Theopress Ltd, Λευκωσία – Ιανουάριος 2012
- Αγγέλα Καϊμακλιώτη, «Οι ψυχές βαδίζουνμόνες», διηγήματα, εκδ. Πήλιο, Λάρνακα 2011
- Αγγέλα Καϊμακλιώτη, «Ξεκλειδώνοντας την αλφαβήτα», ποιητική συλλογή, εκδ. Πήλιο, Λάρνακα 2011
- Αγγέλα Καϊμακλιώτη, «Στιγμές Αλκυονίδες», ποιητική συλλογή, εκδ. Πήλιο, Λάρνακα 2012
- Άλκης Λεωνίδας, «Δυτικά των Λιμνών», ιστορικό αφήγημα, εκδ. 24 γράμματα, 2012
- Κυριάκος Χαραλαμπίδης, «Στη γλώσσα τα υφαντικής», εκδ. Μεταίχμιο, Α’ έκδ. Απρίλιος 2013
- Τάσος Αριστοτέλους, «Η Χαϊκού Λεμεσός μου – 35 Χαϊκού εικόνες / στιγμές / αιώνες» εκδ. Αναστάση Αριστοτέλους, Λεμεσός - Μάρτης 2013
- Νίκος Παναγιώτου, «ΣΥΝ αλλά και ΠΛΗΝ», Λευκωσία 2012
- Βασιλική Φωτίου, «Πάμε πίσω στα χωρικά μας», κυπριακές ηθογραφίες, Β’ έκδοση – εκδ. Επιφανίου, Λευκωσία 2012
- Νίκος Ορφανίδης, «Εις οδόν αναψυχής», ποιήματα, εκδ. Ακτή, Λευκωσία 2013
- Εταιρεία Λογοτεχνών Λεμεσού «Βασίλης Μιχαηλίδης», «Αφιέρωμα στον Νίκο Καζαντζάκη», εκδ. Αφή Λτδ, Λεμεσός 2012
- Ανδρέας Καπανδρέου, «Ο γιός της Μάγισσας - Αλλόκοτες Ιστορίες», εκδ. Συμπαντικές Διαδρομές, Θεσσαλονίκη – Σεπτέμβριος 2012
- Ανδρέας Καπανδρέου, «Το τρομακτικό μυστικό του Αϊνστάιν – Αλλόκοτα διηγήματα», εκδ. Επιφανίου, Λευκωσία 2010
- Σπύρος Α. Γεωργίου, «Στην άκρη της γλώσσας» [33 Χάι-κου], εκδ. Μανδραγόρας, Αθήνα 2013, ΣΕΙΡΑ: Σύγχρονη Ελληνική Ποίηση
- Χάρης Μελιτάς, «Ποτάμι κόκκινο» [Χάικου με τίτλο], εκδ. Μανδραγόρας, Αθήνα 2013, ΣΕΙΡΑ: Σύγχρονη Ελληνική Ποίηση

- Πέτρος Γκολίτσης, «Το τριβείο του χρόνου», εκδ. Μανδραγόρας, Αθήνα 2013, ΣΕΙΡΑ: Σύγχρονη Ελληνική Ποίηση
- Στάθης Ιντζές, «Σεληνάκατος», εκδ. Μανδραγόρας, Αθήνα 2013, ΣΕΙΡΑ: Σύγχρονη Ελληνική Ποίηση
- Απόστολος Παλιεράκης, «Υδάτινος ταξιδιώτης», διηγήματα, εκδ. Μανδραγόρας, Αθήνα 2013, ΣΕΙΡΑ: Σύγχρονη Ελληνική Πεζογραφία

Τα περιοδικά που πήραμε:

- «Κυπριακή Βιβλιοφιλία», τριμηνιαία επιθεώρηση κυπριακού βιβλίου, τόμος ΣΤ’, τεύχος 25, άνοιξη 2013
- «Ακτή», περιοδικό λογοτεχνίας και κριτικής, έτος ΚΔ’, τεύχος 95, καλοκαίρι 2013
- «Πνευματική Κύπρος», τετραμηνιαίο λογοτεχνικό περιοδικό, Ιανουάριος-Απρίλιος 2013, αρ.433
- «Νέα Εποχή», πολιτιστικό περιοδικό, τεύχος 316 / άνοιξη 2013
- «Μανδραγόρας», τετραμηνιαίο περιοδικό για την Τέχνη και τη Ζωή, τεύχος 48
- «Η Παρέμβαση», πνευματική επιθεώρηση της Κοζάνης, έτος 27^ο, τεύχος 166-167, τέλος έαρος - αρχή θέρους 2013

KENH